

Összegző tanulmány
a TÁMOP 6.1.2/11/2-2012-0002 kódszámú
„A fizikai aktivitás és a sport magyarországi
dimenzióinak feltárása”
c. projekt keretében végzett kutatás eredményeiről

"Innovatív és kreatív kommunikációs, média- és marketing tartalmak az egészségfejlesztést szolgáló fizikai aktivitás fokozásának szolgálatában" című felhívásához készült tanulmány

Célcsoport analízis

Készítette:
dr. Gál Andrea

Magyar Sportmenedzsment
Társaság

Magyar Sporttudományi
Társaság

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujsechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Szakirodalmi áttekintés	8
2.1. A célcsoport-szegmentáció jelentése és lehetséges alternatívái	8
2.2. Fogyasztói stílusok, fogyasztási csoportok	12
2.3 A szabadidő-sportolás demográfiai jellegzetességei hazánkban	13
2.3.1 Életkori sajátosságok	15
2.3.2 Nemi különbségek	21
2.3.3 A településtípus determináló hatása	25
2.3.4. Eltérések az iskolai végzettség mentén	26
2.3.5 A jövedelem és az anyagi helyzet összefüggése a sportolásban való részvétellel.....	28
2.4. A passzív sportfogyasztás jellemzői hazánkban	31
3. A szabadidős fizikai aktivitás és a passzív sportfogyasztás jellemzői a 2013-as adatfelvétel eredményei alapján	35
3.1. A kutatás leírása	35
3.2. A szabadidő-sportolási és sportfogyasztási szokások a vizsgált csoportokban...	38
3.2.1. 18 év feletti lakosság	38
3.2.2. 15-29 éves fiatalok	48
3.2.3. Hátrányos helyzetűek	63
3.2.4. Fogytékossággal élők.....	76
4. Célcsoport-szegmentáció - a sportolásban lemaradók demográfiai profilja és a hozzájuk vezető kommunikációs csatornák	85
5. Szinergikus kulcsterületek	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
6. Felhasznált irodalom.....	100

1. Bevezetés

A szabadidősport a fejlett, ám civilizációs ártalmaktól (ülő életmód, elhízás, mozgásszervi betegségek) sújtott társadalmak életében különös figyelmet érdemel, pozitív hatásairól már számtalan tudományos és egyéb jellegű írás értekezett. Míg korábban elsősorban az egészségvédelemben és fejlesztésben, a megfelelő fizikai kondíció és kiegyensúlyozott pszichés állapot elérésében betöltött szerepét hangsúlyozták, napjainkban olyan, még kevésbé kiaknázott funkcióira is felhívják a figyelmet, mint a sport közösségépítő, integráló hatása. Vitathatatlan, hogy a rendszeres testmozgás egészségi állapotra gyakorolt pozitív hatásának hangsúlyozása ma is prioritást kap, mely elsősorban az elszomorító morbiditási és mortalitási statisztikáknak köszönhető. A magyar lakosság körében nagy arányban előforduló betegségek és halálokok között ugyanis nem egy olyat találunk, amely megelőzésében a sportolás kiemelkedő szerepet kaphat. Ugyanakkor a fizikai aktivitás növelése, és ez által az egészségmagatartás pozitív irányba történő alakítása egy olyan társadalomjobbító szándék, amelynek hatása az egyén szintjétől (jobb egészségi állapot, egészségben eltöltött évek számának növekedése, munkaerőpiacon maradás nagyobb esélye stb.) egészen a nemzetgazdaság szintjéig (a fizikai inaktivitásból származó költségek csökkenése, jobb munkaerő-ellátás stb.) jelentkezik. És akkor még nem is említettük a sport olyan immanens értékeit, mint a szórakoztatás, az öröm, az élvezet, az izgalom, a versengés élménye.

Hazánkban hosszú évek, évtizedek óta probléma, hogy a versenysport eredményességétől messze elmarad a lakosság sportaktivitásának „eredményessége”; az emberek többsége a szabadidejét inkább a képernyő előtt tölti, s ma már ez nemcsak a televíziózást jelenti, hanem egyre inkább a számítógép és egyéb szórakoztató-elektronikai eszközök gyakori használatát. A szabadidősportban résztvevők alacsony arányát jelző statisztikai adatokat tekintve némiképpen illuzórikusnak tűnt, amikor a 2007-ben elfogadott Sport XXI. Nemzeti Sportstratégia szabadidősportra vonatkozó passzusában azt tűzte ki célul, hogy váljon a lakosság „Sportoló Nemzet”-té az elkövetkező évtized során. Földesiné és Gáldiné 2008-ban megjelent tanulmányukban kritikával is illették a Stratégia vonatkozó tartalmát,

egyebek mellett azért, mert az nem reagált azokra a növekvő társadalmi egyenlőtlenségekre, amelyek a sporthoz való hozzáférésben is megjelentek. Így nem foglalkozott érdemben az elesettek, a hátrányos helyzetűek tömegeivel, azokkal, akik saját erőből – megfelelő gazdasági és kulturális tőke hiányában – elvétve, vagy egyáltalán nem jutnak sportolási lehetőségekhez. A szerzők a „Sportoló Nemzet” víziójával kapcsolatos pesszimizmusukat azzal is indokolták, hogy az elkészült cselekvési programot nem találták konzisztensnek a meghirdetett célokkal, és hogy a terület finanszírozása bizonytalan anyagi forrásokra épül. S hogy mi történt az azóta eltelt időben? Európai Unió tagországgként fontos megemlíteni, hogy az Európai Bizottság - szintén 2007-ben - elfogadta a sportról szóló Fehér Könyvet, melyben stratégiai útmutatást nyújt a sport társadalmi, gazdasági és szervezési, vezetési szerepeivel kapcsolatosan. A könyvhöz tartozó, Pierre de Coubertinről elnevezett cselekvési tervben megfogalmazott releváns javaslatok között szerepel a fizikai aktivitásról szóló iránymutatások kidolgozása, valamint a sportot mint az egészségre kedvező tényezőt előmozdító uniós hálózat kialakítása, illetve európai díj odaítélése a fizikai aktivitás végzését előmozdító iskolák számára. A Bizottság létrehozott egy Egészségjavító Fizikai Aktivitás (HEPA) hálózatot, az egészségmegtartó- és javító fizikai aktivitást fontos prioritásként kezeli, forrásokat is allokál erre. Az „EU testmozgásra vonatkozó iránymutatásai” (Physical Activity Guidelines) című kiadványát 2008 szeptemberében fogadta el az Európai Bizottság és a tagállamok „Sport és Egészség” munkacsoportja. A dokumentum összefoglalja a fizikai aktivitás jótékony hatásait, és összegzi a már meglévő iránymutatásokat (Szabó, 2012). 2011 januárjában az Európai Bizottság kiadta „A sport európai dimenziójának fejlesztése” című közleményét, illetve a hozzá kapcsolódó hatásvizsgálat összefoglalóját. Óriási előrelépést jelent, hogy 2014. január 1-től az Erasmus+ Program az oktatási és ifjúsági terület mellett külön fejezetben biztosít támogatási lehetőséget az uniós tagállamokat közösen érintő sportbeli kihívások kezelésére. Az Erasmus+ 2014-2020 között mintegy 265 millió euró sportköltségvetéssel gazdálkodik, amely keretből nemzetközi sportprojekteket támogatnak. Az Unió 2014-ben több mint 16,5 millió euróval járul hozzá a sport összeurópai erősítéséhez, támogatva az olyan, országokon átnyúló projekteket is,

amelyek a közösségi, szervezett sportélet terén hozzájárulnak a sportvezetés hatékonyságához, segítik a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi beilleszkedést, a sportolói kettős karriert és a testmozgás, valamint az önkéntes tevékenységek széles körű népszerűsítését¹. A sportpályázatok bővülése jelentős mértékben elősegítheti a szabadidősport fejlődését az uniós tagállamokban.

Magyarországon eközben a sportirányítás átalakult, centralizálódott (a korábbi sport közttestületek megszűntek, a különböző területek – köztük a szabadidősport - irányítása 2012. január 1-től a Magyar Olimpiai Bizottság fennhatósága alá került). Lényeges változás, hogy megjelentek a szabadidősport fejlesztésére kiírt pályázatok.² A friss felmérések szerint (lásd a 2. fejezetben) azonban a várt áttörés mindeddig elmaradt; nem emelkedett, sőt bizonyos társadalmi csoportokban tovább csökkent a sportban résztvevők aránya. A sportszakemberek sokáig az államszocialista rendszer örökségének titulálták ezt a változatlanságot, mellyel elsősorban arra utaltak, hogy hazánkban nem alakult ki a sportban az alulról jövő, civil szerveződés gyakorlata. Emellett az is felmerült kritikaként, hogy a szabadidősport támogatása még mindig másodrangú az élsportéhoz képest, és inkább csak a deklaráció szintjén történt meg a sportpolitikában az a szemléletváltás, amely a rekreációs sport fejlődéséhez nélkülözhetetlen lenne. Mi lehet valójában annak az oka, hogy a sportpolitika törekvése nem manifesztálódott a lakosság szabadidős viselkedésében? Szabó Á. (2012) a magyar szabadidősport működéséről írt doktori disszertációjában egy táblázatba foglalva összegzi a szabadidő-sportolást befolyásoló tényezőket (1. táblázat).

¹ Forrás: <http://www.kormany.hu> Letöltés időpontja: 2014. 04. 20.

² A MOB a kiemelt jelentőségű szabadidősport események támogatására írt ki pályázatot, melynek célja a rendszeres fizikai aktivitás, és a testmozgásban gazdag életmód széleskörű lehetőségének biztosítása érdekében kiemelt jelentőségű szabadidősport események megrendezésének támogatása, a lakossági sportrendezvények színvonalának javítása. Forrás: <http://www.masport.hu> Letöltés időpontja: 2014. 04.18.

1. táblázat. A szabadidősport-fogyasztást befolyásoló tényezők

Belső tényezők	Külső tényezők	Szituációs tényezők
Személyiség Motiváció Tanulás Észlelés Attitűd, beállítódás <i>Elkötelezettség</i> <i>Érdeklődés</i>	Kultúra, értékek Szocializáció Társadalmi osztály Referenciacsoportok és család <i>Divat</i> <i>Média, hivatásos sportok és sztárok hatása</i>	Fizikai környezet Társadalmi környezet Feladat Idő Korábbi tapasztalat <i>Fizikai képességek</i> <i>Egészségi állapot</i> <i>Lehetőségek</i> <i>Hozzáférés</i> <i>Helyettesítő termékek</i>

Forrás: Shank (2002) alapján, Szabó kiegészítéseivel

A felsoroltak mellett Szabó Grattont és Taylort (1985) idézve a következőket említi még, mint az üzleti alapon működő szabadidősport-szolgáltatók igénybevételét befolyásoló tényezőket: a fogyasztó jövedelme és diszkrecionális jövedelme; a szolgáltatás ára és minősége; a sportszolgáltatást nyújtó létesítmény elérhetősége, közlekedési lehetőségek, utazási költségek, az egyén mobilitási hajlandósága; a szolgáltató marketing-tevékenysége, a sportolási lehetőséggel kapcsolatos kommunikáció hatékonysága.

A magyar lakosság szabadidősport iránti attitűdjének változatlanúsága kapcsán elsősorban az az alapvető kérdés merül fel, hogy vajon miképpen lehetne hatékonyabban ösztönözni társadalmunkat a testmozgással kapcsolatos szemléletváltásra? A Médiaunió Alapítvány - mely minden évben más és más társadalmi érdekében indít kommunikációs kampányt - 2012-ben a sportolás fontosságára kívánta felhívni a figyelmet. „A sport mindenkié!” kampányt közel egymilliárd forintnyi médiafelületen valósította meg az Alapítvány, közismert személyiségekkel forgatott kisfilmjeik megjelentek a televízióban, de szerepeltek felhívások a rádióban, a nyomtatott sajtóban, illetve különböző honlapokon. Emellett a kampány elemei közt szerepelt ingyenes vagy kedvezményes áru edzések megszervezése az ország különböző pontjain, sportszínpad felállítása Budapest egyik

forgalmas helyén, valamint fotó-, videó- és cikkíró pályázat is.³ De mi segíthetne abban, hogy a sport- és társadalompolitika üzenete célzottan érje el a társadalom tagjait és ösztönző hatást gyakoroljon rájuk? Milyen specifikumokat kell figyelembe venni a szabadidősport népszerűsítése során az egyes társadalmi csoportokra vonatkozólag?

Ahhoz azonban, hogy ezekre a kérdésekre válaszolni tudjunk, mindenekelőtt a következőket kell megvizsgálnunk:

1. Milyen jellegzetességek mentén különölnek el hazánkban a sportoló és nem sportoló egyének?
2. A sportolási szokásokon túl hogyan jellemezhető ezek passzív sportfogyasztása?
3. Mely médiumok és kommunikációs csatornák lehetnek alkalmasak arra, hogy több, szabadidősporttal kapcsolatos tartalmat és információt közvetítve hozzájáruljanak a befogadók sportolási hajlandóságának növeléséhez?

Jelen tanulmány célja, hogy korábbi szakirodalmi adatok, illetve a 2014 elején készült kérdőíves adatfelvétel eredményeinek primer elemzésén és a hasonlóságok beazonosításán keresztül szegmentálja azokat a társadalmi csoportokat, melyek irányába a sportolási szokások javítása érdekében fokozni kell a kommunikációs hatékonyságot. A különböző médiumok, kommunikációs eszközök ugyanis fontos csatornáit jelentik annak a szociális marketingnek, mely révén lehetőség nyílhat egy társadalmi csoport, közösség viselkedési szokásainak befolyásolására, illetve megváltoztatására.

³ Forrás: <http://www.sportolnijo.hu> Letöltés időpontja: 2014. 04.20
<http://www.mediunio.hu> Letöltés időpontja: 2014. 04.20

2. Szakirodalmi áttekintés

A szakirodalmi összefoglalás során azok a tanulmányok kerülnek bemutatásra, amelyek egyrészt a magyar lakosság fogyasztási szokásainak, másrészt sportolási hajlandóságának vizsgálatával foglalkoztak. A fogyasztási stílusok és a sportfogyasztást befolyásoló szocio-demográfiai jellegzetességek korábban feltárt összefüggései képezik az alapját a hatékonyabb sportkommunikáció érdekében történő célcsoport-meghatározásnak.

2.1. A célcsoport-szegmentáció jelentése és lehetséges alternatívái

A célcsoport (target group) fogalmát elsősorban a közgazdaságtanból ismerjük. A célcsoportok meghatározása akkor kap jelentőséget, ha az eladók, szolgáltatók egy új árut, terméket, szolgáltatást kívánnak bevezetni a piacon, és ehhez elképzelik a vevőket - vagyis akinek el akarnak adni. Ekkor próbálnak minél komplexebb képet festeni a potenciális vevőkről, elsősorban azok demográfiai jellemzői, ismert attitűdjei, szokásai alapján. Utóbbiak közül különös jelentőséget kaphatnak a médiafogyasztási szokások, hiszen a marketingtevékenység, a reklám fő közvetítői a nyomtatott és elektronikus médiumok. Ezért a marketingterv részét képezi az a kommunikációs terv is, amelyben meghatározzák a célcsoport esetében leghatékonyabb kommunikátorokat és tartalmakat – vagyis azt, hogy milyen üzenetekkel és amilyen csatornákon keresztül tudják gyorsan és hatékonyan elérni célközönségüket. A célcsoport-meghatározás arra a problémára kínál megoldást, miszerint heterogén tömeget nagyon nehéz, sőt, lehetetlen vállalkozás úgy elérni, hogy minden egyes tagja a közvetíteni kívánt üzenetet hasonlóképpen értelmezze, és azonos érdeklődéssel forduljon felé. A kisebb, valamilyen közös jellemző alapján csoportosítható egyének halmaza számára érdemes kommunikálni az üzenetet. A célcsoport felé irányuló specifikus kommunikáció jelentősen megnöveli az üzenet sikeres célba juttatásának esélyét (Balogh, 2009).⁴

⁴ Forrás: http://www.elib.kkf.hu/edip/D_14443.pdf Letöltés időpontja: 2014. 04. 20

Célcsoport-meghatározás történhet társadalomtudományi, illetve piackutatási célra. Előbbi esetben a különböző fogyasztási stílusok, fogyasztó csoportok definiálását azért végzik el, mert a fogyasztás (anyagilag vagy kulturális) szoros összefüggést mutat a társadalmi hierarchiában elfoglalt hellyel, ezért a klasszikus rétegződés-vizsgálatokhoz – mely három dimenziót: az iskolai végzettséget, a foglalkozási pozíciót és a jövedelmet veszi alapul – hasznos kiegészítésként szolgál. Emellett segít a társadalmi egyenlőtlenségek megragadásában is. Ugyanakkor a már korábban említett szociális marketing esetén is fontos ismerni azoknak a társadalmi csoportoknak a specifikumait, akik viselkedésére, attitűdjeire hatni kíván a társadalompolitika. Nárai 2009-es „Egészségstílus szegmentáció, egészség-attitűdök” című doktori disszertációjában például arra vállalkozott, hogy egészségmagatartási szegmenseket, ún. „egészségstílusokat” azonosítson, és ezek egészség-kommunikáció iránti nyitottságát, attitűdjeit is felvázolja. Ennek során eltért a hagyományos, demográfiai jellemzők alapján történő célcsoport-meghatározástól, ehelyett egy korábban az Amerikai Egyesült Államokban kidolgozott társas-kognitív célcsoport-szegmentációs modellt használt. A kutató azt feltételezte, hogy az így előállított szegmensek jobb bejósolói az egészségmagatartásnak, mint a demográfiai változók.⁵

A piackutatási célokra készült célcsoport-meghatározásnak értelemszerűen a fogyasztási szokások alapján megállapított fogyasztási csoportok körülhatárolása a célja. Ennek során jellemzően a fogyasztás különböző területeinek jellemzése alapján definiálják a fogyasztási csoportokat. Bár ebben az esetben elsősorban a piackutatás az elsődleges funkció, de a klasszifikáció egyben demográfiai „beazonosításhoz” is vezet.

A szocio-demográfiai jellemzőket – úgymint életkor, nem, iskolai végzettség, családi állapot, családnagyság, személyes és családi jövedelem, a településhierarchiában elfoglalt hely és a regionális különbségek -, mint leggyakoribb szegmentáló tényezőket a célcsoport-kutatások későbbi generációjában kiegészítették a fogyasztók társadalmi státuszára vonatkozó ismérvekkel. Ekkortól kezdték el használni az ESOMAR státustipológiát.

⁵ Nárai Erzsébet (2009). Egészségstílus szegmentáció, egészség-attitűdök. PhD disszertáció tézisei. Forrás: <http://www.doktori.hu> Letöltés időpontja: 2014. 04. 18.

Az ESOMAR társadalmi kategóriarendszer három változó alkalmazásával épül fel, amelyből aktuálisan két-két változó jelöli ki a csoportba tartozást. A változók a következők:

- A főkereső jelenlegi foglalkozása (a főkereső a háztartáson belül a legmagasabb jövedelmű személy);
- A főkereső befejezett legmagasabb iskolai végzettsége;
- Ha a főkereső nem folytat aktív kereső tevékenységet, a háztartás vagyoni helyzete: tíz, az ESOMAR által kijelölt vagyontárgy, tartós fogyasztási cikk birtoklása alapján.

Ezen ismérvek alapján 6 kategóriát különböztetnek meg, melyek a következők:

- **A („gazdagok”)** a háztartás főkeresője önálló vagy alkalmazott értelmiségi (felsőfokú végzettséggel) magasan képzett top menedzser; középvezető vagy más menedzser viszonylag sok (hat vagy több) beosztottal; átlagnál magasabb iskolai végzettségű vagyoni javakkal jól ellátott inaktív személy
- **B („jómódúak”)**: a háztartás főkeresője magasan képzett alsó és középszintű vezető hatnál több beosztottal; középvezető; más menedzser hatnál kevesebb beosztottal, munkafelügyelő; felsőfokú végzettségű hat, vagy hatnál több alkalmazottat foglalkoztató vállalkozó, legalább középfokú iskolai végzettséggel és átlagos vagy átlagnál jobb vagyoni helyzetben lévő inaktív személy
- **C1 („tehetős középosztály”)**: a háztartás főkeresője középfokú végzettségű középvezető, vagy más menedzser; középfokú végzettséggel rendelkező vállalkozás tulajdonosa, aki legalább hat alkalmazottal dolgozik; középfokú végzettségű mezőgazdasági vállalkozó;
- **C2 („tisztos közép”)**: a háztartás főkeresője irodai alkalmazott; érettségizett szakmunkás, munkafelügyelő; vállalkozás, vagy üzletrész tulajdonos öt vagy kevesebb alkalmazottal, alacsony iskolai végzettségű

anyagi javakkal átlagosan ellátott inaktív, illetve középiskolai végzettségű vagyoni helyzetét tekintve átlag alatti inaktív

- **D és E („leszakadók és szegények”)**: a háztartás főkeresője szakmunkás, képzetlen munkás, alacsony iskolai végzettségű hatnál kevesebb alkalmazottat foglalkoztató vállalkozó, mezőgazdasági termelő.⁶

Az ESOMAR tipológia a fogyasztás színvonala és az azt befolyásoló személyes jellemzők és/vagy vagyoni helyzet alapján hierarchizáltsági modellt jelent. A fogyasztás színvonala felülről lefelé haladva egyre alacsonyabb, mely lényeges különbség több más, szocio-demográfiai ismérvhez képest, amely nem feltétlenül hierarchikusak (pl. a nemek szerinti szegmentálás).⁷

A státuszképzés módszertanának problematikáját az ESOMAR tipológia sem oldotta meg; ennek kritikája elsősorban az lehet, hogy Magyarországon az iskolai végzettség és a foglalkozás, mint státuszképzők között inkonzisztencia jelentkezhethet, e két mutató alapján a vagyoni helyzet megállapítása sok esetben nem lehet pontos. Éppen ezért a egyes kutatásoknál tovább próbálják pontosítani a státuszképzésre alkalmazott metodológiát.

Összegezve a leírtakat, idézem Fábrián, Kolosi és Róbert (2000 p.226.) szavait: *„az alkalmazott társadalomkutatásban érzékelhetően megnőtt a piaci igény arra, hogy a tipikus fogyasztási célcsoportok azonosíthatók legyenek.”* Miközben a fogyasztásszociológia a társadalom struktúrájának modellezését a fogyasztás kutatásával oldja meg, a marketing a fogyasztói magatartást magyarázza szociológiai változók (pl. életstílus) alapján. A legismertebb ilyen kutatási modellek az EuroLifeStyle és a Target Group Index (TGI), melyek mára beépültek a marketingtervezés vállalati gyakorlatába (Hetesi – Andics - Veres, 2007).

⁶ Forrás: <http://www.mediaiinfo.hu> Letöltés időpontja: 2014.04.20

⁷ Forrás: <http://www.stud.btk.ppke.hu> Letöltés időpontja: 2014.04.20

2.2. Fogyasztói stílusok, fogyasztási csoportok

A társadalomtudományi célú, fogyasztási csoportokat, stílusokat meghatározni kívánó kutatások közül elsőként Fábíán, Kolosi és Róbert (2000) vizsgálata említhető, mely a TÁRKI 1999-es Háztartás Monitor felvételének alapján olyan csoportok elkülönítésére vállalkozott, amelyek anyagi és kulturális fogyasztás szempontjából különböznek egymástól. Az anyagi fogyasztáson a tartós fogyasztási cikkek birtoklását és bizonyos térítéses szolgáltatások igénybevételét értették, a kulturális fogyasztást pedig úgy definiálták, hogy ki, milyen mértékben fogyasztója a kultúripar termékeinek. A lakásvagyon és a lakással összefüggő javak fogyasztását elkülönítve kezelték. A szabadidőben történő kultúrafogyasztás változói között azonban ebben az esetben nem szerepelt a sportolás. Az elemzés során öt fogyasztási csoportot különítettek el a kutatók, úgymint: elit, jómódú, felhalmozó, szabadidő-orientált, jó lakású deprivált és deprivált-szegény. Az utóbbi két csoport arányát 50-60% közöttinek becsülték, a depriváltak vagy depriváció közeli demográfiai profilját tekintve az alacsony iskolázottságúak, a munkaerő-piacról kiszoruló és a nyugdíjba vonulókat tartoztak ide.

2005-ben Bukodi, Altorjai és Tallér a KSH és a Népeségtudományi Intézet közös munkája során a társadalmi rétegződést vizsgálta, mégpedig kétféle megközelítést alkalmazva: egyrészt a munkaerő-piaci/foglalkozási alapút, másrészt a fogyasztási vagy életstílus-csoportok szerinti differenciáláson nyugvót. Kiindulópontjuk az volt, hogy a két rétegszerkezeti modell egymást jól kiegészíti, és az életmód, az életkörülmények, az életvitel bizonyos vonatkozásaiban az egyik, más tekintetben a másik ragadja meg jobban az egyenlőtlenségeket. A kutatás során az életvitel dimenziói között a szabadidő-eltöltési szokásokat és a kulturális fogyasztást is vizsgálták, majd ezek összefüggéseit kerestek a munkaerő-piaci helyzettel. A szabadidős aktivitások és a kulturális fogyasztás változói között a sportolás megjelenését is figyelembe vették. A fogyasztási csoportok hierarchiájában a magas státusúak sportoltak rendszeresen a legnagyobb arányban (48,6%), az ún. szabadidő-orientált csoportban is gyakori volt ez a tevékenység (39%). A szegényeknél, leszakadóknál a sportolás megjelenése rendkívül ritka, de egyötödük még kirándulni sem volt az adatfelvételt megelőző egy évben.

A TÁRKI és a GfK Hungária Piackutató Kft. 2008-as, közös kutatása a fogyasztói szegmentáció új modelljének kidolgozását szolgálta. Céljük az volt, hogy a más-más céllal íródó társadalomkutatási és piackutatási modell közötti „rést” egy új szegmentációs változattal kitöltsék. Így kaptak a fogyasztói célcsoportokkal együtt ezekről demográfiai profilt is egyben. A fogyasztási szokásokat fogyasztási területenként vizsgálták, melyben egyebek mellett a szabadidős fogyasztás is megjelent. Itt a fogyasztási javak között a sportolás is szerepelt. A kutatók végül 8 csoportot határoltak körül, melyek a következők voltak: felső plusz, felső klasszik, befutott értelmiségiek, hedonista fiatalok, városi alsó-közép, szegény nyugdíjas, szegény munkásréteg és underclass. Az utolsó csoport, a szociálisan legrosszabb helyzetben lévők demográfiai profiljában az alacsony iskolázottság, a munkaerő-piacról való kizorulás, a nyugdíjas életkor, illetve a kistelepülés, mint lakóhely szerepel. A sportolás megjelenésének aránya a különböző csoportokban nem kerül érdemben tárgyalásra.⁸

A szabadidő-sportolási, illetve a passzív sportfogyasztási szokásokról elsősorban azokból a kutatásokból ismerhetünk meg adatokat, amelyek a teljes magyar lakosság, vagy bizonyos társadalmi csoportok életmódját vizsgálta. Emellett rendszeresen készülnek olyan hazai, illetve Európai Unió vizsgálatok, amelyek a lakosok sportolási hajlandóságát, fizikai aktivitását vagy a kulturális fogyasztás részeként a passzív sportfogyasztást - elsősorban a sporteseményekre látogatást – mérik. Miután az elemzések a demográfiai változók mentén készültek, és a szakirodalom szerint ezek mentén lehet valójában eltéréseket kimutatni a sportolási szokásokban (Giles-Corti - Donovan, 2002), a korábbi eredmények összefoglalása is ilyen logikát követve történik.

2.3 A szabadidő-sportolás demográfiai jellegzetességei hazánkban

A lakosság életmódjának vizsgálatára használt nemzetközi sztenderd, az időmérleg kutatás 1999-2000-es adatainak másodelemzésekor Gáldi (2004) azt az eredményt

⁸ Forrás: <http://www.tarki.hu> Letöltés időpontja: 2014. 03. 21

kapta, miszerint a lakosság 70,3%-a nem sportol. Itt a sporttevékenység igen tág kategóriát jelentett, olyan – inkább fizikai rekreációnak nevezhető – mozgásforma is beletartozott, mint a gyógytorna, a vadászat, vagy a horgászat. Ezért is volt negatív értelemben meglepetés, hogy a 15-85 éves korú lakosság alig egyharmada számolt be ilyenről.

A 2007-es TÁRKI adatfelvétel során a testmozgás rendszerességére vonatkozó kérdés szintén nem szűkült le a „klasszikus” sportolásra; a séta, illetve a kirándulás gyakoriságát is magában foglalta. A válaszokból itt az derült ki, hogy a magyar lakosság 32%-a soha semmilyen sportjellegű tevékenységet nem végez; mindössze 26% volt azoknak az aránya, akik sportoltak, kirándultak, vagy sétáltak napi rendszerességgel.

Közvélemény- és piackutató cégek felmérései is megerősítették a magyar lakosság szabadidő-sportolási szokásairól árulkodó szomorú adatokat. 2003-ban például a Szonda Ipsos reprezentatív felmérése azt mutatta, hogy a megkérdezettek 49%-a válaszolt nemmel arra a kérdésre, hogy szokott-e egyáltalán sportolni, és mindössze 22% sportolt a kutatást megelőző egy hónapban (Neulinger, 2008).

A magyar lakosság szabadidő-sportolási szokásainak európai viszonylatokban történő bemutatásához az Eurostat (2004)⁹ és az Eurobarometer vizsgálatok (2004, 2010, 2013)¹⁰ szolgáltatnak adatokat. Ezek alapján röviden kijelenthetjük, hogy az EU 25-ök, később a 27-ek összehasonlításában Magyarország kifejezetten rossz pozíciót foglalt és foglal el a sport társadalmi beágyazottságát tekintve. A 2004-ben publikált, de 1998 és 2002-ben felvett adatokat elemző Eurostat-kutatás a 20-74 éves európai nők és férfiak időeltöltését vizsgálta. A szabadidős tevékenységek között a sportolás mértékét is mérték, egyrészt, mint a naponta erre fordított idő mennyiségét, másrészt, mint a teljes szabadidőben való megjelenésének arányát. Hazánk mindkét mutatót tekintve az Egyesült Királysággal és Belgiummal egyetemben a legrosszabb adatokat produkálta; a sportolásra fordított napi időmennyiség 17 perc volt, és a szabadidőnk mindössze 5%-át fordítottuk testmozgásra.¹¹

⁹ How Europeans Spend Their Time. Everyday Life of Women and Men. Forrás: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> Letöltés időpontja: 2005. 04.12.

¹⁰ Forrás: http://www.ec.europa.eu/pulic_opinion Letöltés időpontja: 2014. 04.10

¹¹ Az elemzésben 10 ország adatai szerepeltek (Egyesült Királyság, Németország, Belgium, Franciaország, Szlovénia, Magyarország, Svédország, Finnország, Norvégia és Észtország). Forrás: How European spend

Az Európai Unióhoz való csatlakozás évében az Eurobarométer adatai azt mutatták, hogy hazánk a lakosság sportolási szokásait tekintve az országok rangsorának végén kullog, 2010-ben pedig megint csak ahhoz az ország-csoporthoz tartoztunk, amelyekben a lakosság több, mint fele (53%) sosem végez testmozgást.

A mozgásszegény életmód rohamos terjedésének köszönhetően a legújabb kutatások, - így az Eurobarométer adatfelvételek is - a klasszikus sportmozgásokon kívül mérik az egyéb fizikai aktivitások gyakoriságát. A 2009-es adatok szerint a tánc, a kertészkedés, a gyalog vagy kerékpárral történő közlekedés minden korosztályban jellemzőbb, mint a hagyományos sportolás, ennek gyakoriságában hazánk lakossága jobb adatokat produkált, mint a 27 EU tagország népességének átlaga.

A 2014-ben publikált, legfrissebb adatok szerint az Európai Unióban emelkedett a sportolást tekintve passzívak aránya (39%-ról 42%-ra), Magyarországon viszont 9%-kal kevesebben állították azt, hogy sosem végeznek testmozgást. Ezzel még mindig az EU-átlag felett vagyunk, de a tendencia javulást mutat.

A szabadidő-sportolási szokások a demográfiai jellegzetességek mentén kisebb-nagyobb eltéréseket mutatnak. E különbségek többnyire hasonló módon rajzolódtak ki a korábbi kutatások során, a továbbiakban ezek elemzése következik.¹²

2.3.1 Életkori sajátosságok

Az életkor tekintetében szinte evidenciaként jelentkezik az az összefüggés, hogy a magasabb kor alacsonyabb fizikai aktivitással jár együtt. Ez abban az esetben is megmutatkozik, ha a rendszeresen használt, nagy életkori kategóriákat – úgymint fiatalok, felnőttkor, időskor – további csoportokra bontják. Az 1999-2000. évi időmérleg adatait elemezve Gáldi (2004) azt találta, hogy a már a 20 év alattiak és a 20-29 évesek között is nagy különbség tapasztalható a sportolási hajlandóságban – előbbieket 67,4%-a, utóbbiak fele számolt be valamilyen rendszerességű testmozgásról -,

their time. Everyday life of women and men. <http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu> Letöltés időpontja: 2006. 08.25.

¹² Az elemzés során nem tüntetem fel újból a már korábban hivatkozott szakirodalmi forrásokat.

majd ez a magasabb életkori csoportok felé haladva egyre markánsabbá válik. A 60 évesek között ez az arány már csak 17% volt. Gál 2008-ban publikált tanulmányában a TÁRKI adatfelvétel eredményeinek ismertetése kapcsán azt írja, hogy a fiatalabb korosztályok többet sportolnak és itt kevesebb a testmozgást soha nem végző egyén, ez a kedvező jelenség azonban a munkába állást követően gyengül. A 63 év feletti korosztály 52% inaktívnak bizonyult, de miután a sportolási hajlandósággal kapcsolatos kérdés a sétát, kirándulást is tartalmazta, kevésbé jelentett a kutatók számára meglepetést, hogy az idősek több mint egynegyede állította, végez valamilyen testmozgást, még hozzá napi rendszerességgel. Az idősekkel, főleg a nőkkel foglalkozott több tanulmányában is Földesiné (1998, 2005), s ezekben e társadalmi csoport szabadidősportban való „láthatatlanságáról” beszél, amit elsősorban hiányos, vagy elmaradt sportszocializációjuknak tulajdonít. Az idősek sportolási hajlandósága akkor sem mutat sokkal jobb képet, ha a férfiak adataival kiegészítve nézzük a statisztikákat: a közel 10 milliós népességünk több mint egyötödét alkotó 60 év feletti mindössze töredéke mozog rendszeresen, ez a 2 millió főből kb. 100.000 nőt és férfit jelent együttesen. Saját bevallásuk szerint leginkább a rossz egészségi állapotuk miatt nem vesznek részt a szabadidősportban (Varga, 2008).

A 2010-es Eurobarométer-felvétel az 55 év feletti sportolási szokásait tekintve nagy különbséget jelez a magyarok és az EU-országok lakosainak átlaga között. E korosztálynak – mind a nők, mind a férfiak esetében – 18%-a számolt be rendszeres sportolásról az Európai Unióban, míg hazánkban a férfiak 4 (!), a nők 7 %-a tette ezt. A 2013-as, a sportolást és a fizikai aktivitást vizsgáló Eurobarométer-kutatás konklúziói között ismét megjelenik az tény, hogy az 55 év felettiekre a passzivitás jellemző; 70%-a e populációnak soha, vagy csak ritkán végez testgyakorlást. Az egyéb fizikai aktivitásokat – tánc, kertészkedés stb. - tekintve is ebben a korosztályban a legrosszabbak a részvételi adatok. Az idősek inaktivitása tehát a nem klasszikus sportmozgások területén is tetten érhető.

A korosztályi skála másik pólusán elhelyezkedő fiatalok sportolási szokásairól a legtöbbször a négyévente (2000, 2004, 2008, 2012) lebonyolított Ifjúság-kutatások adataiból tudhatunk meg. A 15-29 évesek életmódjában – ahogy Perényi Szilvia (2013)

írja - egy alacsonyan stagnáló mozgástrend figyelhető meg. Míg 2000 és 2004 között javult a rendszeresen sportoló fiatalok aránya (33%-ról 41%-ra), 2008-ra ez visszaesett (38%). A legújabb, 2012-es kutatási eredmények szerint sajnálatos módon a negatív trend folytatódott, mert a fiatalok mindössze 35%-a mondta azt, hogy rendszeresen sportol. A korcsoport további bontása során azt lehet látni, hogy a 15-19, a 20-24 és a 25-29 éveseknél egyforma arányban következett be a csökkenés, míg a „magasabb életkor – alacsonyabb sportolási hajlandóság” összefüggés megmaradt; a legfiatalabbak 15%-kal többen sportolnak, mint a 20-25 éves korosztály tagjai (2. táblázat).

2.táblázat A sportoló fiatalok aránya (%) a különböző korosztályokban

		2000	2004	2008	2012
KORCSOPORT	15-19	42	52	47	44
	20-24	34	40	37	34
	25-29	25	34	31	29

(Forrás: Perényi,2013)

Azt a jelenséget, miszerint az életkor előrehaladtával már a fiatal korosztályon belül is jelentős csökkenés figyelhető meg a szabadidős sportolás gyakoriságában, többféle módon magyarázzák. Keresztes (2009) doktori disszertációjában a fiatalok szabadidős aktivitását vizsgálta magatartástudományi szempontból és szakirodalmi elemzésében utal azokra a tudományos eredményekre, melyek az életkor és a fizikai aktivitás szintje közötti összefüggést kutatták. Ezek szerint a serdülőkor nevezhető az első olyan határvonalnak, ahol a gyermekkori aktivitás kezd csökkenni, az erre vonatkozó adatok Kimm és mtsai 2000, Mándoki 1988, Szabó 2003, valamint Telema és Yang 2000 munkáiban találhatóak.¹³ Ross és mtsai (1985) ezt kiegészítik azzal a

¹³ Kimm, S.Y.S. – Glynn, N. V. – Kriska, A. M. – Fitzgerald, S. L. - Aaron, D. J. – Similo, S. L. – McMahon, R. P. – Barton, B. A. (2000). Longitudinal changes in physical activity in a biracial cohort during adolescence. *Medical Science of Sports Exercise Journal*, 32: 1445-1454.
Mándoki R. (1988). *Serdülőkorú tanulók testedzése, sportolása*. Országos Egészségnevelési Intézet, Budapest. 5-7.

megfigyeléssel, hogy a testmozgás csökkenő tendenciája a serdülőkor után tovább folytatódik.¹⁴ Goldscheider és mtsai 1993-as tanulmányukban a fiatal felnőtteknél is tapasztalható jelenséget annak tulajdonítják, hogy ezekben az életkori szakaszokban komoly változások történnek az egyén életében; míg a serdülőknél ezek elsősorban testi és lelki vonatkozásúak, az iskolát elhagyó fiatal felnőtteknél az önálló élet kezdetével, a munkavállalással és a családalapítással kapcsolatosak.¹⁵ Perényi (2013) a magyar 25-29 évesek hanyatló sportolási hajlandóságának hátterében azt látja, hogy ebben a korosztályban a legmagasabb az oktatási intézményeket elhagyó és munkába, illetve a munkánélküli fiatalok aránya, továbbá ebben a csoportban vannak nagyobb számban azok is, akik már megházasodtak és családot alapítottak. Ezek az életesemények pedig akadályozhatják a rendszeres sport, testmozgás napi programba való beépülését, hiszen alapvetően formálják át a napi időbeosztást. A szerző azt is megvizsgálta, hogy mely életévek jelentenek töréspontot a sportolásban, s ennek során a 17, 19, 25 és 27 éves kort jelölte az csökkenő aktivitás újabb és újabb kezdetének.

A diákévek alatt az ingyenes eszköz- és létesítményhasználat, valamint a szervezett programok segíti a testnevelés órán kívüli sportolást. Az iskolát elhagyva ezek a lehetőségek már nem állnak rendelkezésre, ekkortól az egyén motiváltságán és anyagi lehetőségein múlik, hogy megkeresi-e, vagy megszervezi-e a sportolási alkalmat. A munkába állás nem mindig ad erre lehetőséget, a munkahelyi sport pedig meglehetősen gyermekcipőben jár még hazánkban. Kivételt jelent egy-egy olyan

Szabó Á. (2003). A napirend néhány jellemzője: Testmozgás, képernyő-használat, tanulásra fordított idő. In Aszmann A. (szerk.): *Iskolás korú gyermekek egészségmagatartása*. Országos Gyermkegészségügyi Intézet, Budapest. 36-48.

Telema, R. – Yang, X. (2000). Decline of physical activity from youth to young adulthood in Finland. *Medical Science of Sports Exercise Journal*, 32: 1617-1622.

¹⁴ Ross J. G. – Dotson, C. O. – Gilbert G. G. – Katz S. J. (1985). After physical education: physical activity outside of school education programs. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 56: 77-81.

¹⁵ Goldscheider F. K. – Thorton A. – Young DeMarco L. (1993). A portrait of a nest-leaving process in early adulthood. *Demography*, 30:683-699.

multinacionális cég, amely nemcsak elősegíti munkavállalói sportolását, hanem célzottan támogatja a szabadidősport fejlesztését. Ilyen a Coca-Cola Magyarország, melynek Testébresztő Programja 2005-ben indult útjára, célja az volt, hogy felhívja a figyelmet a rendszeres testmozgásra és a sportos életmódra. A kezdeményezés évek óta támogatja a női sportrendezvényeket, a 2013-ban már 15. alkalommal megrendezett Női Mozgásfesztivált, a Női Futógálákat, illetve a Coca-Cola Fitness Napot. A Magyar Szabadidősport Szövetség rendezvénye, a Női Mozgásfesztivál, melyen több ezer nő vett részt az évek során, 2011-ben elnyerte a TAFISA-nak, vagyis a szabadidősport világszövetségének innovációs díját. Az egész napos rendezvény mindig rendkívül gazdag programot kínál a mozogni vágyó hölgyeknek, és a gyermekeiknek egyaránt, a sportolási lehetőségek mellett többek között az egészséges étkezéssel kapcsolatos tanácsokat is adnak a résztvevőknek.

A 15 év alatti korosztály sportolási szokásairól az általános iskolások életmódjának jellemzői vizsgáló kutatások tájékoztatnak. Keresztes, Pluhár és Pikó (2003) a 10-15 éves szegedi iskolásoknál azt találta, hogy közel 12% volt azon diákok aránya, akik nem sportoltak a testnevelés órákon kívül. Kovács, Gábor, Fajcsák és Martos 2010-ben óbudai általános iskolások fizikai aktivitásáról és életmódjáról publikált adatokat. Ezek szerint a nem sportolók aránya fiúknál 9 éves kortól (15,3%) folyamatosan nőtt, és 15 éves korra megduplázódott (31,0%). Lányoknál az arány 10 éves kortól (21,0%) emelkedett, és a 15 éves lányoknak már több mint fele (53,8%) nem sportolt.

Az oktatási intézményekben leginkább a testnevelés órák nyújthatnak arra lehetőséget, hogy a diákokkal megszerettessék a testmozgást és kialakítsák rendszeres sportolás igényét. A hazánkban 2012-ben felmenő rendszerben bevezetett mindennapos testnevelés is e célokat szolgálja. Ennek keretében arra is lehetőség nyílik, hogy a délutáni sportfoglalkozásokon új sportágakat, mozgásformákat is megismertessenek a gyerekekkel. A mindennapos testnevelés hatását számos longitudinális vizsgálat keretében monitorozzák. Az iskolai sportban a diákolimpiai versenyek adnak alkalmat arra, hogy szabadidő-sportoló gyerekek oktatási intézményük színeiben küzdve mérjék össze erejüket a különböző sportágakban. A

versenysorozatban részt vevő fiatalok számában azonban csökkenés mutatkozott az elmúlt években, felmerült tehát a kérdés, hogyan, milyen változtatásokkal lehetne a Diákolimpiát népszerűsíteni, elismertségét növelni. Amint egy 2013-as kutatásból kiderült, a versenysorozat átalakítása során arra törekednek majd a szervezők a jövőben, hogy megtartsák az események tömegsport jellegét és kategorizálják a sportágakban az amatőr és profi szintet.¹⁶ Jelenleg ugyanis a Diákolimpiákon jellemzően az egyébként is versenysportoló diákok „újraversenyeztetése” folyik, amely a nevező „amatőrök” lelkesedésének lelohadásához vezet.

Az idősek és a fiatalok mellett mindenképpen érdemes még szót ejteni a 40-54 évesekről is. Az Eurobarométer-vizsgálatok adatai szerint – mind a 2010-es, mind a 2013-as ezt jelezte – szintén alacsony a sportolási hajlandóság, és ez mindkét nem esetében igaz, de nemcsak hazánkban, hanem az Unióban általánosságban véve is. A magyar férfiak esetében viszont ez azért érdemel különös figyelmet, mert a középkorúak halálzási mutatói világviszonylatban is nagyon rosszak, magas az elvesztegetett évek száma. Ez a jelenség igen komoly népgazdasági veszteséget jelent az emberi – egészség – tőke tekintetében. Annak valószínűsége, hogy egy férfi megéli a 65. életévét, ma Magyarországon csupán 64 %, az érettségénél alacsonyabb végzettségű rétegekben 50 %-nál is kevesebb (Kopp – Kovács, 2006). „Státuszindrómának” nevezik azt a jelenséget, hogy a férfiak esetében a társadalmi hierarchiában való lemaradás igen súlyos egészségi következményekkel jár (Marmot, 2004). A viszonylagos lemaradás szubjektív megélése emellett fokozza a különböző önkárosító magatartásformák – dohányzás, alkoholfogyasztás, droghasználat – megjelenésének, illetve szenvedéllyé válásának esélyét. A keringési betegségek, mint halálokok azonban a nők körében is gyakoriak és ugyanez mondható el a daganatos betegségek kapcsán is. Ezek egy része a modern orvostudomány szerint összefüggésbe hozható a mozgásszegény életmóddal, a fizikai inaktivitással. Ugyancsak probléma a stresszkezelő (coping) stratégiák hiánya, ebben pedig a sportolás jelentős szerepet érdemelne.

¹⁶ Forrás: Primer kutatás a Magyar Diáksport Szövetség kommunikációs stratégia tervezéséhez. 2013. Nem publikált anyag.

2.3.2 Nemi különbségek

A nemek tekintetében már a fiatal korosztályoknál is megmutatkozik a lányok hátránya, a hazai és nemzetközi kutatások szerint a serdülők esetében ez markánsává válik (Armstrong és mtsai, 1990; Koivula, 1999; Szabó, 2003; Guinn és mtsai, 2000, Keresztes és Pikó, 2006). Az eltérések hátterében egyrészt a kulturális tradíciók, másrészt az eltérő szocializáció állnak – ezek pedig ahhoz a tényhez vezethetők vissza, hogy a sportolás még napjainkban is inkább férfitevékenységnek számít. A gyermekek sportba való bekapcsolódását a sportszocializáció, vagyis a sporttal való megismerkedés folyamata determinálja, amely ugyanakkor a nemi szocializációval is összefüggést mutat: a sport mindenkor nagyobb szerepet játszott a fiúk férfivá nevelésében, mint a lányok nővé formálásában. A sportot tehát eszközként használták és használják a maskulin külső-belső tulajdonságok, személyiségjegyek kialakításához és fejlesztéséhez (Béki és Gál, 2011).

Az eltérő sportolási hajlandóság hátterében a kutatások szerint a jellemzően eltérő motivációk húzódnak meg. Keresztes és Pikó (2006) középiskolások sportolási szokásait vizsgálva azt találták, hogy a fiúk többet sportolnak szabadidejükben, mint a lányok, és fő motivációjuk a versengés, a győzni akarás. Ezzel szemben a lányok az ösztönzi testmozgásra, hogy egészségesebbek és csinosabbak legyenek. Neulinger (2009) idősebb diákok, egyetemisták körében végzett vizsgálatának konklúziójában hasonló módon arra hívja fel a figyelmet, hogy a nők esetében a motiváló erőt inkább a sportoláshoz köthető olyan racionális érvek jelentik, mint az egészségmegőrzés, vagy a szellemi felüdülés, míg a férfiak érvei hedonista jellegűek, úgymint a szórakozás, kikapcsolódás. A fentebb említett, 2010-es Eurobarométer-kutatás sportolás motivációit tekintve a magyarok körében az egészségvédelem, a jó kondíció és az attraktívabb külső megjelenés elérése dominált. Ugyanakkor az EU-átlaghoz hasonló, vagy nagyobb mértékben jelent meg a sportolást akadályozó tényezők között az időhiány, a nem megfelelő egészségi állapot, illetve sporttól való idegenkedés.

A nemzetközi és hazai kutatások minden esetben nemi bontásban is részletezték a sportolási szokásokat, és az adatok a sport jellegű mozgások gyakorlása esetében mindig a nők lemaradását jelezték. Európai viszonylatban a nők sportolásban

való részvétele általában véve elmarad a férfiakétól, ez különösen a sosem sportolók körében érhető tetten. 2010-ben a már korábban tárgyalt középkorosztályban volt csak nagyobb a rendszeresen sportoló nők száma, az egyéb fizikai aktivitásokat tekintve pedig a fiatal, 15-24 éves lányok múlják felül a hasonló korú fiúkat. Ebben vélhetően az ide sorolt táncos mozgásformáknak lehet szerepe. A 2013-as adatok megint csak a férfiak nagyobb sportolási hajlandóságát jelzik az EU-országok lakosait tekintve (3. táblázat).

3.táblázat Sportolás és fizikai aktivitás az EU-országokban, nemek szerinti bontásban (%)

Nem és tevékenység	Rendszeresen	Valamilyen rendszerességgel	Ritkán	Soha	Nem tudja
Sportolás					
Nők	7	30	16	47	0
Férfiak	9	36	18	37	0
Egyéb fizikai aktivitás					
Nők	13	31	21	34	1
Férfiak	16	35	22	26	1

(Forrás: Eurobarométer 2013.)

A 2004-ben publikált Eurostat-vizsgálat alapvető célja a mindennapos tevékenység nemi jellegzetességeinek és különbségeinek feltárása volt tíz európai országban, melynek során a tevékenységek között az olvasás, TV-nézés, társas programok, pihenés, hobbival való foglalkozás és az önkéntes munka mellett a sportolásra fordított időmennyiséget is elemezték. Az adatok szerint a magyar nők napi szabadideje 4 óra 40 perc volt, ebből mindössze 13 percet fordítottak sportolásra. A férfiaknak több volt a szabadidejük és többet is sportoltak: 5 óra 30 percből 21 percet.

Mindkét nem esetében a skandináv országok emelkedtek ki a szabadidő napi mennyiségét és a sportra, testgyakorlásra fordított idő nagyságát tekintve is.

A hazai adatokat tekintve is a nők sportbeli lemaradásáról beszélhetünk. A magyar lakosság sportolási szokásainak 1999-2000-es felméréséből kiderült, hogy a 15-85 év közötti nők 75,2%-a nem sportol. Az idősebbekre volt jellemzőbb a passzív életmód, hiszen az életkor előrehaladásával a sportolási hajlandóság meredeken csökkent, a 70 év felettiak mindössze 5%-a végzett testmozgást, ezek többsége nem a nők közül került ki. Különösen keveset sportoltak az alacsony iskolai végzettségűek, az érettségizettek adatai már jobbák, az egyetemest végzett nők pedig nagyobb sportolási gyakoriságról számoltak be, mint a diplomás férfiak. Mindkét nem esetében igaznak bizonyult, hogy a családi állapot csak kevéssé befolyásolta a sportolási gyakoriságot. A legnagyobb a sportolási kedv a hajadon válaszadókra volt jellemző (ezen adatok mögött nagy valószínűséggel az életkor, mint magyarázó változó állt). A házasság előttiek logikusan leginkább a fiatalabb korosztályokból kerülnek ki, vagyis onnan, ahonnan a sportolási gyakoriság amúgy is magasabb volt az átlagnál. A háztartás létszáma tekintetében a sportolási gyakoriság 4 főnél, illetve egy eltartott kiskorúnál volt a legmagasabb. Ez a két adat nem fedte teljesen egymást, mivel a négyfős háztartások mindössze 29%-ban volt egy eltartott kiskorú, vagyis itt két hasonló, de nem megegyező jellemzőről volt szó. A tapasztalatok szerint az egygyermekes családanyák még könnyebben el tudnak „szabadulni”, hogy egy kicsit mozogjanak, két vagy több gyerek esetében ez inkább csak akkor megy, ha a gyerekek már nagyobbak, és esetleg velük együtt lehet sportolni. A munkanélküliek, a háztartásbeliek, illetve a gyesen, gyeden lévő nők az átlagosnál sokkal alacsonyabb arányban sportoltak, utóbbiaknak pedig még inkább szükségük lenne a testmozgásra, hogy a mindennapi monoton ritmusból néha kilépjenek. Az a kevés nő, aki rendszeresen sportolt, a felmérés alapján leginkább tornázott, kerékpározott vagy úszott. A sportoló nők 21%-a úszott valamilyen aerob sportot, mely adat megegyezett a férfiakéval. A labdajátékokban, illetve a másik két tevékenység-típusban a nők jelentősen elmaradtak a másik nem mögött.

Az ezredfordulón lezajlott felmérés szerint tehát a nők döntő részének életmódjába nem épült be a tudatos testmozgás. A vizsgálatok azt mutatták, hogy az első gyermek megszületése után még az addig aktívan sportolók is abbahagyják a rendszeres sportolást, és hogy különösen a kistélepüléseken élők, az alacsony iskolai végzettségűek – közülük is elsősorban a nők - és az idős hölgyek maradnak ki a sportból.

A 2007-es vizsgálat során – mint már fentebb jeleztem - a testmozgás rendszerességére vonatkozó kérdés nem szűkölt le a sportolásra, hanem a séta, illetve a kirándulás gyakoriságát is magában foglalta. A válaszokból kiderült, hogy mindössze 26% azoknak az aránya, akik ilyen jellegű fizikai aktivitást végeznek, tehát a korábbi helyzet nem igazán javult, a nemek sportolási hajlandóságának tekintetében változás tapasztalható: mindkét nem képviselői hasonló mértékben tartották fontosnak a rendszeres sportolást – a nők 64,7%, míg a férfiak 58,2%-ának a sport az egészséges életmódot jelentette –, de a nők összességében nagyobb arányban számoltak heti többszöri vagy mindennapos sporttevékenységről, mint férfitársaik. Emellett a nők között a soha nem sportolók aránya alig haladta meg a másik nemét. A kutatók ezt egyrészt azzal magyarázták, hogy az utóbbi évek egyre gazdagabb fitnesskínálata, illetve az összefonódott egészség-szépségipar médiában megjelenő reklámjai elsősorban a hölgyeket célozták meg – és találták el. A modern kondicionálótermekben zajló foglalkozások – aerodance, afrodance, alakformálás, fittball, gerinctorna, step, step-dance, mélyizom-torna, spinning, zsírégető torna, hot iron, és újabban a zumba stb. – főleg a hölgyek körében népszerűek, míg a férfiak inkább a súlyzós és erőnléti edzéseknél maradtak. Emellett a rendszeres séta is inkább a nők körében jelenik meg. Csakúgy, mint az egészségi állapot értékelésénél, a testmozgás terén nyújtott teljesítmény szubjektív megítélésében a nők mégis kevésbé bizonyulnak elégedettnek, mint férfitársaik.

Az Ifjúság-kutatások egyre alacsonyabb sportolási hajlandóságot jelző adatainak elemzésében Perényi (2013) kihangsúlyozza, hogy a csökkenés tendenciája különösen a nem mentén figyelhető meg, a nem-sportoló nők aránya nagyobb mértékben nőtt, mint a nem-sportoló férfiaké (69-ről 73%-ra, illetve 56-ról 57%-ra). A fiatal magyar

lányok elsősorban a nőiesnek ítélt mozgásformákban vesznek részt, a tradicionálisan maszkulin sportágakban viszont alig jelennek meg. Azok a nemi egyenlőtlenségek tehát, amelyek a felnőtt korú lakosság esetében megmutatkoznak, már a fiatal, 15-29 évesek között is feltárhatók.

2.3.3 A településtípus determináló hatása

Az a lakóhely, ahová az egyén születik, ahol gyermek- és ifjúkorát tölti, iskolába jár, és ahol élete további szakaszaiban lakik, jelentősen befolyásolja sportolási esélyeit. Sportolni, választani a sportágak, mozgásfajták közül ugyanis nyilvánvalóan csak ott lehet, ahol adottak a feltételek, márpedig a különböző típusú településeken igencsak eltérőek a testedzés körülményei. Az egyének lakóhelye azért is hat a sportolási esélyekre, mert a tanyákon, falvakban, de gyakran még a kisvárosokban is lassabban változik a társadalmi értékrend, tovább él a nőekkel, idősekkel és a fogyatékosággal élőkkel szembeni hagyományos, a sportolást elutasító, vagy legalábbis nem támogató szerepfelfogás. A kisebb településeken az életmód is számos vonatkozásban más. Például a fiatalok korábban kötnek házasságot, hamarabb vállalnak utódokat. A családalapítás után - még ha esetleg sportoltak is – többségükben abbahagyják a rendszeres testedzést és az újrakezdésre is kisebb az esélyük, mint a nagyvárosiaknak (Földesi – Gál – Dóczi, 2010).

A hazai kutatási eredmények jól tükrözik a fent leírtak. Az életmód-időmérleg vizsgálat 2000 évi adatai szerint a lakóhely típusának vonatkozásában elmondható volt, hogy az urbanizáltsági fok emelkedésével a sportolási gyakoriság is nőtt mind a nők, mind a férfiak körében, így a fővárosban volt a legjobb, a községekben a legrosszabb a mutató. A 2007-es kutatás, mely a sétát és a kirándulást is sportként értelmezte, azt jelezte, hogy a fővárosiak elvesztették vezető helyüket, hiszen alacsonyabb arányban voltak köztük naponta sportolók, sétálók, kirándulók, mint a legaktívabbnak mondható megyeszékhelyeken élők között. Ezzel párhuzamosan magas, a sportolásban legrosszabb adatokat mutató községi lakosokhoz közelített a nem-sportolók aránya (Gál, 2008). Itt is feltűnt a kistelepüléseken élők nők jelentős lemaradása a

sportolásban: a nem-sportolók aránya itt kétszerese volt a megyeszékhelyeken élőkének.

Az egyén lakhelyének és sportolási hajlandóságának összefüggéseit az Ifjúság-kutatások is elemezték. Hasonlóan a fent említett, felnőtt népesség körében végzett vizsgálatban tapasztaltakhoz, a fővárosiak 2008-tól nagyon visszaesett a sportolók arányát tekintve, és nemcsak a megyeszékhelyen élők, de még a községekben lakók is jobb adatokat produkáltak. A városokban élők körében kevésbé találunk változást (4. táblázat).

4. táblázat A sportoló fiatalok aránya (%) a különböző településtípusokon

		2000	2004	2008	2012
TELEPÜLÉSTÍPUS	főváros	41	50	32	24
	megyeszékhely	38	42	47	40
	város	32	40	38	37
	község	27	38	35	36

(Forrás: Perényi,2013)

A sportoló fővárosi fiatalok arányának drasztikus visszaesését, illetve a felnőtt népesség körében tapasztalt hasonló jelenséget tekintve nem meglepő, hogy a regionális adatokban is jelentkezik Közép-Magyarország lemaradása. A régiókban, illetve a megyékben a különböző kutatások különböző sportolói arányokat néztek, amely feltehetően összefügg a terület sport-infrastruktúrájának, gazdasági helyzetének stb. aktuális állapotával.

2.3.4. Eltérések az iskolai végzettség mentén

Az egyén társadalmi hierarchiában elfoglalt helyét elsősorban annak iskolai végzettsége, foglalkozása és jövedelme határozza meg. A nyugati országokban a különböző státuszdimenziók közül elsősorban az iskolai végzettség meghatározó, és

ehhez képest kevésbé erős a jövedelem, vagy a foglalkozás hatása a fizikai aktivitásra (Gidlow et al., 2006). Mint ahogy már fentebb említettem, Magyarországon e mutatók alapján több esetben státusz-inkonzisztenciáról beszélhetünk, pl. amikor egy magas iskolai végzettségű egyén alacsony jövedelemmel járó foglalkozást űz. Hazánkban elsősorban a jövedelem és vagyon az, amely az egyén társadalmi helyzetét determinálja.

Az iskolai végzettség és a sportolási hajlandóság összefüggésére azonban bizonyítékul szolgáltak a hazai kutatások is. Az időmérleg-vizsgálat adatainak szekunder-elemzése során Gáldi (2004) azt találta, hogy a 8 általánost és a szakiskolát végzők sportoltak a legkevésbé, illetve a technikumot végzők inaktivitása „lógott ki” abból a sorból, amely a magasabb iskolai végzettség - gyakoribb sportolás relációt jelezte. Különösen a nők esetében jelent a sportolás szempontjából (is) előnyt a magasabb kvalifikáltság, az akkori adatok szerint ez az összefüggés annyira erősnek bizonyult, hogy az egyetemet végzett nők magasabb sportolási hajlandóságról számoltak be, mint diplomás férfitársaik. A kutató az egyes sport-típusok említési gyakoriságát is megvizsgálta a különböző iskolai végzettségűek között; ezek szerint az aerob sportoknál volt lényeges eltérés a diplomások javára, a labdajátékoknál és a természeti sportoknál viszont nem.

A 2007-es TÁRKI-vizsgálat során is kimutatták az összefüggést az iskolai végzettség és a sportolási hajlandóság között. Ahogy az 5. táblázat mutatja, minél magasabb iskolai végzettségről beszélünk, annál jellemzőbb a rendszeres sportolás, és kisebb a nem-sportolók aránya is.

5.táblázat Iskolai végzettség és fizikai aktivitás (sport, kirándulás, séta) (%)

ISKOLAI VÉGZETTSÉG / FIZIKAI AKTIVITÁS	Hetente min. 3-szor	Soha
max. 8 általános	28%	57%
szakmunkásképző	38%	35%
érettségi	42%	24%
érettségi + szakképzés	47%	14%
főiskola / egyetem	49%	12%

A fent jelzett adatok szerint a felnőtt népességben az iskolai végzettség alapvetően befolyásolja a sportban való részvételt; a nagyobb kulturális tőke, a sport egészségvédő- és fejlesztő hatásával, illetve a sportágakkal kapcsolatos ismereteket nagy szerepet játszanak a rendszeres fizikai aktivitás életmódba való beépülésében.

Az Ifjúság-kutatások során is hasonló összefüggésekre derült fény; a diplomások minden adatfelvételkor jobb sportolási arányokat mutattak, mint a középfokú végzettséggel rendelkezők, ők pedig az alacsonyabb kvalifikáltságúakat előzték meg (Perényi, 2013). Remek adalék ehhez Fekete és Prazsák (2013) megállapítása, melyet a 15-29 évesek kulturális aktivitásának feltárása érdekében folytatott másodelemzését követően tettek: az Ifjúság 2012-es kutatás adatainak összefüggéseit vizsgálva elmondható, hogy az iskolai végzettség emelkedésével nő az esélye annak, hogy a fiatal nem abba a csoportba tartozik, amelyet a kultúrafogyasztás hiánya jellemez. Hasonló mondható el a szülők iskolai végzettségének befolyásoló hatásáról is. Ezek a csoportok a sportolást tekintve is nagyobb eséllyel mutatkoznak aktívnak.

2.3.5 A jövedelem és az anyagi helyzet összefüggése a sportolásban való részvétellel

A sportolás, sportágválasztás és a társadalmi hierarchiában elfoglalt hely összefüggéseiről már számos tanulmány született a nemzetközi tudományos szinten – gondoljunk csak Bourdieu vagy Wilson írásaira. Utóbbi nemcsak azt írja le, hogy a magasabb társadalmi státusz nagyobb esélyt jelent a sportolásra, hanem ugyanakkor

azt is, hogy a felsőbb osztályhoz tartozók nem úznak az alsóbb osztályokba jellemző „proli” sportokat (Wilson, 2002). A kulturális fogyasztásnak, így a sportfogyasztásnak is státuszjelző szerepe is van, ezért is jelennek meg – szinte kizárólagosan - bizonyos, magas költségekkel járó elit sportágak a tehetősebb rétegekben.

Amint Földesiné és Gál 2008-as tanulmányukban írják, a felső, illetve felső-középosztály tagjainak lehetőségei szinte korlátlanok a sportolásba való bekapcsolódásra; gazdasági, kulturális és társadalmi tőkéjük birtokában szabadon dönthetik el, hogy hol, mikor és mit sportolnak. Ehhez képest a társadalmi hierarchia alsó rétegeihez tartozó népségnek alig-alig, vagy egyáltalán nincs esélye rendszeres testedzésre; deprivált helyzetükből adódóan nem tudnak sem időt, sem pénzt sportolásra fordítani.

Hazánkban minden, már korábban említett kutatás feltárta az anyagi helyzet és a sportolás életmódban való megjelenése közötti kapcsolatot. A felsőbb társadalmi csoportokhoz való tartozás előnye már fiatal korban is gazdagabb kultúrafogyasztást eredményez, és szélesebb lehetőséget kínál a sportolásra. Már a 2008-as Ifjúság-kutatás eredményei jól szemléltették ezt: a gondok nélkül élők között a sportolók aránya megközelítőleg kétszerese volt a gondokkal küszködők csoportjában mértnek. 2008-ra ez a különbség háromszorosára nőtt, ami azt jelentette, hogy a sportolásban való részvétel egyre inkább függ az anyagi lehetőségektől, vagyis nőnek az egyenlőtlenségek a sporthoz való hozzáférésben. Érdekes módon 2012-ben éppen a legjobb helyzetűek között csökkent legnagyobb mértékben a sportolók aránya, amit Perényi (2013) annak tulajdonít, hogy a gazdasági válság életszínvonal-csökkentő hatására ez a társadalmi csoport plusz munkával, jövedelemszerzéssel reagál. A sportolásból kiszorulóknak között említik még az olyan hátrányos helyzetű csoportokat, mint a romák, illetve a munkanélküliek, akiknél az alacsony jövedelem, vagy annak teljes hiánya a szabadidő elértéktelenedéséhez vezet. Az a közhely tehát, miszerint egy pár tornacipő biztosítja azt, hogy gazdája sportoljon, jelentéstartalmát tekintve valóban kiüresedett.

A munkaerőpiacról való kiszorulás azok esetében is hátrányos helyzetet eredményez, akik tartós betegség, veleszületett vagy szerzett fogyatékoság miatt nem

tudnak rendszeres jövedelemhez jutni. A fogyatékossgal élők az Európai Unió aktív korú népességének körülbelül 14,5%-át teszik ki, hazánkban a lakosság - a 2011. évi népszámlálás alapján - 4,6%-a él mozgásszervi, érzékszervi vagy szellemi károsodással. A fogyatékossgal élők rendkívül szerény figyelmet kaptak az államszocializmus idején Magyarországon, az 1989-1990-es politikai és gazdasági rendszerváltás, illetve az EU-ba lépés óta azonban – köszönhetően az esélyegyenlőség megvalósítására törekvő politikának – elindult egy pozitív folyamat e speciális csoport elismerését, társadalmi inklúzióját tekintve. Számos olyan törvény is életbe lépett, amely kimondja, hogy biztosítani kell a fogyatékossgal élők jogait, lehetőségeit a társadalmi élet különböző területein, többek között a kultúrafogyasztásban, a sportban. Ez azonban még közel sem jelenti azt, hogy sikerült volna a több évtizedes lemaradást pótolni. Napjainkban is vannak akadályai annak, hogy a fogyatékosok teljes értékű életet tudjanak élni, és az épekhez hasonló lehetőségekkel rendelkezzenek. A sport területén sincs ez másképp; itt elsősorban az adaptált mozgásformák és az azt tanító szakemberek hiánya, illetve az infrastrukturális problémák (akadálymentesített sportterek) jelentenek gondot. Finanziális nehézségekkel mindig is küzdöttek az itt tevékenykedők, de a fogyatékossgal élők sportja ma már anyagilag is jobban megbecsült. Hazánk 2013. évi központi költségvetéséről szóló 2012. évi CCIV. törvény összesen 230 millió Ft-ot biztosít a területre. a fogyatékos személyek verseny – és élsportjának támogatása a központi költségvetésből történik, míg szabadidősportjukat a Wesselényi Miklós Sportközalapítvány támogatja. AZ elmúlt 25 évben a szervezeti háttér is formálódott, több esetben átalakult; 2001-től például a FONESZ (Fogyatékosok Nemzeti Sportszövetsége) ernyője alá tartoztak a specifikus fogyatékossgal-szövetségeket, 2012. év elején, részben a módosított sporttörvény hatására átstrukturálódott a rendszer, és létrejött – legalábbis a 4 sérülés-specifikus (mozgás-, látás-, hallássérült és értelmi fogyatékos) sportszövetség esetében – egy unió, a Fogyatékkal Élők Sportszervezeteinek Magyarországi Szövetsége (FMSZ). Jóval korábban, 2008-ban azzal a céllal alakult meg a Fogyatékosok Országos Diák-, és Szabadidősport Szövetsége (FODISZ), hogy minden fogyatékossgal ágban kialakítsa azt a struktúrát, amely lehetővé teszi a fogyatékos emberek, diák- és szabadidősport tevékenységeinek minőségi és

hatékony szervezését. A FODISZ megalakulása óta eltelt öt évben több mint 8.500 fogyatékkal élő diák és felnőtt sportolót integrált a rendszerébe, szervez számukra folyamatos sporttevékenységet 20 megyei tagszervezetével együttműködve. A FODISZ látja el a fogyatékos sportszféra szabadidősportjának szervezését, közel 12.000 ember számára. A közhasznú szervezet fontosnak tartja, hogy megfelelő informatikai háttérrel rendelkezzenek a sport szervezéséhez, és a versenyekkel, rendezvényekkel kapcsolatos hírek terjesztéséhez, ezért weboldalt működtetnek, valamint a facebook közösségi oldalán is jelen vannak.¹⁷

2.4. A passzív sportfogyasztás jellemzői hazánkban

Földesiné 2007-es, a hazai lakosság sportfogyasztásáról szóló elemzése során a kulturális fogyasztás e területéről azt a megállapítást tette, hogy itt is – csak úgy, mint a szabadidő-sportolásban - egyre inkább érezhetővé váltak a társadalmi egyenlőtlenségek. A sportfogyasztásban, vagyis a sportesemények nyomon követésével kapcsolatos tevékenységek – úgymint mérkőzések, sportesemények látogatása nézőként, szurkolóként, televíziós sportprogramok nyomon követése, a rádió sportközvetítéseinek hallgatása, illetve a nyomtatott média sporttartalmú írásainak olvasása – megjelenését és annak különbségeit egyrészt demográfiai, másrészt a szociokulturális tényezők determinálják. A kutatásból kiderült, hogy a sportfogyasztás nem foglal el jelentős helyet a magyar lakosság szabadidős tevékenységei között, hasonlóan az egyéb kulturális tevékenységek területén tapasztalható visszaeséshez. Az adatok szerint a lakosoknak mindössze egytizede járt ki rendszeresen (havonta/kéthavonta 5,5%, havonta többször 3,2%, hetente 1,8%) mérkőzésekre, versenyekre. A 18 év feletti magyar népesség közel kétharmada sosem látogatott ki sporteseményre, több mint egytizedük pedig ritkábban, mint évente. A kutató szerint az a kérdés, hogy kik és milyen sporteseményekre járnak, sokkal inkább függ az iskolai végzettségtől, a foglalkozástól, a beosztástól, a végzett munka jellegétől, a társadalmi aktivitástól, a jövedelemtől, a lakáshelyzettől, valamint az életstílustól,

¹⁷ Forrás: <http://www.fodisz.hu> Letöltés időpontja: 2014. 04. 21

mint régebben és ezen a téren is egyértelműen előnyt jelent a kedvezőbb társadalmi-gazdasági pozíció. E mellett másképpen hat az egyének életkora, neme és a lakóhelyének típusa a sporttal kapcsolatos fogyasztói szokásaikra, mint korábban. A férfiak még mindig gyakrabban és rendszeresebben látogatnak ki sporteseményekre, de a nemek közötti különbségek e tekintetben alacsonyabbak, mint régebben. Csökkent a vidékiek hátránya és kiegyenlítettebb a különböző életkori csoportok hozzáállása. Ugrásszerűen megnőtt viszont az egyének sportaktivitásának szerepe. A rendszeres testedzőknek csupán 14,4%-a, az egyáltalán nem sportolóknak viszont 54,2%-a nem járt sporteseményekre nézőként.

A sportfogyasztás egyéb formái sem jelentek meg intenzívebben a magyarok mindennapos tevékenységrendszerében. A lakosság négyötöde nem olvasta a sportújságokat. Jó néhányan csak az eseményeket beharangozó hétvégi, illetve az eredményeket közlő hét eleji számokat vásárolták meg, vagy kérték kölcsön, illetve az interneten böngésztek a sporthíreket. A magyar lakosság 45%-a nyilatkozott úgy, hogy nem szereti és nem is nézi a sportközvetítéseket, és ugyanennyien sokallták a sportközvetítések arányát a tévében. Az új tévénézési szokásokra a külföldi sportesemények nézettségének térnyerése is jellemzővé vált, amit az tett lehetővé, hogy a globalizálódott világban létrejött információs világhálózat a sportra is kiterjedt. A sporttal kapcsolatos információk termelése, forgalmazása és fogyasztása globális jellegű, melyben a televízió központi szerepet játszik, nemzeti és nemzetközi programokat kínál, információkat nyújt, és tág lehetőséget teremt a szórakozásra. A külföldi programokat főként azok kísérelték figyelemmel, akik anyagilag megengedhették maguknak, hogy előfizessenek a kereskedelmi sportcsatornákra. Földesiné nem tekintette jó előjelnek a jövőre nézve azt sem, hogy a húszas éveikben járó fiatalok több, mint 40 %-a állította azt, miszerint nem szeret sportközvetítéseket nézni. Az adatok alapján az a konklúzió született, hogy a sporteseményekre látogatás, a sportújság-olvasás – utóbbi különösen – férfitevékenység, de ugyanez elmondható a sporttartalmú műsorok televíziós keresztlétezésére is. A nők 71%-a számolt be arról, hogy sosem jár sporteseményre, és több mint 90%-uk nem olvas sportújságot, szemben a férfiak 50, illetve 65%-val. A szurkolásban is megjelentek a

hagyományosnak mondható nemi különbségek; a nők sporthoz való gyengébb kötődését jól jelzi, hogy csak kicsit kevesebb, mint felük szurkol a magyar sportolóknak, a férfiak esetében ez az arány 72% volt.

A fiatalok közvetlen sportfogyasztási szokásairól a 2009-ben publikált „Youth in Europe” elnevezésű EUROSTAT kérdőíves kutatás adatsora is hasonló módon tanúskodott. E szerint ugyanis a magyar 16-29 éves 63%-a nem látogatott ki sporteseményre a kérdezést megelőző egy évben; ezzel hazánk fiatalja a máltaiak és a görögök mellett a legpasszívabb sportfogyasztók táborába kerültek.¹⁸ Mindez szomorú prognózist jelent a felnövekvő generációk későbbi sporttal kapcsolatos kötődésére nézve és egyben megkérdőjelezi a jövő élsportjának társadalmi támogatottságát is.

A sportmédia elsősorban a versenysportra koncentrál, felmerül azonban a kérdés, hogy vajon milyen gyakorisággal jelennek meg benne testmozgásra ösztönző, szabadidősporttal kapcsolatos tartalmak. Neulinger (2007) PhD-kutatása során országos és regionális lapok, napi, heti, valamint havi sajtótermékek sporttémájú cikkeit vizsgálta és arra a következtetésre jutott, hogy csekély a szabadidősportról tudósító cikkek száma. Különösen igaz volt ez az országos lapokra. A lakosságot megmozgató szabadidősport-események közül csak a valóban nagyszabásúak kerültek az újságok oldalára. Hasonló eredményre jutott Gál (2007), akinek disszertációja a női és férfi sportolók média általi megjelenítésével foglalkozott. Három országos napilap sportrovatának mennyiségi és minőségi elemzését követően a nemek reprezentációjával kapcsolatos eredményei mellett azt is megemlítette, hogy a szabadidősporttal kapcsolatos cikkek aránya a versenysportról szólókhöz képest elhanyagolható. Mindezeket figyelembe kijelenthető, hogy a média – legalábbis annak nyomtatott formái – nem vállalnak jelentős szerepet a szabadidősport népszerűsítésében, a sportolási lehetőségekkel kapcsolatos információk terjesztésében. Az elektronikus média sporttartalmának, és ezen belül a szabadidősporttal kapcsolatos hírek, tudósítások kvantitatív és kvalitatív elemzésével még adós a magyar sporttudomány, és ez a hiányosság azért különösen sajnálatos, mert napjainkra a televízió jelenti a legtöbbek számára elérhető információforrást.

¹⁸ Forrás: <http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu>). Letöltés időpontja: 2010. 08.28.

Emellett az internet terjedése, a különböző közösségi oldalak népszerűségének növekedése – főleg a fiatal korosztályok körében – jelzés értékű a kell, hogy legyen a szociális marketing számára.

3. A szabadidős fizikai aktivitás és a passzív sportfogyasztás jellemzői a 2013-as adatfelvétel eredményei alapján

A szabadidős fizikai aktivitásról és a passzív sportfogyasztásról szóló legfrissebb adatok a Kutatópont Kft. által 2014 elején végzett survey-vizsgálatból származnak. A 18 éven felüliek, a 15-29 éves fiatalok, a fogyatékossgal élők, illetve a hátrányos helyzetűek körében végzett kérdőíves felvétel adatai révén lehetőség nyílik azoknak a társadalmi csoportoknak a pontosabb körülhatárolására, amelyek életmódjában aktuálisan nem, vagy csak csekély mértékben jelenik meg a fizikai aktivitás. A két speciális csoport - a hátrányos helyzetűek, illetve a fogyatékossgal élők – esetében különös jelentőséggel annak feltárása, hogy milyen sajátosságok jellemzik a sport iránti attitűdjeiket, valamint hogy milyen problémákkal és akadályokkal szembesülnek a sporthoz való hozzáférésben. Miután a kérdőívben a passzív sportfogyasztásra és a sporttal kapcsolatos információkhoz való hozzáférésre vonatkozó kérdések is szerepeltek, választ kaphatunk arra a kérdésre is, hogy milyen kommunikációs csatornákat lenne célszerű használni az egyes társadalmi csoportok esetében a szabadidősport népszerűsítésére.

3.1. A kutatás leírása

Az adatfelvételek legfontosabb paraméterei a következők:

	18 év felettek
Célcsoport	a felnőtt (18 év feletti) magyar lakosság
Mintaelemszám	1000 fő
Módszertan	személyes, lappal támogatott lekérdezés (CAPI)
Kérdőív hossza	32 perc (57 kérdés, kérdésblokkokkal)
Reprezentativitás	a kutatás reprezentatív a felnőtt magyar lakosságra
A reprezentativitás dimenziói	nem, kor, iskolai végzettség, településtípus szerint reprezentatív
Terepmunka	2014.01.11. - 2014.01.30. között

15-29 évesek (offline)	
Célcsoport	A 15-29 éves magyar lakosság
Mintaelemszám	3000 fő
Módszertan	személyes, lappal támogatott lekérdezés (CAPI)
Kérdőív hossza	22 perc (55 kérdés, kérdésblokkokkal)
Reprezentativitás	a kutatás reprezentatív a 15-29 éves magyar lakosságra
A reprezentativitás dimenziói	nem, kor, iskolai végzettség, településtípus szerint reprezentatív
Terepmunka	2014.01.18. - 2014.01.30. között

Hátrányos helyzetűek	
Célcsoport	a hátrányos helyzetű társadalmi csoport
Mintaelemszám	500 fő
Módszertan	személyes, lappal támogatott lekérdezés (CAPI)
Kérdőív hossza	26 perc (47 kérdés, kérdésblokkokkal)
Reprezentativitás	célcsoportos kutatás
A reprezentativitás dimenziói	célcsoportos kutatás
Terepmunka	2014.01.20. - 2014.02.13. között

Fogyatékossgal élők	
Célcsoport	a fogyatékossgal élő és/vagy szervátültetett személyek csoportja
Mintaelemszám	500 fő
Módszertan	személyes, lappal támogatott lekérdezés (CAPI)
Kérdőív hossza	26 perc (48 kérdés, kérdésblokkokkal)
Reprezentativitás	célcsoportos kutatás
A reprezentativitás dimenziói	célcsoportos kutatás
Terepmunka	2014.02.01. - 2014.02.12. között

A 18 éven felüli lakosság körében végzett személyes lekérdezés során szigorított véletlen séta eljárást alkalmaztak, kétlépcsős mintavételi eljárással. A mintavétel során az első lépcsőben a lakosságszámtól függően véletlen módszerrel választották ki településeket. Az adatfelvételt jól képzett, gyakorlattal rendelkező

kérdőbiztosok végezték. Az adatfelvétel során a mintában bekövetkező (a véletlen mintavételből adódó) egyéb torzulásokat súlyozással állították helyre.

A célcsoportos kutatások (hátrányos helyzetűek, fogyatékossgal élők) esetében az adott, nehezen elérhető célcsoportot (előre meghatározott szempontrendszer szerint kijelölt személyeket) különböző, speciálisan az ilyen csoportok elérését elősegítő módszereket alkalmaztak (például az úgynevezett válaszadó vezérelt mintavételi módszert, hólabda módszert). Szakmai megfontolásokból és a Megrendelővel egyeztetve a hátrányos helyzetűek csoportjában a személyes kutatást tartották indokoltnak, mert a telefonos és internetes ellátottság kevésbé jellemző erre a csoportra, a személyes módszer ugyanakkor a hátrányos helyzetűeket is hatékonyan éri el. A kutatási mintába kerülés kritériumai a következők voltak:

- Jövedelem: KSH létminimum alatt (85960 Ft)
- Foglalkozás: fizikai munka, munkanélküliség
- Iskolai végzettség: legfeljebb 8 általános
- Régiók: Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld, Dél-Dunántúl
- Település: község

A mintába kerüléshez a fenti változókból két kritérium kellett, hogy teljesüljön. Ez csoport – hasonlóan az ESOMAR D és E kategóriájához – a leszakadókat és a szegényeket tipizálja.

A fogyatékossgal élők csoportjában azért volt szintén indokolt a személyes kutatás, mert telefonos módszerrel lehetetlen a hallássérültekre vonatkozó vizsgálatot elvégezni és mivel a fogyatékossgal gyakran együtt jár a hátrányos helyzettel, a telefonos és internetes ellátottság kevésbé jellemző erre a csoportra. A személyes módszer ugyanakkor mindegyik csoportot hasonlóan hatékonyan éri el. Az adatfelvételt ezekben az esetekben is kérdőbiztosok végezték.

A 15-29 éves fiatalok körében történt offline kutatás módszertana megegyezett a felnőtt lakosság körében végzett adatfelvétel metodikájával. A személyes megkérdezés mellett egy online kutatás is készült e korosztály tagjai között, ennek adatait azonban jelen elemzés során nem használtam fel.

Az adatfeldolgozás elsősorban kvantitatív megközelítésből történt, a %-os formában, táblakötetekben összegzett eredmények megjelenítésre táblázatok és ábrák készültek.

3.2. A szabadidő-sportolási és sportfogyasztási szokások a vizsgált csoportokban

A kérdőívben a sportolási és a fizikai aktivitással kapcsolatos szokásokkal, a sportolási motivációkkal, a sporthoz kapcsolódó attitűdökkel, a nem-sportolás okaival, a sportolással kapcsolatban megélt akadályokkal, a lakóhelyen elérhető sportolási lehetőségek megítélésével, valamint az önkéntességgel kapcsolatos kérdések szerepeltek. A passzív sportfogyasztásról csak a 15-29 évesektől és a hátrányos helyzetűektől kértek információkat.

3.2.1. 18 év feletti lakosság

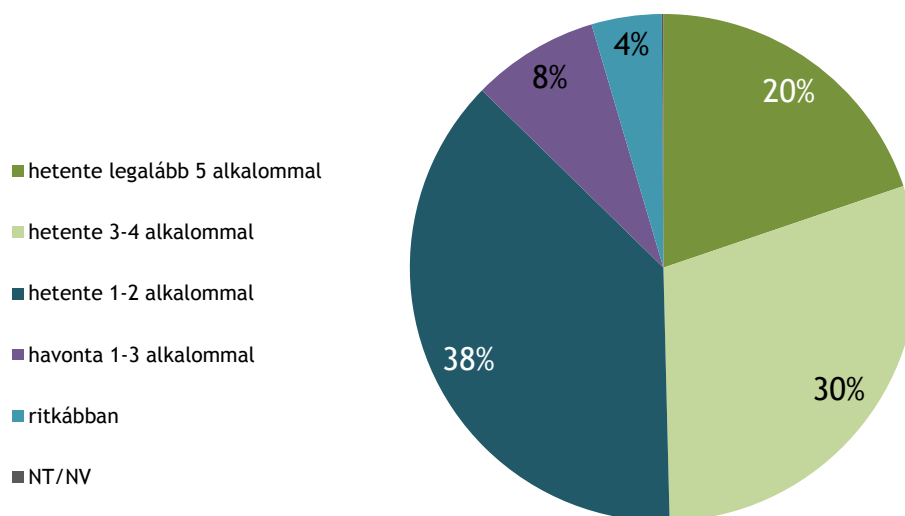
A „Sportol-e Ön?” kérdésre a 18 év feletti magyar lakosságot reprezentáló 1000 fős minta 50,2%-a válaszolt igennel. A válaszadási aránynál azonban figyelembe kell venni, hogy a közepes vagy magas intenzitású, 10 percnél hosszabb ideig tartó séta, gyaloglás, illetve kerti munka is beletartozott a sport kategóriájába.

Ha a sportolók és a nem-sportolók demográfiai jellegzetességeit nézzük, szépen kirajzolódnak a szakirodalmi áttekintésben részletezett, korábbi kutatásokban feltárt különbségek. Az életkor emelkedésével a sportolási hajlandóság csökkenő tendenciát mutat, a 18-39 évesek az átlagnál szignifikánsabb magasabb, míg a 60 év felettek alacsonyabb arányban jelezték, hogy sportolnak. A középkorosztálynál esik 50% alá a sportolók aránya, ami nem kedvező a keringési betegségek által leginkább veszélyeztetett életkori csoport esetében. Szintén szignifikáns eltérés tapasztalható a teljes mintához képest a férfiakat és a nőket tekintve, előbbiek 57,1, utóbbiak mindössze 44,2%-a állította magáról, hogy sportol. A magasabb iskolai végzettség

pozitív hatása a sportolásra e kutatás adatai szerint tetten érhető: az alapfokú végzettségűek az átlagtól jelentősen alacsonyabb (38,6%), míg a középfokú végzettséggel rendelkezők, illetve a diplomások magasabb arányban vesznek részt a sport jellegű fizikai aktivitásban (57,5, ill. 70,3%). Hasonló az összefüggés a háztartás jövedelmi helyzetét tekintve; a legalacsonyabb kategóriába tartozók szignifikánsan kevesebben sportolnak, 227.000Ft felett ennek fordítottja igaz. Ha a válaszadók lakhelyét nézzük, megint azt tapasztaljuk, hogy a megyeszékhelyeken élők „vezetnek” a sportolásban, megelőzve a fővárosiakat, a kisebb települések lakosai pedig utánuk következnek. A községekben élők lemaradása jelentős az átlaghoz képest. A régiók közötti eltéréseket figyelve a Dél-Alföld és a Nyugat-Dunántúl lemaradása nagyobb mértékű (37%), főleg az Észak-Alföldhöz viszonyítva (59,7%). Itt a heti ötszöri sportolásról beszámoló aránya is szignifikánsan magasabb, mint az átlag, ilyen terület még egyébként a Dél-Dunántúl is.

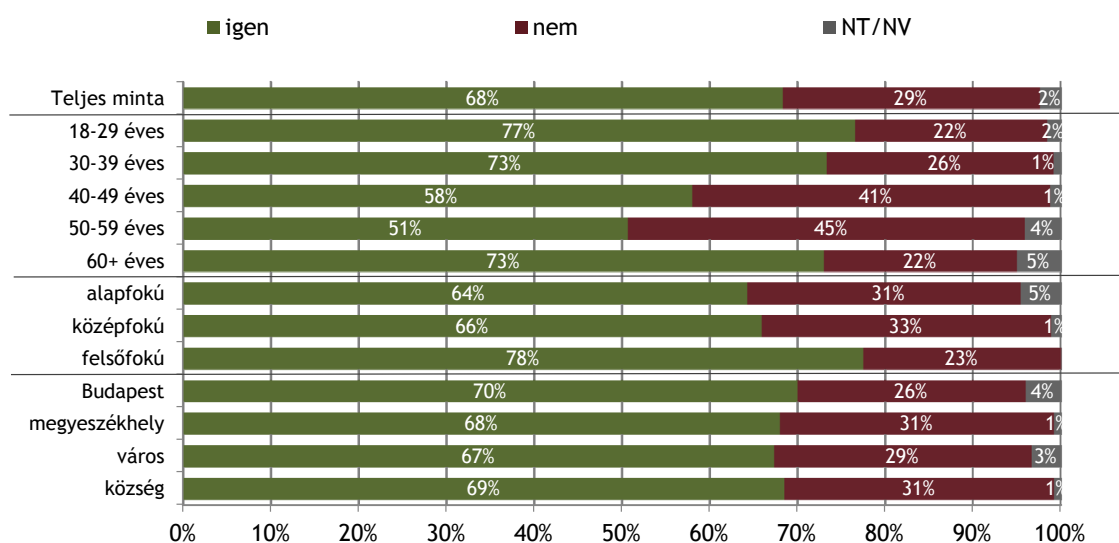
A sportolási gyakoriságot az 1. ábra szemlélteti. A rendszerességgel kapcsolatosan érdemes kiemelni, hogy a kapott adatok szerint a leggyakrabban testmozgást végzők az 50 év felettek, a nyugdíjasok, az alacsony végzettségűek és a szerényebb jövedelmű háztartásban élők. Ha azonban megnézzük a választott mozgásformát, akkor azt látjuk, hogy elsősorban a séta és a gyaloglás kapott körökben magasabb arányú említést; olyan tevékenységről van tehát szó, ami szervezeti háttérrel és speciális infrastruktúrát nem igényel, költségráfordítással nem jár. Bár a férfiak nagyobb arányban sportolnak, heti ötszöri sportolásról az aktív nők 20,3, míg férfitársaik 19,4%-a jelzett vissza, és több nő számolt be arról is, hogy heti 1-2 két alkalommal mozog (40,8%, szemben a férfiak 35%-val). Utóbbi rendszeresség a leggyakoribb a sportolók között, ami alatta marad a rekreációs szakemberek által javasolt heti minimum háromszori testmozgásnak. Ezt mindössze az egyébként rendszeresen sportoló nők 28, míg a férfiak 31,5%-a teljesíti és ez leginkább a 18-29 éves korosztályban érhető tetten. A férfiak 14,2, míg a hölgyek 10,8%-a sportol havi gyakorisággal, vagy még ennél is ritkábban, ezekben az esetekben rendszerességről valójában nem beszélhetünk. A válaszadók több mint fele (51,4%) viszont rendszeresen

szokott intenzív sétát tenni, a nők körében ez gyakoribb, mint a kerékpározás, a férfiak esetében a helyzet pont fordított.

1.ábra: Milyen gyakran sportol Ön? – érvényes válaszadók, N=502

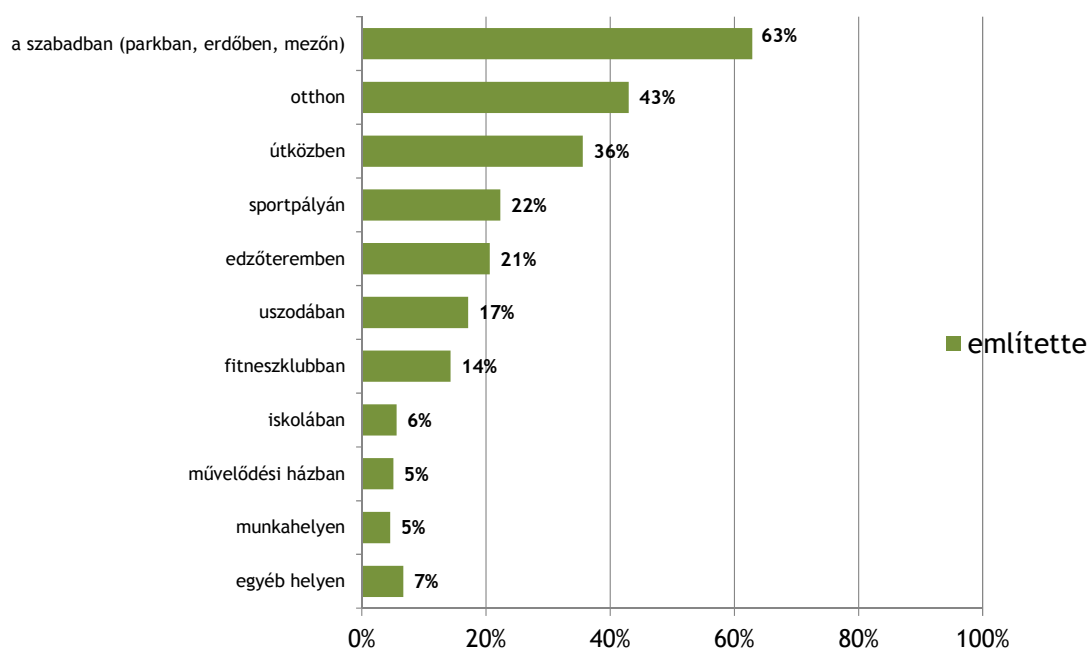
A demográfiai jellemzők feltérképezése után érdemes összevetni az eredményeket a fizikai aktivitással kapcsolatos elégedettségi mutatókkal (2. ábra). A teljes mintát tekintve többen elégedettek a sport terén nyújtott teljesítményükkel, mint amennyien valójában sportolnak (!) és ez minden korosztály esetében fennáll. Feltűnő az elégedettek és a nem-sportolók aránytalansága az idősek csoportjában, ami arra utal, hogy a nyugdíjas korosztály jelentős része természetesnek tekinti a sport jellegű fizikai aktivitástól való elzárkózást. Az egészségügyi szakemberek, főleg a háziorvosok és egyéb szakorvosok közreműködésére lenne ahhoz szükség, hogy a középkorúak és az idősek egészségi problémáira ne csak gyógyszereket és kezeléseket kapjanak, hanem javaslatokat is a rendszeres mozgásra.

2. ábra: Véleménye szerint Ön eleget sportol? (korcsoportok, végzettség és lakóhely szerint) – érvényes válaszadók, N=502

A sportolás helyszínét tekintve (3. ábra) első helyen a szabadtéri lehetőségek (park, erdő, mező) állnak, ezt követi – főleg a nők részéről – az otthon, mint a testmozgás második leggyakoribb színtere. Az otthon sportolás az adatok szerint egyrészt az életkorral, másrészt a jövedelem szintjével is összefüggést mutat; főleg az idősek, illetve a kisebb bevétellel rendelkezők azok, akiknél ez jellemző. Az sem szorul különösebb magyarázatra, hogy a községekben kétszer annyian végzik a testmozgást otthoni környezetben, mint Budapesten. Az adatokból az is kitűnt, hogy a sportpálya sokkal inkább férfi, mint női területnek számít, ezek használatában a két nem szignifikáns eltérést mutat. Ugyanígy kijelenthetjük, hogy az edzőtermek és a fitneszklubok a fiatalabb korosztályok felségterületei, előbbiben elsősorban a férfiak, utóbbiban pedig, lényegesen nagyobb arányban, a nők vannak jelen. A fitnesztermek tehát – mint ez az Eurobarométer vizsgálatokból is kiderült – nem tartoznak hazánkban a leggyakrabban használt sportszínterek közé, és látogatói elsősorban a fiatal hölgyek. Ez megerősíti azt a korábbi kijelentésünket, miszerint fitneszklubok egyre színesebb kínálatában megjelenő modern, zenés-táncos csoportos mozgásformák elsősorban ezt a demográfiai csoportot serkentik sportolásra. Az edzőteremben történő kondizásban,

erősítésben elsősorban a 40 évnél fiatalabbak jeleskednek. Ugyanakkor nemtől függetlenül elmondható az is, hogy az 50 év feletti korosztály szinte teljes mértékben hiányzik ezekről a sporthelyszínekről. Költségvonzatuk miatt a fitnesztermek – melyek között az átlagostól a luxus színvonalúig több kategóriát is találhatunk – az alacsonyabb társadalmi rétegek számára nehezen, vagy egyáltalán nem elérhetők. Uszodába a felnőtt lakosságból elsősorban a felsőfokú végzettséggel rendelkezők járnak, a munkahely sport-terepként elhanyagolható szerepet tölt be.

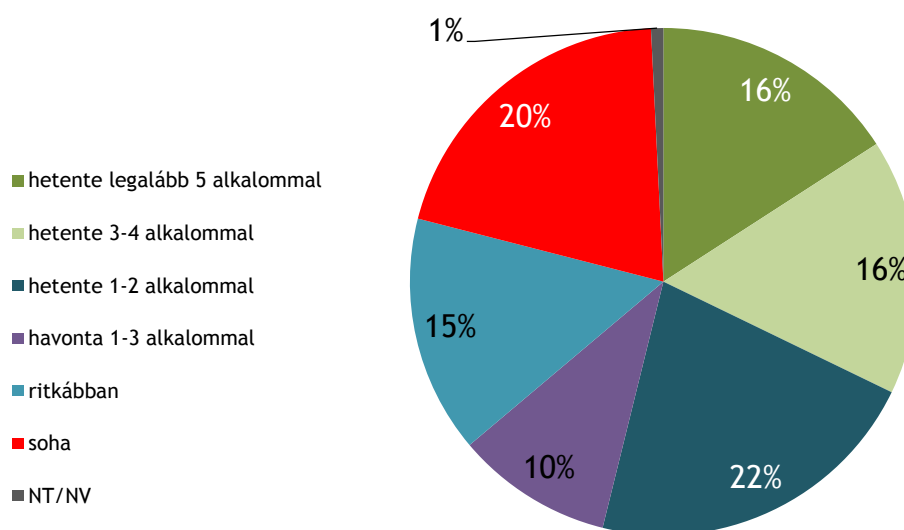

3. ábra: Hol szokott Ön sportolni? – érvényes válaszadók, N=502

Ha a választott sporttevékenységeket vizsgáljuk, a leggyakoribb mozgásformák között a kerékpározást említették a gyakoriság sorrendjében megjelölhető három hely közül elsőn (21,9%). Sem a férfiak, sem a nők nem térnek el szignifikánsan az átlagtól ebben a mozgásformában, kijelenthetjük tehát, hogy a kerekezés mindkét nem körében kedvelt időtöltés. A második és harmadik helyen nem sportmozgások, hanem a kerti munka, illetve a gyaloglás és a séta szerepel, utóbbit 12,8% jelölte meg, a nők

szignifikánsan többen (18,7%), míg a férfiak kevesebben (7,6%). A már említett edzőtermi edzés, illetve fitnessklubban végzett csoportos foglalkozásokon való részvételen kívül futást, kocogást mindkét nem hasonló arányban említette (férfiak 8,6%, nők 8%), a foci azonban az adatok szerint továbbra is a férfiak szabadidős sportja maradt. Az aerob jellegű, egyénileg is űzhető mozgásformák mellett a klasszikus értelemben vett sportokat szignifikánsan magasabb arányban a tanulók űzik, nyilván ebben nagy szerepe van az iskolának, mint szervezeti háttérnek - itt adottak a tárgyi és személyi feltételek leginkább. Ugyanakkor az ezekhez, illetve a csoportos foglalkozásokhoz (aerobik, Zumba stb.) szükséges anyagi háttér abban érezhető, hogy a magasabb jövedelműeknél magasabb e mozgásformák híveinek aránya.

Hasonlóan az Eurobarométer-vizsgálatokhoz, itt is vonatkozott egy kérdés az egyéb fizikai aktivitásokra (tánc, kertészkedés stb.) Ennek gyakoriságát - mely meghaladja a sportmozgások esetén mértéket - a 4. ábra szemlélteti.

4. ábra: Milyen gyakran végez Ön másfajta, klasszikusan nem sportnak minősülő testmozgást? – összes megkérdezett, N=1000

Arra már választ kaptunk, hogy mit sportolnak leginkább azok, akik életmódjában jelen van a többé-kevésbé rendszeres testmozgás, most nézzük, hogy mi motiválja őket erre leginkább. A sportolás hajtóerőinek feltérképezése során az öt mintába került válaszadók 15 tényező közül többet is megjelölhettek válaszként arra a kérdésre, hogy miért is sportolnak (6. táblázat).

6.táblázat: Ön miért sportol? (%) – érvényes válaszadók, N=502

Ön miért sportol?	életkor					lakóhely			
	18-29 éves	30-39 éves	40-49 éves	50-59 éves	60+ éves	Budapest	megyeszékhely	város	község
hogyan egészségesebb legyen	91	85	83	80	72	87	90	81	75
hogyan jobban nézzen ki	83	73	63	41	37	75	67	55	56
hogyan ellensúlyozza az öregedés hatásait	34	45	50	57	66	45	49	56	44
szórakozás céljából	82	61	65	52	61	63	76	73	49
kikapcsolódás céljából	93	86	79	70	73	87	90	79	73
hogyan a barátaival legyen	74	55	50	36	43	56	65	53	41
hogyan új ismerősöket szerezzen	39	24	22	24	17	31	28	27	19

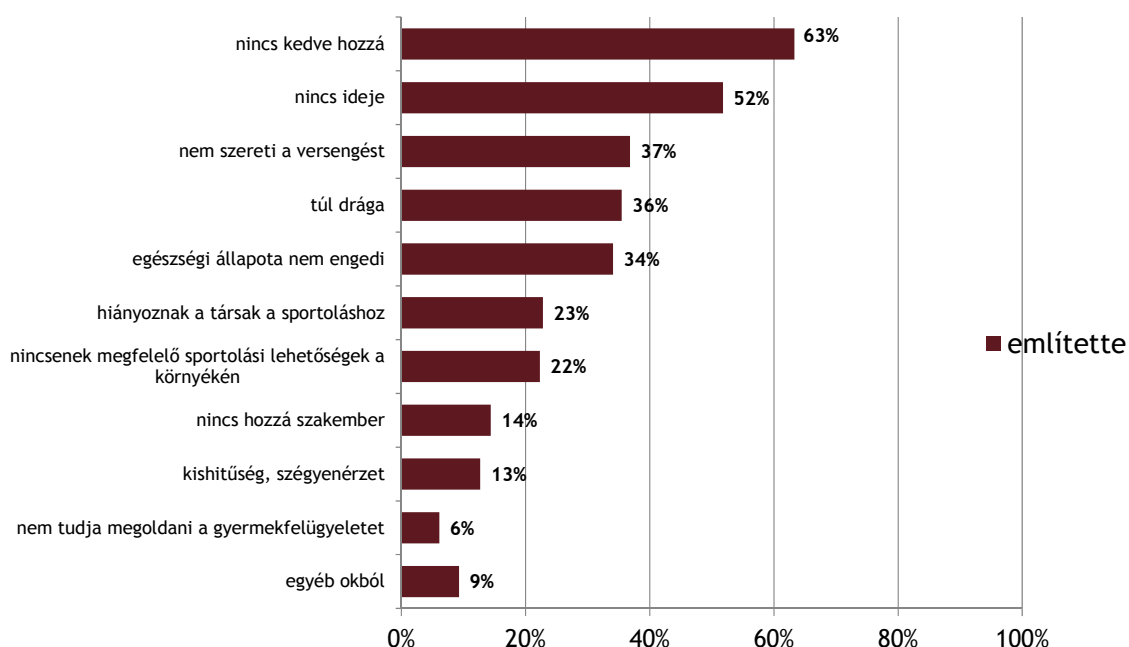
hogymás kultúrákkal ismerkedjen meg	21	10	8	7	12	16	15	13	6
fizikai teljesítőképessége növeléséhez	92	84	76	60	61	90	81	70	70
fittsége fejlesztéséhez	90	78	75	48	52	87	76	68	57
súlyának megtartásához	73	72	66	44	42	66	65	62	54
önbizalma erősítéséért	67	64	52	39	40	57	66	52	44
képességei fejlesztéséhez	77	52	49	21	26	52	48	54	38
a verseny kedvéért	34	17	19	13	4	17	16	26	14
a társadalmi beilleszkedésért	17	10	11	6	13	9	15	16	6
egyéb okból	3	7	9	10	18	3	7	13	10

Az egészségvédelem, egészségfejlesztés prioritást élvez, ebben a nemek között nem, az életkori csoportokban viszont találhatunk különbségeket: a legfiatalabbak az átlaghoz képest magasabb, míg a 60 év felettiek alacsonyabb arányban jelezték ezt. Ugyanilyen jellegű, „generációs” eltérés volt annak említésében is, hogy „Jobban néztek ki”. Ez az ok a teljes mintához képest szignifikánsan alacsonyabb mértékben jelent meg az alacsony iskolai végzettségűek és a kisebb jövedelemmel rendelkezők között is. Ugyanakkor minél idősebb korosztályt nézünk, annál inkább céljuk a sportolónak az, hogy a testmozgással ellensúlyozzák az öregedés hatását. A második legnagyobb arányban megjelölt ösztönző tényező a kikapcsolódás, mely a sport stresszoldó, feszültség-levezető mechanizmusának köszönhetően a lelki egészség védelméhez járul hozzá. Az a tény azonban, hogy ez a motivációs erő elsősorban a fiatalokra (és inkább a

férfiakra) jellemző, arra hívja fel a figyelmet, hogy a sport náluk még „buli”, amivel szórakozni szeretnének, és amiben jól akarják magukat régi és - a sport révén nyert - új barátaikkal érezni. Mindez jóval kevésbé motiválja a legkisebb településeken élőket. Magas arányú volt a motivációk között a fizikai teljesítőképeség és a fittség fejlesztésére való törekvés, amely úgymond a mai kor azon kihívásának, hogy a felgyorsult, fogyasztás-centrikus világban „bírnunk kell a tempót”, és ez megfelelő fizikai kondíció nélkül nehezen sikerül. A sportra, mint eszközre ilyen szempontból leginkább a magasabb iskolai végzettségűek tekintenek. Szintén nekik, illetve a nőknek és a fiatalabb korosztályoknak jelent a sport segítséget a testsúly kontrolljában. A versengés inkább a fiatalok és a férfiak számára fontos, a nők ebből a szempont jelentősen elmaradnak a minta átlagától. Ugyanakkor a társadalmi beilleszkedés lehetősége – amelynek az Európai Bizottság véleménye szerint fontos eszköze lehet a sport – hazánkban még csak kevesek szerint célja a fizikai aktivitásban való részvételnek.

A sportolási szokások vizsgálata során a rendszeres testmozgást űzők motivációinak feltérképezése mellett ugyanolyan, ha nem még nagyobb fontossággal bír a passzivitás okainak feltárása. A korábbi hazai és nemzetközi vizsgálatok mind a nők, mind a férfiak esetében az időhiányt jelölték a sport első számú „közellenségének”. Jelen vizsgálat adatai szerint ez a probléma továbbra is aktuális, hiszen a „nincs kedvem hozzá”, mint ok mellett ez kapott legnagyobb arányú említést. A 60 év felettiek kivételével minden életkori kategóriában jelentős arányban jelölték meg visszatartó tényezőként az időhiányt, ami itt elsősorban az aktív keresőknél jelentkezik. A „nincs kedvem hozzá” válasz egyaránt jelentheti azt, hogy az egyént nem vonzza semmi a sportban, hogy más elfoglaltságokat jobban kedvel, vagy, ahogy Sekot (2011) Csehország lakosságának sportolási szokásait elemezve írja, egyszerűen lusta. A sport ugyanis idő és energiaigényes tevékenység, amelyet sok esetben egyszerűbb kiváltani valamilyen kevésbé megterhelő szabadidős elfoglaltsággal, vagy – ahogy már egyes kutatásokban kategóriaként említik – semmittevéssel. Megerősíti ezt a magyarázatot, hogy a nem-sportolók mindössze alig több mint egyharmada említett visszatartó erőként a sportolás költségét. Szinte ugyanilyen arányban indokolták a

válaszadók passzivitásukat nem megfelelő egészségi állapotukkal, ez elsősorban az idősebb korosztályra és az alacsony jövedelemmel rendelkező háztartásban élőkre, vagyis elsősorban a nyugdíjasokra igaz. Hasonló arányban (22-23%) került még említésre a megfelelő sportolási lehetőség, illetve a társ hiánya, mint a sporttól való távolmaradás oka. Előzetesen feltételezni lehetett, hogy a gyermekfelügyelet problémája elsősorban a nőknél jelentkezik majd; a teljes minta mindössze 6,1%-a jelezte ezt a problémát, és a nők ettől nem tértek el jelentős mértékben (8%, a férfiaknál 3%) (5. ábra)

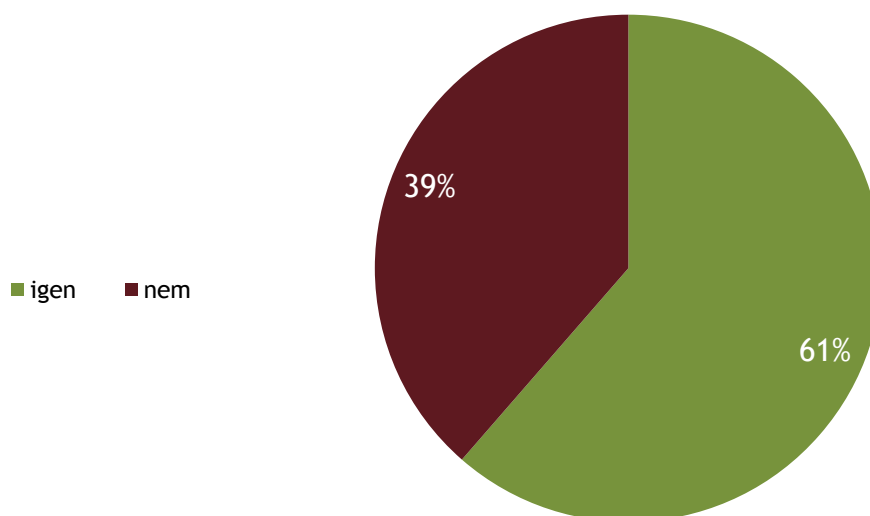
5. ábra: Ön miért nem sportol? – érvényes válaszadók, N=498

Ötfokú Lickert-skálán jelölhették a válaszadók véleményüket különböző, sporttal kapcsolatos állításokról. Az innen nyert adatokat remekül kiegészítik a korábbi kérdésekből nyert információkat. Így például kiderül, hogy a teljes lakosság 33%-át nem érdekli a sport és a testmozgás, a nyugdíjasoknál ugyanez az arány 43%, valamint hogy a válaszadók több mint fele (51%) a sportolás helyett inkább más tevékenységgel tölti a szabadidejét. Ez elsősorban a középkorúakra és az idősekre jellemző, valamint az alacsonyabb jövedelmű háztartásokban élőkre, akik mögött leginkább megint csak a nyugdíjasokat feltételezhetjük.

A sportolás helyszínének vizsgálatából már kiderült, hogy leginkább intézményi, szervezeti kereteken kívül (otthon, illetve a szabadban) végzik a testmozgást a megkérdezettek, melynek okai között az is ott szerepelhet, hogy rendkívül alacsony arányban jellemző a sportegyesületi tagság (5,4%). Ebben a 18-29 évesek, a felsőfokú végzettségűk és a megyeszékhelyen élők tértek el szignifikáns mértékben az átlagtól, róluk mondható el ez leginkább. A „szabadidősportos” szervezeti és infrastrukturális háttér hazánkban még nem épült ki, a fitness klubok pedig – mint korábban láttuk – csak a társadalom szerény hányada által elérhetőek és látogatottak.

3.2.2. 15-29 éves fiatalok

A 15-29 évesek között a sportolók aránya 61,4% (6. ábra); a nők ennél szignifikánsan alacsonyabb (55,2%), a férfiak magasabb (67,3%) arányban végeznek testmozgást. Hasonlóan tehát a 18 év feletti lakossághoz, a jelentős nemi különbség már itt is kirajzolódik.

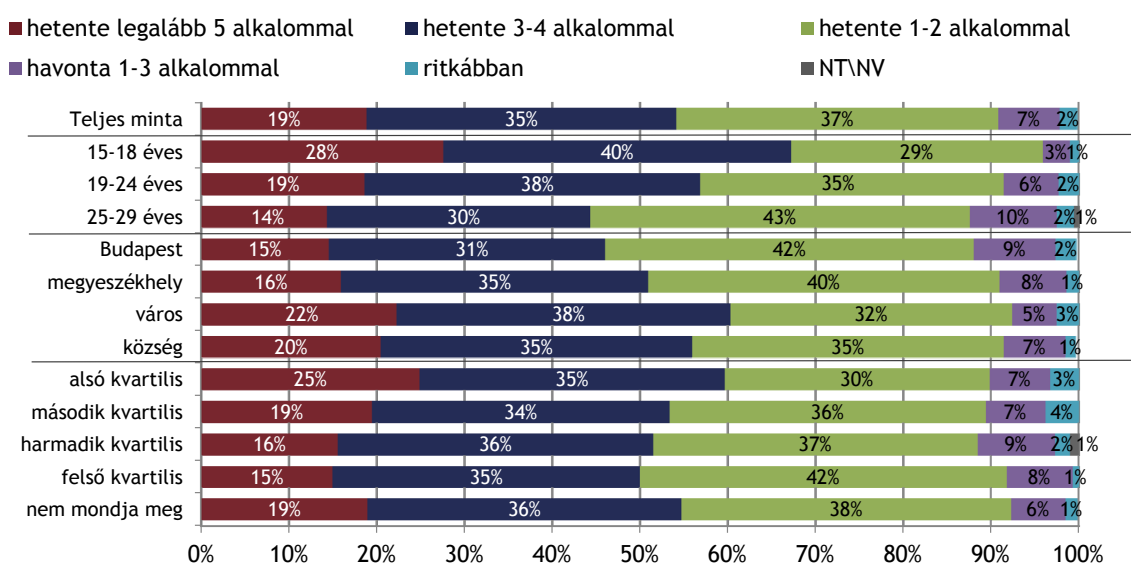

6. ábra: Sportol-e Ön? – összes megkérdezett, N=3000

Az életkor és a sportolási hajlandóság közötti, már korábban megismert összefüggés szintén megmutatkozik, míg a 15-18 éves korosztályban 74,3% a testmozgást végzők aránya, 19-24 éveseknél ez 61%-ra, majd a 25-29 éveseknél 56,4%-ra csökken. Az első két korosztály között szembeűnő leginkább ez a tendencia, az iskolából a munkaerőpiacra való kilépés sportolásra gyakorolt negatív hatása tehát itt is érzékelhető. Az aktív keresők csoportja ennek megfelelően alacsonyabb arányban sportolnak, de ez még inkább igaz a már nem tanuló státuszú, de még nem is kereső fiatalok csoportjára. A gyakoribb sportolás – főleg a heti ötször – is a fiatalabbakra jellemző. Bár a teljes minta közel 70%-a(!) elégedett azzal a mozgásmennyiséggel, amely a mindennapjaiban megjelenik, a kevesebbet sportolók körében érezhető az „önkritika”; a nők, a 25-29 évesek, az aktív keresők, a nem tanuló inaktívak jelezték elégedetlenségüket teljesítményükkel, de érdekes módon így nyilatkoztak az egyébként legnagyobb arányban sportoló felsőfokú végzettségűek, a megyeszékhelyeken és az észak-alföldi régióban élők is.

A lakóhelyet tekintve nem jelentkeztek jelentős eltérések a sportolási hajlandóságban, itt még a községben élők sem mutatnak lemaradást, de a megyeszékhelyen élők minimális előnye a fővárosiakhoz képest látszódik az

eredményekből. A regionális elhelyezkedés viszonylatában szintén találhatunk egyezést a 18 év feletti lakosság adataival; a nyugat-dunántúliak jelentősen kisebb, míg az észak-alföldiek magasabb sportolói arányokat produkáltak az országos átlaghoz képest. A 7. ábra a sportolási gyakoriság összefüggéseit ábrázolja az életkorral, a lakhellyel, valamint jövedelmi helyzettel.

7. ábra: Milyen gyakran sportol Ön? (korcsoportok, lakóhely és a háztartás jövedelmi helyzete szerint) – érvényes válaszadók, N=1843

Az életkorra jellemző specifikumoknak megfelelően a sportolás leggyakoribb helyszíneiben más jellemzőket találunk, mint a felnőtt lakosság esetében. A szabadban (erdőben, mezőn, parkokban) sportolók aránya itt is magas (60%), kevesebben sportolnak viszont otthoni környezetben (36%), amely azonban az életkor emelkedésével és ugyanakkor a lakóhely urbanizáltsági szintjének csökkenésével egyre inkább tapasztalható. Gyakoribb helyszín értelemszerűen az iskola (31%), és a sportpálya (45,5%), utóbbi főleg a férfiak esetében. A fiataloknál is igaznak bizonyul, hogy míg a fitness klub női, addig az edzőterem férfi „fennhatóság” alatt áll, hiszen szignifikáns eltérést mutatnak a nemek az átlaghoz képest. Nem meglepő, hogy a

munkahelyen végzett testmozgás elhanyagolható mértékben jelenik meg, de sajnálatos, hogy ez még a 25-29 évesek körében is így van; az iskola után a munkahely nem biztosít, vagy kínál fel sportolási lehetőséget, az intézményi keret hirtelen eltűnik, a munkavállalónak ezért egyéni úton kell megszerveznie, ha testmozgást szeretne végezni (a budapesti válaszadók közül senki(!) nem jelölte meg a sportolás helyszínéül a munkahelyét). Művelődési házban főleg a kistelepülésen élő fiatal nők sportolnak, és az uszodába járók arányai is rendkívül alacsony (15%).

A mintába kerültek több mint fele számolt be arról, hogy szokott intenzív sétát tenni, illetve kerékpározni, és hasonlóan a 18 év felettekhez, az előbbi főleg a nőkre, utóbbi pedig inkább a férfiakra jellemző.

Minden ötödik fiatal jelezte, hogy versenyszerűen sportol, a férfiak szignifikánsan nagyobb arányban, mint a nők, és elsősorban a 15-19 évesek.

A kutatásba kerülő fiatalok esetében arra is kitért a kérdőív, hogy a kérdezett szülei aktuálisan sportolnak-e, vagy sportoltak-e korábban. Az édesapa és az édesanya aktivitásának pozitív hatása mindkét esetben érvényesül, még hozzá szignifikáns különbséget okozva a gyermek sportolása, illetve nem-sportolása között. Ez az eredmény egyértelmű jelzés lehet a szülők felé – gyermekük egészséges, sportos életmódjának kialakításában példamutatásuk megkérdőjelezhetetlen.

Ha a választott sporttevékenységeket vizsgáljuk, a válaszadók a leggyakoribb mozgásformák között a labdarúgást (20,4%) és a kerékpározást (20,3%) említették a gyakoriság sorrendjében megjelölhető három hely közül elsők. A foci, az edzőteremben végzett kondizás, erősítés és a küzdősportok a férfiak, míg a futás, kocogás, a csoportos fitness órák (aerobik, zumba stb.), a tánc, a torna, az úzás és a kézilabda a nők körében gyakoribbak. A kerékpározás mindkét nem körében hasonló mértékben gyakori. A labdarúgást az átlagnál szignifikánsan nagyobb arányban űzik az alapfokú iskolai végzettségűek, míg az úzás az adatok szerint leginkább a diplomások között népszerű.

Amint a 7. és a 8. táblázat mutatja, a fiatal korosztály elégedettebb egészségi állapotával, edzettségi szintjével, mint a felnőtt populáció, és ugyanez igaz a közérzetükkel és a külsejükkel kapcsolatos megítélésükre is.

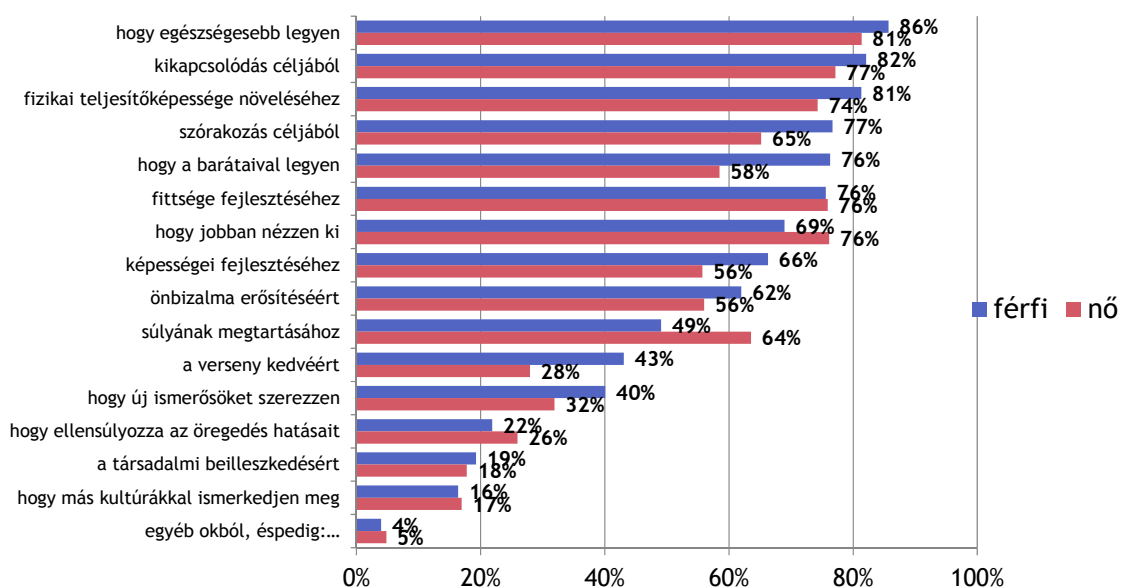
7.táblázat: Kérem, mondja meg, mennyire elégedett ön az alábbiakkal: egyáltalán nem, inkább nem, igen is, meg nem is, inkább igen, vagy teljes mértékben igen? egészségi állapota (%) – összes megkérdezett, N=3000

életkor			
Kérem, mondja meg, mennyire elégedett ön az egészségi állapotával?	15-18 éves	19-24 éves	25-29 éves
egyáltalán nem	1	1	2
inkább nem	2	2	2
igen is, meg nem is	7	10	12
inkább igen	24	32	38
teljes mértékben igen	65	55	46
NT\NV	1		

8.táblázat: Kérem, mondja meg, mennyire elégedett ön az alábbiakkal: egyáltalán nem, inkább nem, igen is, meg nem is, inkább igen, vagy teljes mértékben igen? edzettségi szintje (%) – összes megkérdezett, N=3000

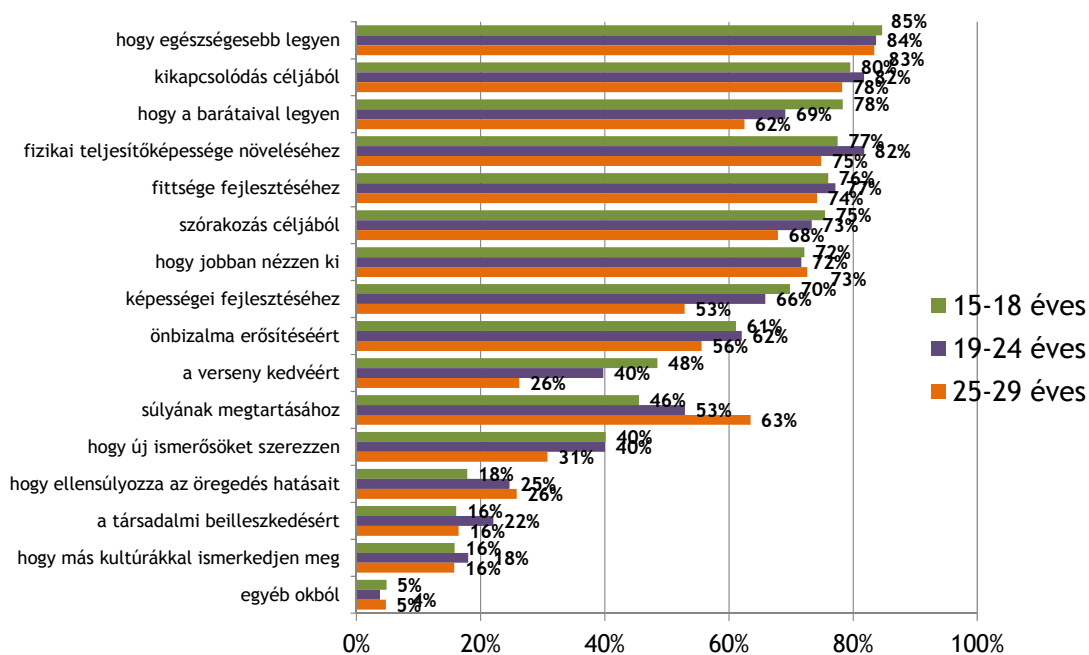
életkor			
Kérem, mondja meg, mennyire elégedett ön az edzettségi szintjével?	15-18 éves	19-24 éves	25-29 éves
egyáltalán nem	1	2	3
inkább nem	5	5	5
igen is, meg nem is	19	20	28
inkább igen	35	36	33
teljes mértékben igen	39	36	30
NTNV	1	1	1

Mi mitoválja hát leginkább a fiatalokat a sportolásra? A motivációs tényezők említési gyakorisága, illetve összefüggései a demográfiai jellemzőkkel nagy hasonlóságot mutat a felnőtt populációéval. A legnagyobb arányban említett ok az egészségvédelem, ezután következik a fizikai teljesítőképesség növelése, a fittség magasabb szintre emelése, illetve a kikapcsolódás, mint motiváló erő. A nőknél lényegesen nagyobb jelentőséget kap, hogy kontrollálják testsúlyukat, jobban nézzenek ki, és az is fontosabb, hogy ellensúlyozzák az öregedés hatását, míg a férfiaknál a szórakozás, a barátokkal való együttlét és a képességfejlesztés inspirálja még a testmozgást. A 18 év felettiekhez hasonlóan itt is kiderült, hogy a nőkhöz képest a férfiaknak sokkal fontosabb a sport egyik lényeges eleme, a versengés (8. ábra).

8. ábra: Ön miért sportol? (nemek szerint) - érvényes válaszadók, N=1843

A korosztályi különbségeket tekintve feltűnő, hogy a legfiatalabbak motivációs háttere több elemet tartalmaz, mint az idősebbeké (9. ábra).

9. ábra: Ön miért sportol? (korcsoportok szerint) - érvényes válaszadók, N=1843

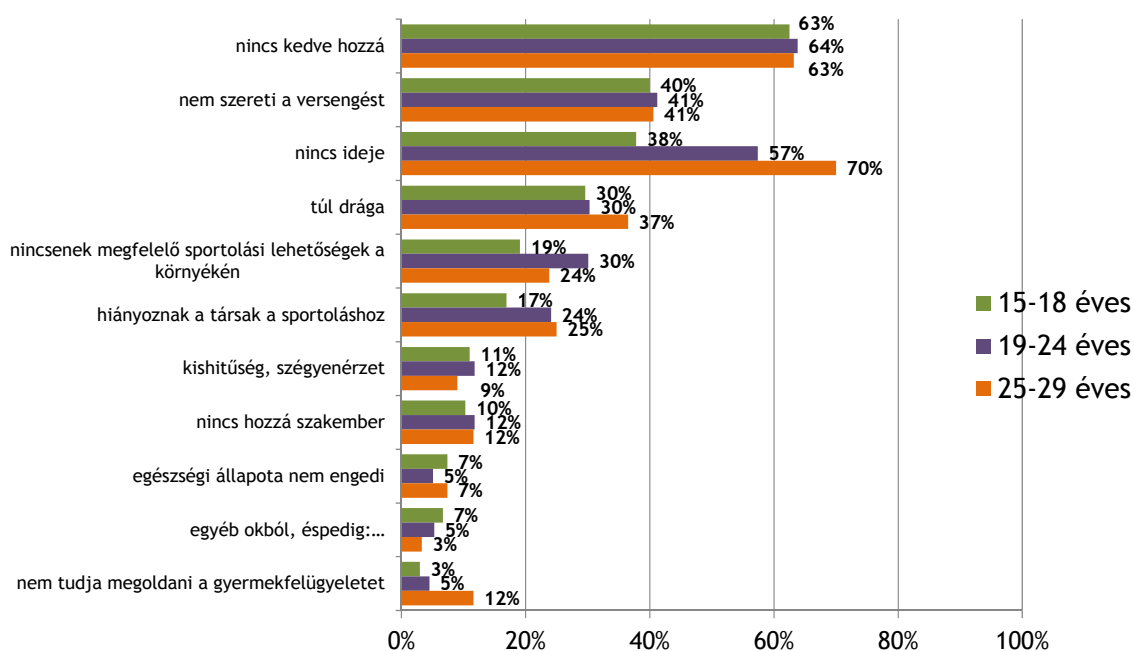
A háztartás jövedelmi szintjét tekintve pedig az állapítható meg, hogy a tehetősebbek motivációi inkább az egészséghez, fittséghez, teljesítőképességhez kapcsolhatók, illetve az önbizalom-erősítő hatás kapott még az átlagnál nagyobb arányban említést.

Ha a sporttól való távolmaradás okait vizsgáljuk, a leggyakoribb említést az időhiánynál találunk (68%). Csak az iskolai végzettség mentén tárult fel szignifikáns eltérés, a felsőfokú végzettségűek ugyanis lényegesen nagyobb arányban panaszkodnak erre. A válaszadók közel egyharmada drágállja, illetve nem talál sportolási lehetőséget a lakóhelyének környezetében. Utóbbi szignifikánsan nagyobb arányban probléma a kistelepüléseken élők és a szerényebb anyagi körülmények között élők körében. A sportolási lehetőségekkel való elégedettséget ábrázolja különböző életkor-kategóriákban a 9. táblázat. Ez alapján elmondható, hogy a felnőtt populációhoz képest a fiatalok jobbnak értékelik az elérhető sport-infrastruktúrát, amelyben nyilván szerepet játszanak az iskola által biztosított sportterek.

9.táblázat: Kérem, mondja meg, mennyire elégedett ön az alábbiakkal: egyáltalán nem, inkább nem, igen is, meg nem is, inkább igen, vagy teljes mértékben igen? sportolási lehetőségei (%) – összes megkérdezett, N=3000

Kérem, mondja meg, mennyire elégedett ön sportolási lehetőségeivel?	életkor		
	15-18 éves	19-24 éves	25-29 éves
egyáltalán nem	5	5	5
inkább nem	5	6	7
igen is, meg nem is	17	24	28
inkább igen	36	32	37
teljes mértékben igen	33	29	20
NT\NV	3	3	2

A megkérdezett fiatalok egynegyede nem érez kedvet a testmozgáshoz, ez inkább a nőkre jellemző, mint ahogy az is, hogy nem találnak társakat a sportoláshoz. A gyermekfelügyelet megoldása a sportolás alatt a 20 év feletti nőknek okoz elsősorban problémát. A sporttól való távolmaradás okainak említési gyakoriságát mutatja az életkoronkénti megoszlásban a 10. ábra.

10. ábra: Ön miért nem sportol? (korcsoportok szerint) - érvényes válaszadók, N=1157

A sporthoz kötődő attitűdök vizsgálata azt mutatja, hogy a fiatalok elismerik a sport humán értékeit: fontosnak tartják, mint eszközt az egészségmegőrzésben, a személyiségfejlesztésben, illetve a felfelé történő társadalmi mobilitásban. Ennek megfelelően többségükben egyetértenek azzal az állítással, hogy az önkormányzatoknak, illetve a magyar államnak több pénzt kellene fordítania a sportra.

A kérdőív kérdései kitértek annak feltérképezésére is, hogy honnan szerzik a fiatalok a sporttal kapcsolatos információikat, illetve hogy milyen mértékben és módon fogyasztanak passzív formában sportot. A teljes minta 24%-át nem érdeklik az ilyen

témájú információk, ez a nőkre sokkal inkább jellemző (30%). A leggyakoribb „hírforrásként” a barátokat, rokonokat, ismerősöket jelölték meg, ez is inkább a férfiakra, mintsem a nőkre vonatkozik. Szinte azonos mértékben használják a televíziót és az internetet arra, hogy a sporttal kapcsolatban tájékozódjanak, utóbbi kapcsán érdemes megemlíteni, hogy a közösségi oldalak (pl. Facebook) is szerepet kapnak ebben (36%). Ezeket a kommunikációs csatornákat lenne érdemes a leginkább kiaknázni arra, hogy még több információ jusson el a sportról ehhez a korosztályhoz. A nyomtatott sajtó, az iskola (a 15-18 évesek kivételével) és a sportegyesület, mint hírforrás kevésbé jelentős, ugyanez igaz a fiatalok esetében a köztéri hirdetésekre, illetve a rádióra (10. táblázat).

10.táblázat: Honnan szerzi az információkat a sportolással kapcsolatban? (%) – összes megkérdezett, N=3000

Honnan szerzi az információkat a sportolással kapcsolatban?	életkor			lakóhely				végzettség		
	15-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	Budapest	megyeszékhely	város	község	alapfokú	középfokú	felsőfokú
televízió	25	17	8	12	18	14	15	18	12	12
nyomtatott sajtó	82	70	62	70	64	73	70	75	65	63
rádió	52	52	47	41	59	49	49	52	49	43
ismerősök, rokonok, barátok	17	22	24	22	30	18	19	18	26	25
közterületi hirdetés	10	13	14	9	14	13	14	13	13	13
sportegyesület	58	53	47	43	60	51	51	51	53	49
internet	10	12	10	9	9	12	13	12	10	12
közösségi média (pl. Facebook)	30	22	12	15	22	19	19	22	16	16
iskola	53	53	44	43	60	49	46	45	53	54
sehonnán	40	40	30	33	43	34	33	33	39	39
egyéb helyről	65	27	5	18	30	26	23	36	15	11

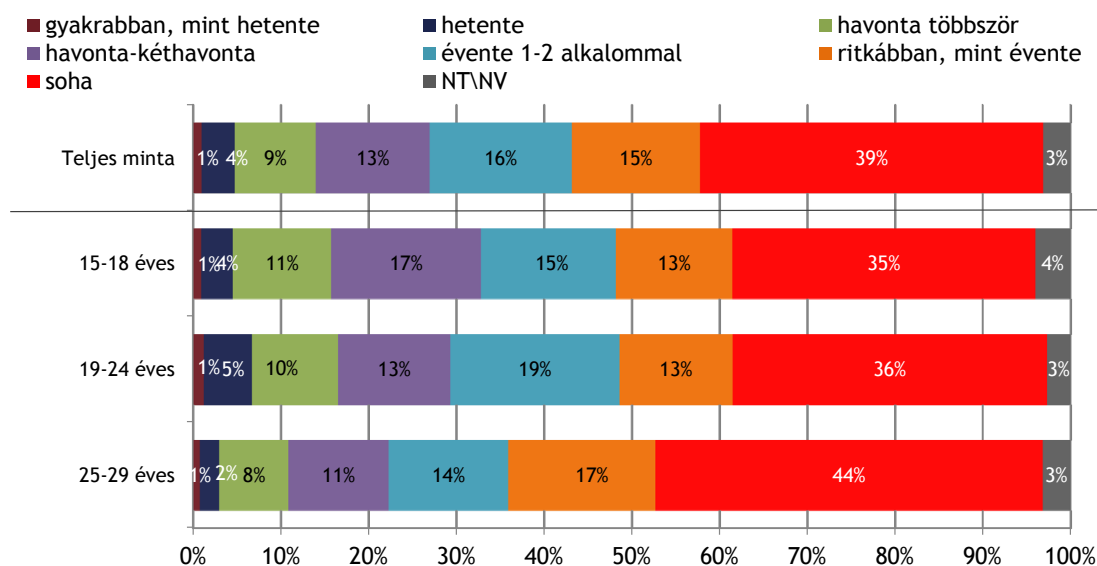
Értelemszerűen azok, akik rendszeresen testmozgást végeznek, szinte minden kommunikációs csatornát tekintve lényegesen nyitottabbak a sporttal kapcsolatos hírekre, mint nem-sportoló társaik.

A helyszíni, vagy a médián keresztüli sportfogyasztást vizsgálva a legszembetűnőbb különbségeket a nemek között találjuk. A férfiak a teljes populációhoz (32%) képest szignifikánsan nagyobb arányban járnak sporteseményre (37%), olvasnak sportról (31,5% a 27,8 %-hoz képest), többet néznek a televízióban sportot, és inkább követik figyelemmel a sporteseményeket közösségi, illetve videomegosztó oldalakon, beszélgetnek sportról barátaikkal, ismerőseikkel. A nők elmaradása az átlaghoz képest jelentős a gyakori sporteseményre látogatásban, a sportesemények figyelemmel követésében a televízió és a sajtóban. Nem véletlen, hogy a hölgyek értenek sokkal inkább egyet azzal a kijelentéssel, hogy túl sok sportközvetítés látható a televízióban. A hírforrások közül kizárólag a rádió jelent meg minimálisan nagyobb arányban a férfiakhoz képest. A sportolási szokásokat vizsgálva már kiderült, hogy a megyeszékhelyeken élők a legaktívabbak; a sportesemények nyomon követésében is ez tapasztalható. Más települések lakosainál nagyobb arányban kísérik figyelemmel a sport eseményeit a helyszínen, a nyomtatott sajtóban, a rádióban és a közösségi oldalakon is (11. táblázat).

11.táblázat: Hol követi a sporteseményeket? (%) – érvényes válaszadók, N=2429

lakóhely				
Hol követi a sporteseményeket?	Budapest	megyeszékhely	város	község
helyszínen	12	18	14	15
televízióban	70	64	73	70
nyomtatott sajtóban	41	59	49	49
rádióban	22	30	18	19
ismerősök, rokonok, barátokon keresztül	9	14	13	14
közösségi oldalon	43	60	51	51
videómegosztó oldalon	9	9	12	13
egyéb helyen	15	22	19	19

A sporteseményekre való látogatás gyakoriságát a 11. ábra mutatja. A fiatalok közül az, aki ki szokott látogatni sporteseményre, leginkább évente 1-2 alkalommal teszi ezt.

11.ábra: Milyen gyakran látogat ki sporteseményekre? (korcsoportok szerint) – összes megkérdezett, N=3000

A fiatalabbak, a tanulók, az alapfokú végzettségűek és a megyeszékhelyen élők gyakoribb vendégek a sporteseményeken, mint a diplomások, a 25-29 évesek, és jelentősen kisebb arányban fogyasztják élőben a sportot a fővárosiak. A sporteseményekről való elmaradás leggyakoribb oka az időhiány, az érdeklődésre számot tartó sportprogram hiánya, illetve - főleg a nők esetében – a sport iránti érdektelenség, ami azt is magával hozza, hogy az egyénnek nincs kedvenc csapata, vagy sportolója, akinek a helyszínen is szurkolna. Emellett vannak, akiket anyagi okok tartanak távol a helyszíni sportfogyasztástól, de a megfelelő információ hiánya is problémát jelenthet. Hosszak évek óta szembetűnő a családok elmaradása a labdarúgó stadionok lelátóiról; ezen kívántak változtatni a Családbarát-mérkőzések meghirdetésével 2011-ben és 2013-ban is. Azokban az években még versenyt rendeztek a klubok és a stadionok között a nézőszámok alapján, 2014-ben viszont az NBI-es labdarúgó –bajnokságban fordulónként egy meccsen lehetőséget biztosítanak a családoknak a külön szektorban történő szurkolásra. A kampányt az egyik tematikus sportcsatorna is támogatja, ugyanis rendszeresen beszámol a kezdeményezésről közvetítései során.

A kutatás eredményeit összegezve kijelenthető, hogy az aktív sportolás és a sportfogyasztás összefüggése, csak úgy, mint a szakirodalmi áttekintésben említett 2007-es kutatásban (Földesiné), egyértelműen beigazolóódik; akik sportolnak, azok a sportfogyasztásban is nagyobb mértékben vannak jelen.

3.2.3. Hátrányos helyzetűek

(Az elemzés dr. Dóczi Tamás munkája nyomán készült, melyet a Kutatópont Kft. részére készített „Hátrányos helyzet és sport” címmel az "Egészségre nevelő és szemléletformáló életmódprogramok. A lakosság egészség-fejlesztését szolgáló fizikai aktivitás szakmai támogatása és a szabadidő-sportolói közösségek bővítése." c. felhíváshoz)

A módszertani leírásban felsorolt öt kritérium szerint összeálló minta 85,6%-a él havi 86 ezer forintnál kevesebb jövedelemből, 67,2%-nak van legfeljebb általános iskolai végzettsége, 46,6% végez fizikai munkát és további 39,4% munkanélküli, 42,8% községben lakik. A minta az elemzésnél elkülönítésre került egy hátrányos helyzetű (64,8%) és egy halmozottan hátrányos helyzetű (35.2%) alminta.

A hátrányos helyzetű, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű alminta életkorok, illetve nemek szerinti megoszlásait a 12. táblázat mutatja.

12.táblázat. A hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű alminták életkori és nemi eloszlásai

	18-29	30-39	40-49	50-59	60+	Férfiak	Nők
Hátrányos helyzetűek száma	53	61	62	61	87	132	192
HH almintá eloszlása (%)	16,36	18,83	19,14	18,83	26,85	40,74	59,26
Halmozottan hátrányos helyzetűek száma	29	44	52	40	11	86	90
HHH almintá eloszlása (%)	16,48	25,00	29,55	22,73	6,25	48,86	51,14
Összesen	82	105	114	101	98	218	282
	16,40	21,00	22,80	20,20	19,60	43,6	56,4

A minta sportolási aktivitása az országos átlagnál alacsonyabbnak mondható; a sportolók aránya 39,2%. Az inaktivitás mellett kiemelendő, hogy a hazai trendektől (Gál, 2008) eltérően a nők messze elmaradnak a férfiaktól – 32,3%, illetve 48,2% a sportolók aránya – ez pedig arra utal, hogy a társadalom alsóbb rétegeiben a nők sportjával kapcsolatos attitűdök továbbra is negatívak. Mindez rámutat arra is, hogy amikor a hátrányos helyzetűek sportbeli lemaradására, kirekesztettségére utalunk, a nők külön figyelmet igénylő csoportként azonosíthatók.

Ha a sportolási hajlandóságot az életkori csoportokban nézzük, itt is igaznak bizonyul az az összefüggés, miszerint az életkor előrehaladtával egyre kevesebben sportolnak. A sportolók arányának „esése” a 18-29 éves korosztálytól (53,7%) az 50-59 éves korosztályig (43,6%) minimális, a 60 év felettiéknél azonban drasztikus (18,3%).

A háztartások jövedelmi helyzete a fentieknél kevésbé differenciáló tényező. A két középső jövedelmi csoport valamelyest alacsonyabb, a két szélső magasabb sportolási arányokat mutat, de a különbségek nem szignifikánsak. Hasonlóképpen a hátrányos helyzetű, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű almintában sem látható szignifikáns különbség a sportolás tekintetében (38,3%, illetve 40,9%). Ezek az adatok arra utalnak, hogy a teljes lakosság jövedelmi viszonyaitól elmaradó csoportok a

sportolás, pontosabban a fizikai inaktivitás tekintetében – szemben a nem, illetve az életkor szerinti eltérésekkel – már nem differenciálódnak tovább jövedelmük, társadalmi-gazdasági státuszuk függvényében.

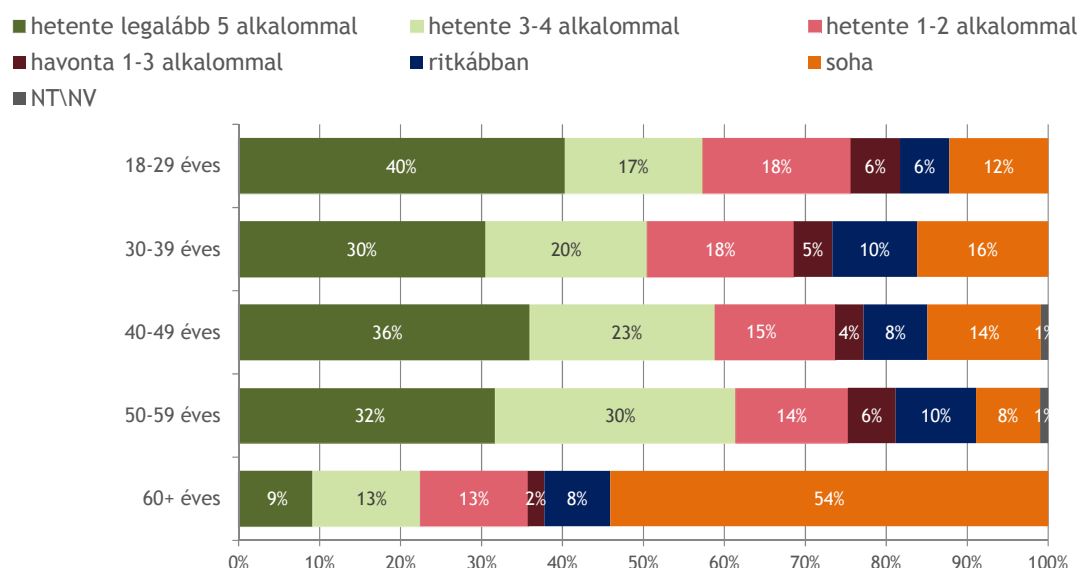
A válaszok lakóhely szerinti bontása nyomán szignifikáns eltérés tapasztalható, és elsősorban az egyéb város kategóriájába tartozók sportolási arányai emelkednek ki (44,8%). Ez megerősíti azt a napjainkban terjedő nézetet, mely szerint a kistelepülésen élők – egyebek mellett – a szabadidő-eltöltéssel kapcsolatos szűk kínálat, a nagyobb településen élők pedig talán épp a sporton kívüli szabadidő-eltöltési lehetőségek nagyobb választéka miatt maradnak távol a sportolástól.

A sportolás helyszíneit tekintve a legtöbben (70,9%) a „Szabadban (parkban, erdőn, mezőn)” választ jelölték meg, ettől kissé elmaradt az „Útközben” válasz (60,7%), amely a 40-49 éves korosztályban (68,2%), és még inkább az 50-59 évesek körében (77,3%) volt különösen jellemző. A harmadik, viszonylag gyakran említett helyszín az „Otthon” volt (44,4%), amely azonban a legfiatalabb korcsoportban ennél szignifikánsan alacsonyabb arányú említést kapott (27,3%). A válaszadók 13,3%-a sportpályán, 11,2%-uk a munkahelyén sportol, az edzőtermi testmozgást mindössze 8,7%, az uszodát 4,1%, a fitneszklubot pedig csak 3,6% említette. Azok a sportterek, melyek használatának költségvonzata van, csak kevesek számára elérhetők. A 18 éven felüli népességhez hasonlóan a sportpályák elsősorban a férfi (20%), illetve a fiatal sportolók (36,4%) körében népszerűek, de az edzőtermi sportolás is hasonlóképpen negatívan korrelál az életkorral: a fiatalok szignifikánsan nagyobb arányban jelölték meg e helyszínt (18,2%), miközben 50 év felett nem akadt egyetlen válaszadó sem, aki edzőtermet látogatna.

A válaszadók lakóhelyének települési szintjét külön is szükséges volt vizsgálni ebben a vonatkozásban, mivel feltételezhető volt, hogy bizonyos sportolási helyszínek és bizonyos településtípusok összefüggnek, vagy éppen ellenkezőleg, akár szinte teljesen kizárják egymást. A válaszok bizonyos helyszínek esetében alátámasztják ezt a feltételezést, hiszen a sportpályák, a munkahelyek és a művelődési házak nagyobb városokban egyáltalán nem kerültek említésre, míg az edzőtermek, fitneszklubok említettsége épp ezekben a településtípusokban felülreprezentált.

A válaszadók mindössze 2,2%-a tagja valamilyen sportegyesületnek, és az arány egyedül a legfiatalabb korosztály esetében nem teljesen elhanyagolható (9,8%).

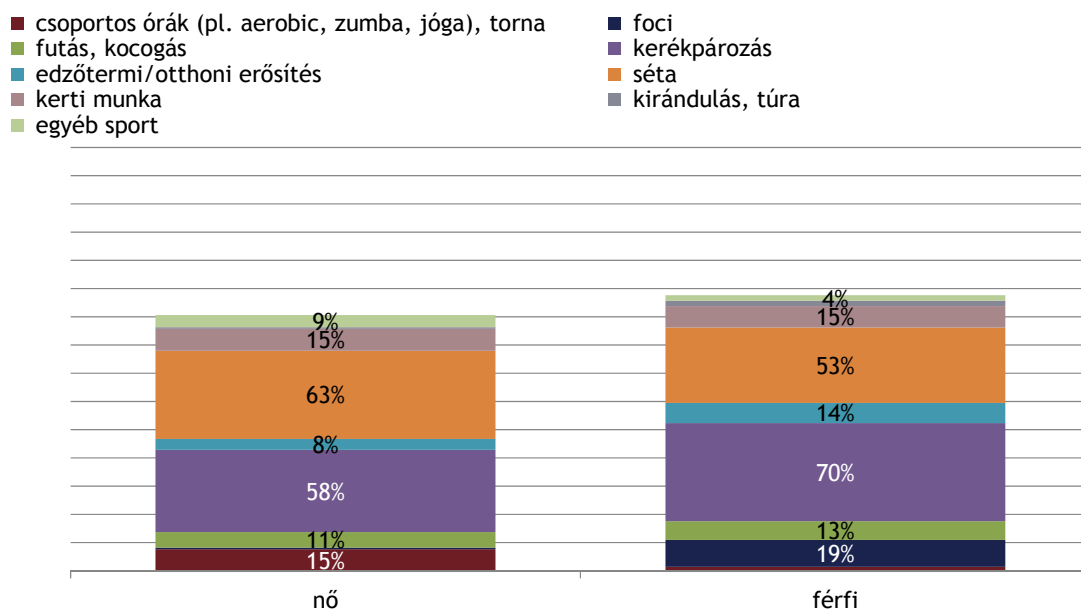
A tágabb értelemben vett fizikai aktivitás a nemek közötti különbségek a sportolás kapcsán tapasztaltakhoz képest csekélyebbek; feltehetően elsősorban a háztartási tevékenységek terén kompenzálódik a nők sportolási lemaradása. Noha a 60 év felettek passzivitása nem olyan magas arányú, mint a szűkebb értelemben vett sportolás esetében, a csoportban mért 54,1% így is jóval magasabb, mint a többi korcsoport inaktivitási arányai (12. ábra).

12.ábra. A sporton kívüli fizikai aktivitás aránya életkori csoportok szerint

A preferált sportágak, mozgásformák között az aktív közlekedési formák, azaz a kerékpár (64,3%) és a séta (57,7%) kapta a legtöbb említést, de a kerti munkát is többen említették (15,3%), mint a klasszikus értelemben vett sportokat, a futást (12,2%), az erősítést (11,2%), a labdarúgást (10,7%) és a csoportos tornát (8,7%). E sportágak tekintetében a nemi különbségek szembetűnőek (13. ábra). Míg a férfiak körében a labdarúgás messze magasabb arányban fordul elő (19,2%), a nők körében a

sportágat szinte senki sem űzi (1,1%). Az erősítés ehhez hasonló (14,3%, illetve 7,7%), míg a csoportos torna ezzel ellenkező mintázatot mutat (2,9%, illetve 15,4%).

13.ábra. Preferált sportágak, mozgásformák nemek szerinti bontásban (N=196)

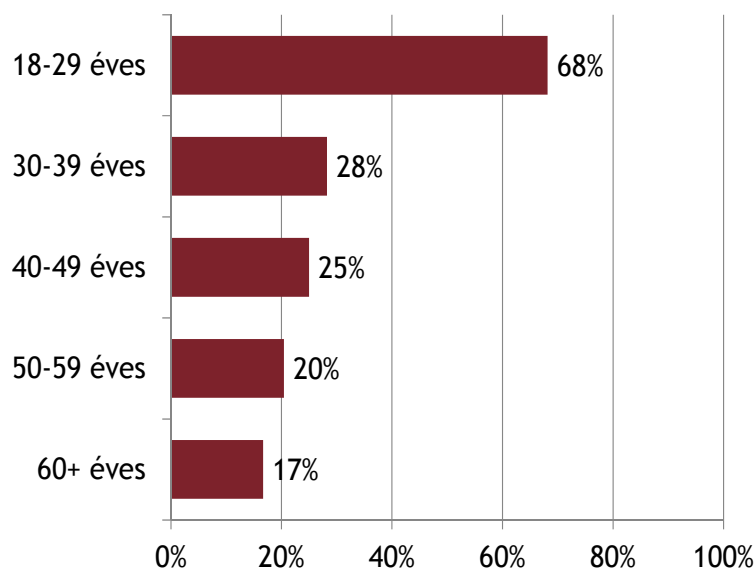
A preferált mozgásformák eloszlása más társadalmi-demográfiai változók mentén is eltérő. A kerékpározás népszerűsége a 40-49 éves korosztály körében (81,8%), a sétáé az 50-59 éves korosztályban a legmagasabb (70,5%), a labdarúgás ugyanakkor a legfiatalabb korosztály körében volt a legnépszerűbb (27,9%). A kerékpározást a kisebb településeken – kisvárosban, községben – élők mintegy kétharmada, a nagyvárosban élők kevesebb, mint fele említette. A természetes környezetben űzhető mozgásformák közül a nagyvárosiak a túrázást, a községben élők a kerti munkát jelölték meg az átlagnál magasabb arányban.

Csakúgy, mint a sportolási hajlandóságnál, a jövedelmi eltérések a sportági preferenciákban sem igazán jelennek meg. Általánosságban ugyanakkor megállapítható, hogy az általuk választott mozgásformák sokkal kevésbé mutatnak sokszínű repertoárt, mint a jelenleg a társadalom – és főként a fizetőképes rétegek –

számára elérhető sportkínálat alapján feltételezhetnénk. A választott mozgásformák, sportágak az alapsportágak, a hagyományosan népszerű sportágak közé tartoznak és az olyan friss trendek, mint a fitness-divat, vagy az extrém sportok térhódítása mérsékelten, illetve egyáltalán nem jelennek meg a hátrányos helyzetű mintában.

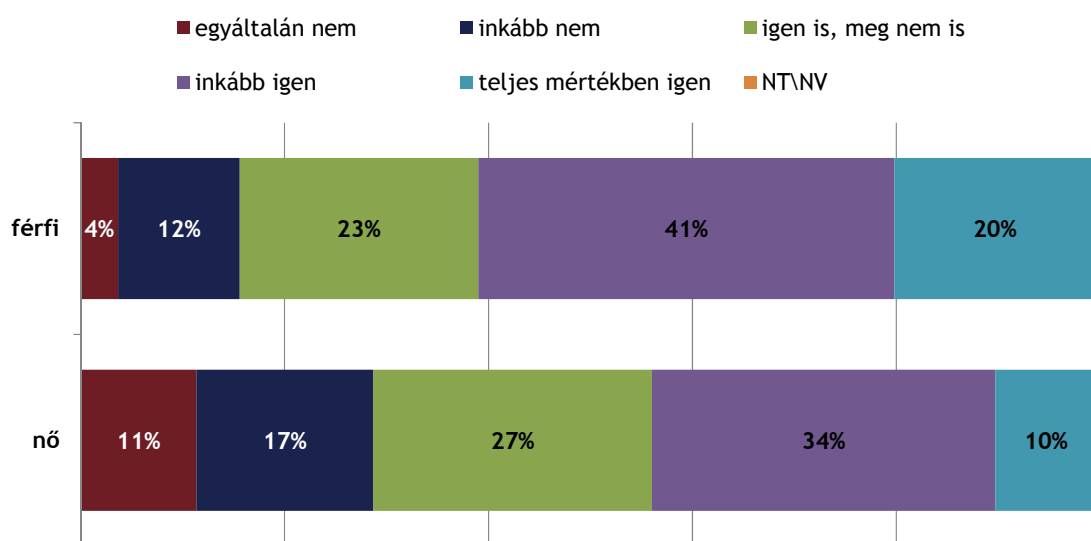
A sportolás motivációit tekintve a legjellemzőbb válaszok az egészség, fittség, teljesítmény fogalmakhoz kapcsolhatók, hiszen az „*hogyan egészségesebb legyen*” választ 68,4%, míg a fizikai teljesítőképesség növelését még ennél is kicsivel többen választották (69,9%). A harmadik legtöbb említést a „*fittsége fejlesztéséhez*” válasz kapta (56,1%). Mindezeket túl az öregedés hatásainak ellensúlyozása is viszonylag magas említettséget kapott (44,9%). A második csoportba a külső megjelenésre, testsúlyra vonatkozó válaszok kerültek (53,1%, illetve 54,6%), és hasonlóan gyakran említett témakör volt a kikapcsolódás, szórakozás (57,7%, illetve 40,8%). A sportolás szociális aspektusa a felsoroltakhoz képest kevésbé jelent meg a hátrányos helyzetű minta válaszaiban; a barátokkal való találkozás a minta egyharmadát motiválja a sportra, miközben ismerkedési lehetőséget csak minden ötödik válaszadó lát a sportolásban.

Hasonlóan a teljes felnőtt lakosság mintájához, a férfiak a sportolás rekreációs és szociális aspektusait többen említették és az egyébként 12,8%-ban megjelenő „*verseny kedvéért*” választ is közel kétszer annyian jelölték meg, mint a nők. A motivációk tekintetében a 18-29 éves korosztály válaszaiban ettől eltérő a kapott kép; „*kikapcsolódás céljából*” 75%-uk, „*szórakozás céljából*” 72,7%-uk, „*hogyan jobban nézzen ki*” és „*hogyan egészségesebb legyen*” 70,5%-uk, és „*hogyan a barátaival legyen*” 68,3%-uk sportol (14. ábra). Az adatok arra mutatnak rá, hogy a fiatalok körében a külső megjelenés, valamint a sportolás rekreációs és szociális funkciója jóval fontosabb, mint a középkorúak és az idősek esetében.

14.ábra. Ön miért sportol? – hogy a barátaival legyen(életkori csoportok szerint, N=196)

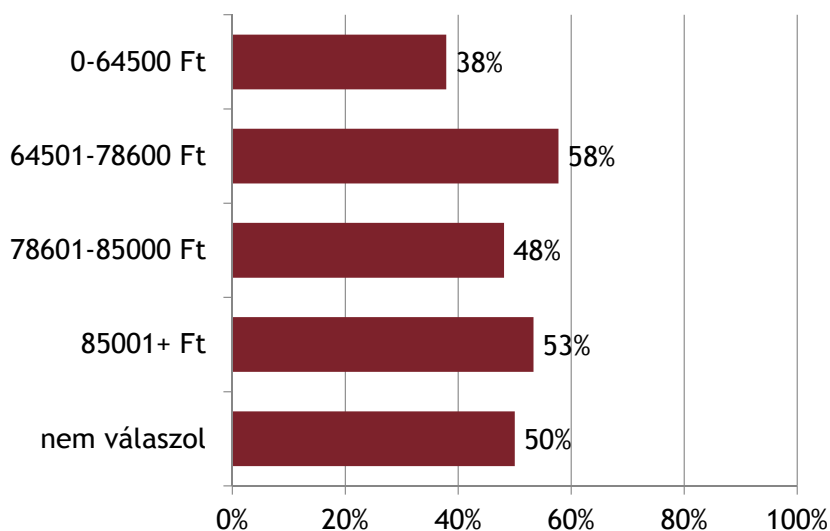
A sportolók motivációi mellett természetesen arra is érdemes figyelmet fordítani, hogy a válaszadók (sportolók és nem sportolók egyaránt) egy ötfokú skálán mennyire elégedettek saját helyzetükkal, állapotukkal a legfontosabb motivációs tényezőkre – egészségi állapotukra, edzettségi szintjükre, külsejükre, és közérzetükre – vonatkozóan. Az eredmények szerint a hátrányos helyzetű férfiak minden dimenzióban elégedettebbek a nőknél. A különbségek az átlagokban az edzettségi szint, valamint az egészségi tekintetében a legmarkánsabbak. Utóbbit a 15. ábra szemlélteti.

15.ábra. Mennyire elégedett Ön az alábbiakkal – egészségi állapota (nemek szerinti bontásban, N=500)

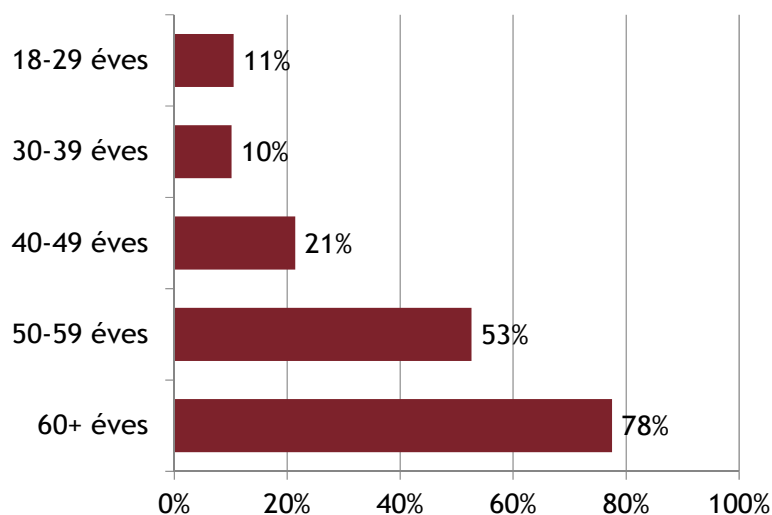
Az átlagértékek egyébként az életkor előrehaladtával mind a négy fent felsorolt dimenzióban folyamatos csökkenést mutatnak és azt is fontos megjegyezni, hogy a sportolók minden téren elégedettebbek, ami utalhat a sportolás pozitív hatásaira, de egyszersemind arra is, hogy az egészségesebb, jobb közérzettel élő, jobb edzetségi állapotban lévő emberek tudnak bekapcsolódni a rendszeres sportolásba.

A sportolástól való távolmaradás okait tekintve a passzívák legjellemzőbb válasza a „*nincs kedve hozzá*” volt, melyet a válaszadók 53,3%-a említett. Az eredmények megerősítik azt a feltételezést, hogy ebben a speciális csoportban az anyagi okok az időhiánynál – mely nemcsak hazánkban, hanem az Eurobarométer-vizsgálatok szerint az EU-országok lakossága körében is az első számú „ellensége” a sportolásnak - is fontosabb szerepet játszhatnak, hiszen a második legnagyobb arányban megjelölt távolmaradási indok valóban a „*túl drága*” válasz volt (49,5%). Ezzel az indokkal azonban a háztartások anyagi helyzete nem mutatott szignifikáns összefüggést (16. ábra).

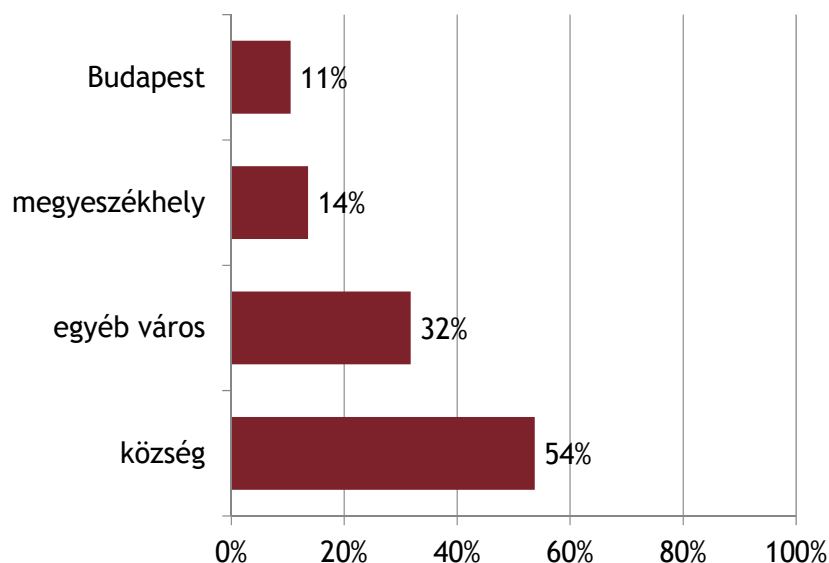
16.ábra. Ön miért nem sportol? – túl drága (a háztartás anyagi helyzete szerint, N=304)

A következő három akadályozó tényező nagyjából hasonló arányban került említésre a teljes mintában, ugyanakkor eloszlásuk a különböző társadalmi-demográfiai változók mentén egészen eltérő. Az időhiányra 39,5% hivatkozott, de ez az arány az aktív keresők körében 75,3%, a legfiatalabb korosztályban 60,5%, míg a legfelsőbb jövedelmi kvartilisben 53,3% volt. Az egészségi állapotbeli akadályozottság, amelyre az inaktív válaszadók 38,5%-a hivatkozott, főként a legalacsonyabb jövedelmi kvartilisben (54,5%), és még inkább a legidősebb korosztályban került elő (77,5%) (17. ábra).

17.ábra. Ön miért nem sportol? – egészségi állapota nem engedi (életkori csoportok szerint, N=304)

A megfelelő sportolási lehetőségek hiánya mint strukturális akadály szintén igen magas arányban került említésre a hátrányos helyzetű lakosság körében (37,5%). Ezt az indokot a legmagasabb arányban a községben élők jelölték meg, ami jól illusztrálja a kistelepülések létesítmény-ellátottságával kapcsolatos problémákat (18. ábra).

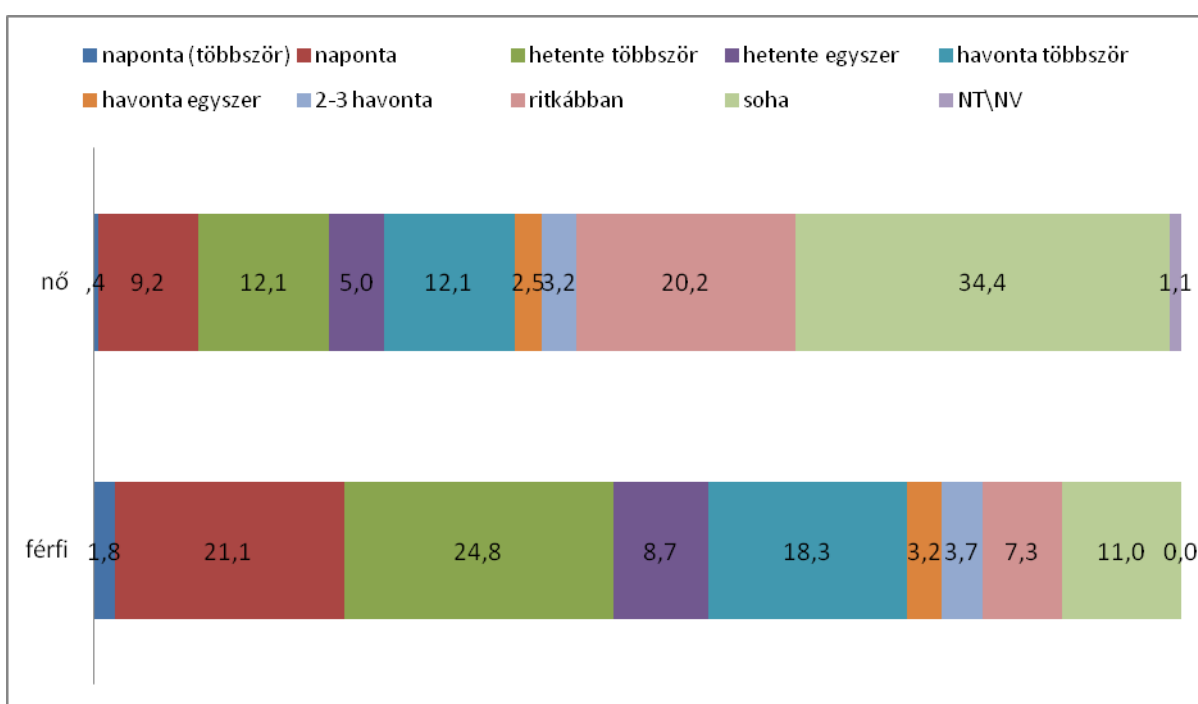

18.ábra. Ön miért nem sportol? – nincsenek megfelelő sportolási lehetőségek a környéken (lakóhely településtípusa szerint, N=304)

A sport társadalmi funkciói között van néhány, amely különösen szoros kapcsolatba hozható a társadalmi kirekesztettséggel. A sport mint az alsó társadalmi rétegekbe tartozó fiatalok mobilitási csatornája, illetve mint társadalmi csoportokat összekötő színtér fontos szerepet tölthet be a hátrányos helyzetűek életében. Ebből adódóan indokolt volt megvizsgálni, hogyan látják ők maguk a sport fiatalok kiemelkedésében játszott szerepét, illetve különböző társadalmi csoportokat összekötő képességét (5-fokú Likert-skálán). A sport mint mobilitási csatorna „érzékelése” viszonylag jelentősnek mondható – a minta átlagértéke 3,74, és bár a legalacsonyabb jövedelműek átlaga volt a legmagasabb, nincsenek szignifikáns különbségek. A sport társadalmi kohéziós szerepében ennél valamivel kevesebben hisznek, de itt is pozitív irányba húznak a válaszok. Talán meglepő, hogy a legalsó jövedelmi kvartilisbe tartozó válaszadók nyilatkoztak a legoptimistábban erről a kérdéstről is.

Amint a szakirodalmi áttekintésben már említésre került, a magyar lakosság sportfogyasztási aktivitása összességében viszonylag alacsony, és különösen igaz ez a nőkre. A hátrányos helyzetű férfiak arra az általános kérdésre, hogy milyen gyakran néznek sportot, 54,6%-ban legalább heti rendszerességről számoltak be, miközben a

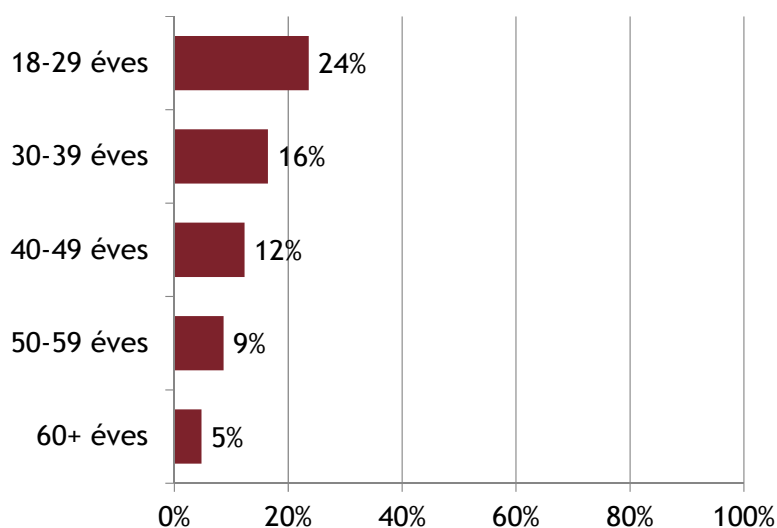
nők ugyanekkora aránya (54,6%) évente legfeljebb néhányszor néz sportot, több mint egyharmaduk (34,4%) pedig soha (19. ábra). A többi társadalmi-demográfiai változó mentén kevésbé látszanak különbségek, leszámítva az idősek aránylag magas passzivitását (35,6%). Az aktív sportolásban is megnyilvánuló sport iránti érdeklődés viszont csak annyiban mutat pozitív összefüggést a sportfogyasztással, hogy a nem sportolók 30,6%-a, míg a sportolók 14,3%-a nem szokott soha semmilyen sportot nézni, a rendszeres nézők arányában viszont nincs különbség a két csoport között.

19.ábra. Milyen rendszerességgel néz valamilyen sportot? (% , nemek szerinti bontásban)

A sportfogyasztás csatornáinak „erősorrendje” szintén korábbi kutatási eredményekhez (Földesiné, 2008) hasonlóan a televízióval kezdődik, ezt a sportot bármilyen rendszerességgel követők (N=376) 95,5%-a jelölte meg. Ettől jóval elmaradva következik a többi válaszlehetőség: ismerősökön keresztül (38,6%), rádióban (29%), nyomtatott sajtóban (27,7%), helyszínen (18,9%) és a közösségi

oldalakon (13,3%). A televízió univerzális elsődlegessége mellett, a többi platform említettsége mutatott különbségeket a társadalmi-demográfiai változók mentén. Az ismerősökön keresztüli tájékozódás például egyértelműen a férfiakra jellemző (48,5%), mely jelzi, hogy a sport „férfitéma”. Ők a nyomtatott sajtót (35,6%), illetve a helyszíni jelenléteket (26,3%) is az átlaghoz képest magasabb arányban említették. A médiahasználat generációs különbségeit mutatja az eredmény, miszerint a rádió elsősorban a 60 év felettek körében volt népszerű hírforrás (38,1%), míg a közösségi oldalak elsősorban a fiatalok számára jelentenek alternatívát (20. ábra).

20. ábra. Hol követi a sporteseményeket? – közösségi oldalon (életkori csoportok szerint)

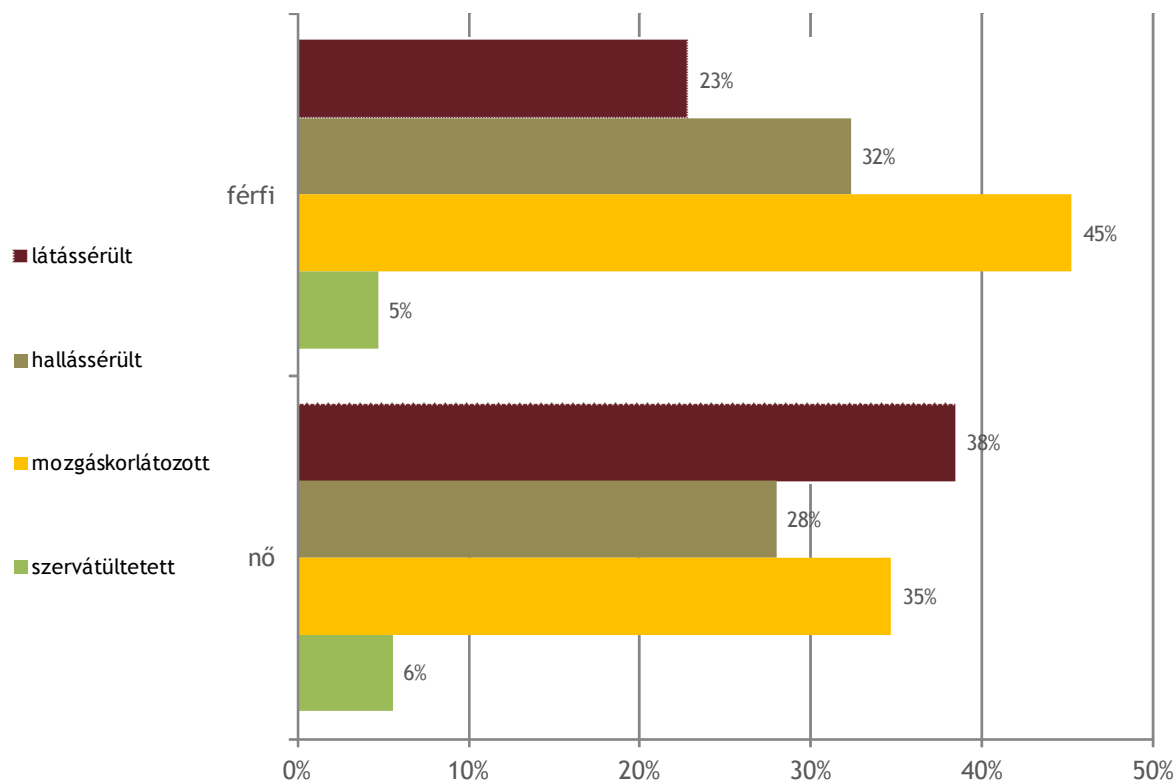
Ami a közvetlen sportfogyasztást illeti, a teljes minta közel 60%-a soha nem látogat ki semmilyen sporteseményre, és kevesebb, mint egyötöd azok aránya, akik legalább 1-2 havonta ilyen programot szerveznek maguknak. Ezzel együtt figyelemre méltó, hogy Földesiné (2008) már korábban említett eredményeihez képest itt valamelyest magasabb a havi rendszerességgel kilátogatók aránya. A viszonylag aktív csoportok közé a férfiak, a 18-29 évesek, illetve valamelyest a kisvárosban élők kerültek, miközben a nők (74,8%), a 60 év felettek (86,7%), valamint a fővárosiak (77,4%) igen magas arányban maradnak távol a sporteseményektől. Utóbbi oka

leginkább az érdektelenség – helyben nincs elég érdekes sportesemény (52,6%), illetve nem érdekli a sport (46,5%) – valamint az anyagiakra való hivatkozás (50%). Ezeken túl még a kedvenc csapat/sportoló hiánya (40,5%) és az időhiány (36,1%) került elő viszonylag gyakran; ezekhez képest a társaság hiánya (18,5%), az információhiány (14,5%), vagy a biztonsággal kapcsolatos fenntartások (10,4%) lényegesen kevesebbszer kerültek elő a távolmaradás indokaként. A sportrendezvények csekély látogatottsága mögött tehát egyaránt található a sportrendszeren kívüli és azon belüli okokat.

3.2.4. Fogyatékosággal élők

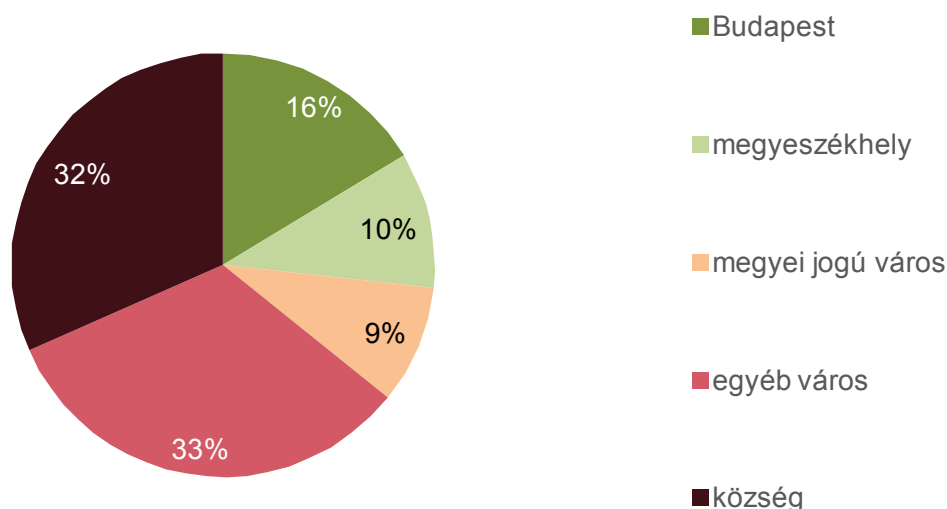
(Az elemzés Sáringerné dr. Szilárd Zsuzsanna munkája nyomán készült, melyet a Kutatópont Kft. részére készített az "Egészségre nevelő és szemléletformáló életmódprogramok. A lakosság egészség-fejlesztését szolgáló fizikai aktivitás szakmai támogatása és a szabadidő-sportolói közösségek bővítése." c. felhíváshoz)

Az 500 fős mintában közel azonos arányban jelentek meg a fogyatékosági ágak, így a mozgáskorlátozottak, a látássérültek, a hallássérültek és szervátültetettek (utóbbiak nem, mert ők a minta 4 %-át tették csak ki). A nemi megoszlást tekintve 46,4 %-uk volt férfi és 53,6 %-uk nő (21. ábra)

21. ábra. A fogyatékoság megoszlása nemek szerint

A megkérdezettek egyharmada Budapesten és környékén, 10 %-uk megyeszékhelyen, 35 %-uk pedig községben él (22. ábra). Az iskolai végzettség körükben alacsony, mindössze 4,4 %-uk érettségizett és 5 %-uk szerzett felsőfokú végzettséget.

22. ábra. A megkérdezettek lakóhely szerinti megoszlása

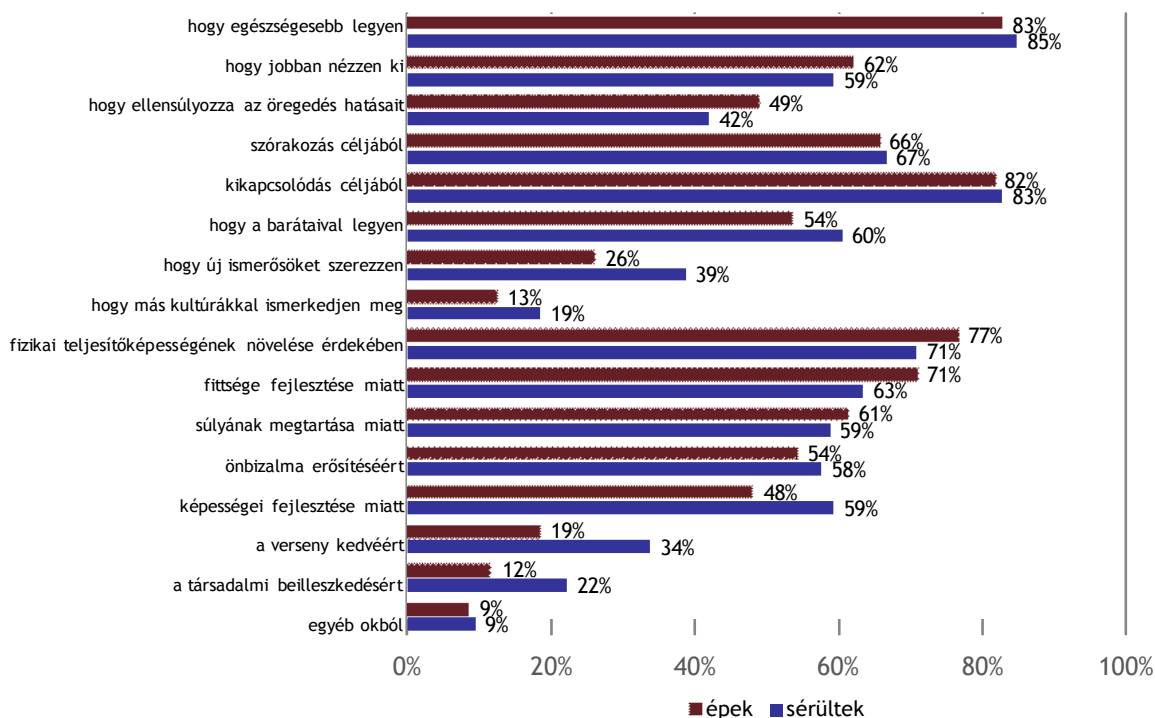
A megkérdezettek közel fele (48,6%) sportol, a férfiak kicsit többen, és rendszeresebben, mint a nők. A gyakoriságot tekintve úgy tűnik, hogy aki sportol, annak rendszeresen jelen van az életében a testmozgás, hiszen több mint felük ezt hetente 1-5-szöri alkalommal teszi. A „kiaknázható” potenciált jelzi, hogy a nem sportoló mozgáskorlátozottak, hallás- illetve látássérültek további egyharmada szeretne sportolni. A nem sportolók 15,4 %-a képesnek tartja magát arra, hogy sportoljon, tehát fogyatékoságát ilyen szempontból nem érzi hátránynak, megfelelő programokkal feltételezhetően ők is bevonhatók lennének valamilyen fizikai aktivitásba.

A sportolási kedvet tovább lehet erősíteni, ha figyelembe vesszük annak fő motivációit a már sportolók válaszaiból kiindulva. Az ép lakosság adataival összehasonlítva a fogyatékosággal élők válaszaiban szignifikáns a különbség a versengés, a képességfejlesztés, a társadalmi beilleszkedés, a fittség elérése, az ismerkedés és a más kultúrák megismerése, mint motiváció terén. A fogyatékosággal élő emberek szívesen versengenek, főleg a férfiak, a fiatalabb korosztályok jellemzően

ezért is szeretik a sportolást. A társadalomban a fogyatékoságuk hátrányt jelent a mindennapjaikban, viszont a sportpályán egyrészt sorstársaik között egyenlő esélyekkel indulhatnak, és sport adja meg nekik a versengés – és a győzelem lehetőségét.

A sportolás képességfejlesztés és fittség, mint cél miatti választása az épek mintájában alacsonyabb, mint a fogyatékosággal élő emberek esetében, de a 18-29 éves korosztály szignifikánsan magasabb értéket mutat ebben a motivációban.

Nem meglepő, hogy a fogyatékkal élő sportolók a társadalomba való nagyobb fokú beilleszkedés eszközeként is tekintenek a sportra, ugyanakkor más kultúrák megismerésére is szívesen használják ezt a szabadidős tevékenységet (23. ábra).

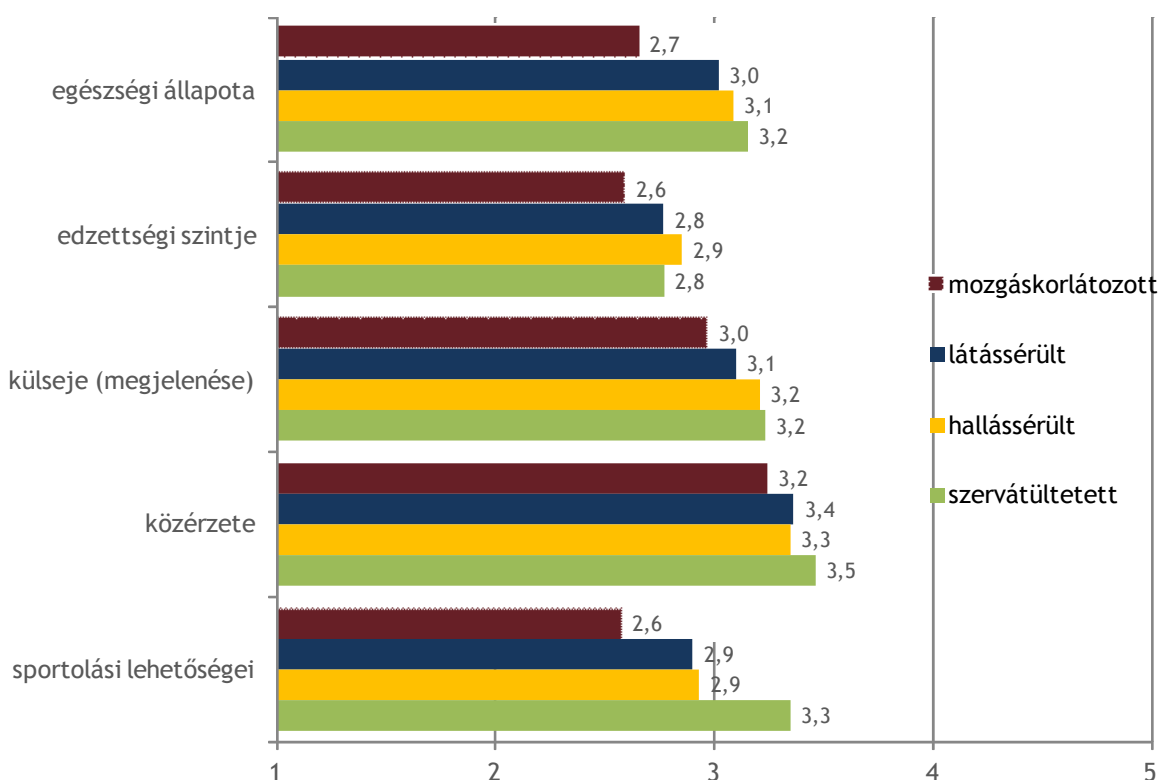
23. ábra. Asportolás motivációi az épek és fogyatékosággal élők körében.

A megkérdezettek egyharmada szokott együtt sportolni ép társakkal és 12 % ezt rendszeresen teszi, míg 10 % soha. A fogyatékosággal élőkkel való együtt sportolás hasonló eredményt mutat, tehát úgy tűnik, nincs befolyásoló hatása a sportolási

kedvre. 74%-át nem is zavarná, sőt örülne, ha együtt sportolhatnának ép társaikkal, de mégis csak egyharmada csatlakozna integrált sportegyesülethez. A megkérdezettek 13%-a tud arról, hogy a lakóhelyén van lehetősége integrált sportra.

A sportolásban visszatartó erők között dominál a nem megfelelő egészségi állapot, illetve a lehetőségek hiánya, a több sportolás elmaradásában pedig – hasonlóan az épekhez – főleg az időhiány játszik szerepet. Problémaként jelentkezik még a szakember- és az információhiány, és többeknek számítana az is, ha segítséget kapna a sportolás helyszínére való eljutásban.

A fizikai aktivitásra buzdításban nagy szerepe lehet annak is, ha tudjuk, hogy milyen probléma megoldására, vagy részbeni orvoslására kínálhatjuk fel alternatívaként a sportolást. A lehetőségekről sokat árul el az az adat, hogy mennyire elégedettek a fogyatékossgal élők egészségi állapotukkal, edzettségi szintjükkel, külső megjelenésükkel, közérzetükkel. Ezt jelölték egy ötfokú skálán – az egyáltalán nem (1) lehetőségtől és a teljesen elégedettig (5) - a válaszadók (24. ábra).

24. ábra. Elégedettségi mutatók a felsorolt öt vonatkozásban.

Amint az látható, bármelyik probléma esetére felajánlható lenne eszközként a sport, viszont ehhez elengedhetetlen a lehetőségek – különös tekintettel a sportlétesítményekre! - javítása.

Összességében a fogyatékkal élők sokkal kevésbé elégedettek egészségi állapotukkal, edzettségi szintjükkel, megjelenésükkel és közérzetükkel, mint az ép társaik, és szignifikánsan nagyobb arányban elégedetlenek a településükön rendelkezésre álló sportlétesítmények számával is.

A minta kerültek 38,2%-a tudta, hogy a lakóhelyén van szakember, aki a sportolásban segíthetne neki. 55 %-uk jelezte, hogy a sportoláshoz szükséges speciális segédeszközök hiányoznak és 39%-uk tudja, hogy a lakóhelyén van akadálymentesített sportpálya.

A lakóhely erős befolyással bír a sportolási hajlandóságra. A budapestiek körében szignifikánsan nagyobb azok aránya, akik sportolnak (70%) csakúgy, mint a teljes közép-magyarországi régióban. A községekben élők sportolási hajlandósága jóval alacsonyabb, 30% körüli, a kistélepülésen élők tehát az épekhez hasonlóan itt is nagy lemaradást mutatnak. A Közép-Dunántúlon és Nyugat-Magyarországon élők egyharmada, Dél-Dunántúlon pedig kevesebb, mint egyharmaduk nem sportol. A fizikai aktivitást végzők kétharmados többsége a lakóhelyén sportol, de az elérhető sportolási lehetőségekkel nem igazán elégedettek. A sportolás helyszíneit tartalmazza a 13. táblázat.

13. táblázat. A sportolás helyszínei.

Hol szokott sportolni?	lakóhely				fogyatékoság típusa			
	Budapest	megyeszékhely	egyéb város	község	mozgáskorlátozott	látássérült	hallássérült	szervátültetett
a lakóhelyemen	51	93	87	83	85	82	63	64
a lakóhelyemtől fél órára	33	44	38	17	33	38	31	29
a lakóhelyemtől egy órára	42	26	12	17	25	15	26	29
a lakóhelyemtől több mint egy órára	22	15	10	9	13	11	14	21
a lakóhelyemtől csak közlekedési eszközzel megközelíthető távolságra	57	11	9	13	23	10	35	36
a lakóhelyemtől gyalog megközelíthető távolságra	33	48	30	17	32	38	26	21
egyéb helyen	9	19	4	4	10	11	1	

A sportolás leggyakoribb helyszíne az otthoni környezet, a sportolók 62,6%-a jelölte ezt meg, 63% a szabadban sportol, míg 22% sportpályán, illetve uszodában végzi a fizikai aktivitást. Ezek a helyszínek lehetnének alkalmasak tehát leginkább arra, hogy még több sporttal kapcsolatos információt közöljenek az odalátogatókkal. Rendkívül kis arányban történik a sporttevékenység edzőteremben, vagy még inkább fitness-

klubban, aminek egyrészt annak anyagi vonzata, másrészt az adaptált lehetőségek és szakemberek hiánya állhat a háttérben.

A kérdőív kitöltése során abban a témában is nyilatkozhattak a válaszadók, hogy elgondolásuk szerint hogyan lehetne a szabadidősportban való részvételüket megkönnyíteni. Amint a 14. táblázat adatai mutatják, szinte nincs olyan tényező, amiben ne lenne lehetőség előbbre lépni, és a jelenlegi helyzeten javítani. Már olyan alapvető tényező, mint az információszerzés is probléma, arról nem beszélve, hogy ennek is akadálymentesítettnek kellene napjaikban lennie.

14. táblázat. A sportolási lehetőségek elősegítésének lehetőségei

Ön szerint hogyan lehetne könnyebbé tenni a sportolást a fogyatékossgal élőknek?	
Sporteszközökkel	91%
Kísérő szolgálattal	84 %
Segítő szolgálat	88%
Több sportolási lehetőség megteremtésével	87%
Akadálymentesítéssel	77%
Információk biztosításával	87%
Szakképzett edzőkkel	89%
Közlekedés támogatásával	88 %

Összefoglalva kijelenthető, hogy fogyatékossgal élő személyek esetében a fizikai aktivitást számos probléma gátolja, de ezek sem egyenlő mértékben jelentkeznek. A legjobb helyzetben a főváros és környékén élők vannak, ez köszönhető annak, hogy itt több lehetőség közül lehet választani, ezek könnyebben elérhetők és az infokommunikáció is jobban segíti a tájékozódást, a sportolással kapcsolatos tudnivalók „beszerzését”. A helyben lévő és könnyen megközelíthető lehetőségek mellett a megfelelő tájékoztatás azon feltételek közé tartozik a fogyatékossgal élő

emberek számára, amely növelheti a célcsoport sportolási hajlandóságát. A községekben nagyon alacsony a sportolást választók száma, ami valószínűleg a lehetőségek bővítésével javítható lenne. A lakóhelyen megteremtett sportolási lehetőség motiváló erejű, költséghatékony és nagyobb tömegeket vonz, az integrált lehetőségeket sem kizárva. Az akadálymentesítést pedig a társadalmi élet különböző területein, így a sportban is folytatni kell a jövőben.

4. Célcsoport-szegmentáció - a sportolásban lemaradók demográfiai profilja és a hozzájuk vezető kommunikációs csatornák

A sportolási és sportfogyasztási szokások demográfiai jellemzők mentén történő elemzése lehetőséget nyújtott a sportolásban lemaradók körülhatárolására, illetve azon sporthoz kötődő attitűdök és gátló tényezők beazonosítására, amelyek megváltoztatása és kiküszöbölése nélkül szinte lehetetlen a passzív társadalmi csoport fizikai aktivitásának növelése.

A teljes felnőtt populáció 1000 fős mintáján végzett vizsgálat eredményei szerint, ha a sportoláson a klasszikus sportok gyakorlása mellett a közepes vagy magas intenzitású, 10 percnél hosszabb ideig tartó sétát, gyaloglást, illetve kerti munkát is érthetjük, a magyar lakosság fele fizikailag aktívnak tekinthető. A testmozgás rendszeressége azonban csak a sportolók alacsony százalékánál megfelelő, bár pozitívum, hogy az intenzív séta, illetve kerékpározás is jelen van a felnőttek jelentős hányadánál. A demográfiai jellemzőket tekintve kirajzolódnak határvonalak, amelyek elválasztják egymástól a sportoló és nem sportoló csoportokat. Bár a fiatalok sportolnak a legnagyobb arányban, az iskolából való kilépéssel, majd a felnőtté válás eseményeivel (munkavállalás, családalapítás) egyidőben a fizikai aktivitás mértéke jelentősen csökken. Ez a tény különös figyelmet érdemel, mert a munkahelyi sport hiányát jelzi. A középkorostálynál tapasztalható sportolási hajlandóság nem tekinthető olyan mértékűnek, amely ellensúlyozza azokat a rizikófaktorokat (túlzott mértékű stressz, ülő életmód, elhízás, illetve túlsúly, alkoholfogyasztás, dohányzás), amelyek szerepet játszanak az európai viszonylatokban is rossz mortalitási és morbiditási adatok alakulásában. A 60 év felettiek fizikai aktivitása jórészt a sétára, kerékpározásra és a kerti munkára korlátozódik, de összességében így is csak egyharmaduk tekinthető aktívnak. A nők és a férfiak sporthoz, testmozgáshoz való viszonyának különbségei kirajzolódnak sportolási szokásaikban, sportágválasztásukban és sportolási motivációikban is. Különösen fontos szempontként kell ezt figyelembe venni a fizikai aktivitás növelését célzó kampányok kommunikációs tartalmának

tervezésekor. Ugyanez igaz a különböző szintű iskolai végzettségűek esetére nézve is. A magasabb szintű kvalifikáció, a nagyobb kulturális tőke a legfrissebb adatok szerint is pozitív hatással van az aktív sportfogyasztásra, leginkább azzal, hogy gazdagítja a sporttal kapcsolatos ismereteket és a sportolás mögött húzódó motivációs hátteret. Az alacsony iskolai végzettség ugyanakkor nem kedvez a sport el- és befogadásának.

Más és más okokat tulajdoníthatunk a lakóhely és a sportolási hajlandóság összefüggéseiben kimutatott sajátosságoknak. A kistelepülésen élők alacsony fokú sportaktivitásában szerepet játszanak olyan háttérváltozók, mint a magasabb életkor, az alacsonyabb iskolai végzettség, de figyelembe kell venni a szerényebb, vagy hiányzó sport-infrastruktúrát, illetve a fizikai munka nagyobb előfordulását.

A háztartások jövedelmi helyzetének sportolásra gyakorolt hatása megkérdőjelezhetetlen; lényeges különbség mutatkozik ugyanis az alacsonyabb, illetve magasabb bevétellel rendelkezők között.

A 18 év felettek körében nem tért ki a kutatás a sporttal kapcsolatos információszerezés csatornáira, illetve a passzív sportfogyasztás jellemzőire, ehhez olyan vizsgálatok eredményeit érdemes figyelembe venni, amelyek a magyar lakosság médiahasználati gyakorlatát elemezte. A televízió évtizedek óta vezető szerepet élvez különböző médiumok között, az életmód-időmérleg vizsgálatok már az 1970-es évek óta utalnak arra, hogy a szabadidős tevékenységek között a TV-nézés jelentős, sőt túlzott szerepet kap (Gáldi, 2007). A Nielsen Közönségmérés évek óta adatokat közöl a magyar lakosság körében kimutatható Tv-nézési trendekről és ezeket korosztályi bontásban is vizsgálja. Így kerültek például górcső alá a 4-14 évesek, vagy éppen az 50 év felettek.¹⁹ Az újságolvasási szokások elemzése azért lett népszerű az 1989-1990-es demokratikus átalakulás után, mert a sajtópiac alaposan átrendeződött. Külföldi befektetők léptek be a médiapiacra, kiszélesedett a kínálat, megjelenetek olyan napi-, heti-, illetve havilapok, amelyek új stílusban tájékoztatták, szórakoztatták közönségüket. A bulvárlapokban, életmód-magazinokban, ingyenes újságokban, egyes

¹⁹ Forrás: <http://www.agbnielsen.com> Letöltés ideje: 2014. 05.05.

szakmai, vagy tematikus folyóiratban a szabadidősporttal kapcsolatos írások is helyet kaptak.

A hátrányos helyzetű lakosság körében végzett országos vizsgálat eredményei arra mutatnak rá, hogy a leszakadóban lévő társadalmi rétegek számára a sporthoz inkább passzív, mint aktív időtöltési formák kapcsolódnak. Mindez fokozottan igaz a nőkre, az idősekre és a községben élőkre, akik közül a nők elsősorban érdeklődés hiányára, az idősek főként egészségi állapotukra hivatkozva, míg a községben élők a lakóhelyükön elérhető sportolási lehetőségek szűkössége miatt maradnak távol a sportolástól.

A kistelepülésen élők, bár körükben a legjellemzőbbek az aktív közlekedés formái, elégedetlenek lakóhelyük sportkínálatával és ennek bővítéséhez külső segítséget várnak. A sportolási lehetőségekkel kapcsolatos negatív vélemények arra engednek következtetni, hogy a nagyobb arányú gyaloglás, kerékpározás is inkább a motorizált közlekedési formákból való kirekesztettségnek, mint sem a lehetőségek bőségének köszönhető.

Az életkori csoportok összehasonlító elemzése a hátrányos helyzetűek körében azt mutatja, hogy bár a fiatalok jóval aktívabbak a többi korosztálynál, és sportolásuk mögött széles motivációs repertoár húzódik, a sporttal kapcsolatban megélt strukturális, anyagi és személyes akadályok a 30-as évektől kezdve fokozatosan csökkentik a sportolási hajlandóságot és a mögötte húzódó drive-okat. A sportolás lehetőségére a „végső csapást” a tartós egészségromlás jelenti, amely ebben a társadalmi csoportban általában korábbi életkorban következik be.

A hátrányos helyzetű lakosság elsődleges sportfogyasztási csatornája a televízió; minden más színtér ennél jóval alacsonyabb arányban került említésre. A sportfogyasztási szokások – a sportoláshoz hasonlóan – erős férfidominanciát jeleznek, a kettő együtt pedig utalhat egy tradicionálisabb nemi szerepfelfogásra a hátrányos helyzetűek körében, de ez a sport maskulinitásával kapcsolatos nézetekben már nem tükröződik. A válaszadók a sportot fontos szocializációs közegnek tekintik, és társadalmi funkcióinak meglétével kapcsolatban is jellemzően optimisták.

Az elemzés során külön mintát alkottak a fogyatékossgal élők. Esetükben a fizikai aktivitást leggyakrabban gátló tényezők közül a legjelentősebbek: a korlátozott funkciók, a magas költségek, a közeli lehetőségek hiánya, az időhiány és a motiválatlanság. A célcsoport sportolási szokásait befolyásolja, hogy hazánk melyik területén él. A felmérésből kiderült, hogy az ország egyes területén hangsúlyosan nehéz a fogyatékossgal élő embereknek a sportolási lehetőségekhez való hozzáférés. A legjobb helyzetben a főváros és környékén élők vannak, ez köszönhető annak, hogy itt több lehetőség közül lehet választani, ezek könnyebben elérhetőek és az infokommunikáció is segíti a tájékozódást, ami a fogyatékossgal élő embereket hozzásegíti a sportoláshoz. A helyben lévő és könnyen megközelíthető lehetőségek mellett a megfelelő tájékoztatás azon feltételek közé tartozik a fogyatékossgal élő emberek számára, ami növelheti a célcsoport sportolási hajlandóságát. A községekben nagyon alacsony a sportolást választók száma, ami valószínűleg a lehetőségek bővítésével javítható lenne. A lakóhelyen megteremtett sportolási lehetőség motiváló erejű, költséghatékony és nagyobb tömegeket vonz, az integrált lehetőségeket sem kizárva. Az elégedettség közepesen alacsony, tehát fejlesztésre szükség lenne.

A válaszadók véleménye is megerősíti, hogy az akadálymentesítés hiányos hazánkban, így a sportolás is akadályozott. A hiányosságokról mindegyik fajta fogyatékossgal csoport egyformán nyilatkozott, pedig sokan azt gondolnák, hogy a pl. kerekesszékekkel élőknek a legkevésbé egyszerű a helyzetük. Szükség van a lakosság széles körű tájékoztatására, arra, hogy az akadálymentesítést előíró szabályokat betartsák és betartassák.

A fizikailag aktívabb, egészséges életmódra nagy szüksége lenne ennek a célcsoportnak is, hisz ez minden embernek alapvető joga. Erről különböző nemzetközi és hazai jogszabályok is rendelkeznek. A társadalom szerepe nélkülözhetetlen az integrációs folyamatokban, ugyanakkor a sport a társadalomban integrációs eszközként alkalmazható. A sport szólhat a játékról, a küzdelemről, a munkáról, de mint jelenség elsősorban egészségfejlesztő, nevelő, kulturális, szociális hatású és értékteremtő. Emellett azonban a sport olyan lehetőségeit is ki kell használni, mint az általa történő társadalmi beilleszkedés és a szociális háló gazdagítása, ami a

fogyatékossággal élők körében különös jelentőséget kap. Az épekkel közösen eltöltött idő mindenkét oldalról az integrációt szolgálja, így a közös sportolás motiváló hatású tud lenni egymás elfogadásában. A válaszokból is az derült ki, hogy az ép lakosság nem zárkózik el a közös sportolástól, rendezvényeken való megjelenéstől. Vannak az országnak olyan területei, ahol működik már közös sportolási lehetőség. Ezeket lenne célszerű hatékonyabban népszerűsíteni.

Bár a 15-29 éves fiatalok életmódját, egyebek mellett sportolási szokásaikat az Ifjúság-kutatások rendszeresen feltérképezik, a legfrissebb adatgyűjtés erre a demográfiai csoportra külön, részletekbe menően kitért. Ez azért is indokolt, mert a négyévente zajló országos reprezentatív kutatás a fizikai aktivitást tekintve csökkenő tendenciát jelez, viszont a jövő „Sportoló Nemzet”-ének ők a letéteményesei. Kutatásunkban a szélesebb értelemben vett sportolás a fiatalok alig több, mint 60%-nak életmódjában jelenik meg és a demográfiai jellegzetességek a 18 éven felüli lakossághoz hasonlóan domborodnak ki. Lényeges eltérés jelentkezik az életkori alcsoportok és a nemek között, a lakóhelyet tekintve azonban nincsenek szignifikáns különbségek. A 25-29 éves aktív keresők, akik ebben a tágabb korcsoportban a legmagasabb jövedelmi szinttel rendelkezők, sportolnak a legkisebb arányban, ennek okaként leggyakrabban az időhiányt jelölik meg. A sportolás motivációs bázisa széles, benne a fiatalságra jellemző célok dominálnak, itt a sport társadalmi funkciói is nagyobb jelentőséggel bírnak. A sportolás ugyanis a fiataloknál a társakkal való együttlétet, szórakozást is jelenti, amely által új ismerősökre, barátokra is szert lehet tenni. A sporttal kapcsolatos kommunikáció tervezésében ezekre a motivációs tényezőkre lehet elsősorban úgy tekinteni, mint húzóerőkre.

A sport társadalmi beágyazottságát tekintve nem túl biztató, hogy a sportfogyasztás közel sem képezi domináns részét a szabadidő-eltöltésnek. Különösen igaz ez a nőkre, körükben a sport iránti érdeklődés messze elmarad a férfiaknál tapasztalttól. Pedig a sportesemények látogatása is olyan társadalmi esemény, amelyen a fiatalok közösségi életet élhetnek, új (sport)barátokat szerezhetnek.

A sporttal kapcsolatos információszerezés forrásai elemezve arra következtethetünk, hogy a felnövekvő nemzedékek megszólításban, a feléjük irányuló

szociális marketingben figyelembe kell venni azokat a változásokat, amelyeket a médiahasználattal kapcsolatos kutatások már korábban jeleztek. A különböző médiumok és a kommunikációs eszközök használata társadalomtudósok között „Z-generáció”-ként emlegetett fiatalok körében más mintázatot mutat az idősebb generációkban jellemzőkhöz képest, vagy fogalmazhatunk úgy is, hogy radikális változások történnek ezen a téren. Míg a középkorú és felnőtt lakosság médiahasználatában a televízió dominál, de a nyomtatott sajtó és a rádió is jelentősebb szerepet kap, mint információforrás, az ifjú generációnál már más szokások alakultak ki. Jól szemléletesen ezt a folyamatot az a nemzetközi szinten is tapasztalható megfigyelés, hogy az újságolvasói tábor előregszik, a fiatalok nem ismerik a sajtótermékeket és nem is igazodnak el bennük. Csak úgy lehet ezt a folyamatot fékezni, ha céltudatosan a fiatalokra szabott sajtókínálattal fordul felénk a piac.

Guld és Maksa 2013-as tanulmányából²⁰ részletes képet kapunk a tizen- és huszonévesek médiahasználatáról. E szerint a klasszikus tömegmédiumok nem szorulnak ki a fiatalok napi rutinjából, de a szerepük jelentősen átértékelődik. A rádió és a televízió a háttér médiahasználatához köthető, míg az újságok és magazinok térvesztése kézzelfogható. A különböző médiaeszközök közül a mobilhordozók jelentősége a legnagyobb, ezek közül a telefon és az okostelefon a legnépszerűbbek. Az otthoni médiahasználatban a számítógép dominanciája figyelhető meg. A mobilhordozók és a számítógép népszerűsége egyértelműen az internettel, mint a legnépszerűbb kommunikációs platformmal hozható összefüggésbe. A hálózaton keresztül elérhető alkalmazások közül a közösségi oldalak, a videómegosztók, csevegőprogramok és a fájlmegosztók a legfontosabbak. A korosztályn belül a médiahasználattal eltöltött idő átlagosan 5-6 óra között alakul, azonban az átlagostól jelentős mértékben eltérő példákat is találhatunk. Az egyetemisták néhány órával több időt töltenek a média társaságában, mint a középiskolások.

²⁰ Forrás: Guld Á. – dr. Maksa GY. (2013): Fiatalok kommunikációjának és médiahasználatának vizsgálata. Tanulmány a TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0016, Tudománykommunikáció a Z generációnak projekt keretében végzett kutatásról. <http://www.zgeneracio.hu/tanulmanyok> Letöltés időpontja: 2014. 04.22.

Az aktív médiahasználat egyre ritkábban jellemző a korcsoportra, időtartama pedig egyre rövidebb. Aktív médiahasználat kontextusában a telefon, a számítógép és időnként a televízió jelenik meg.

A háttér médiahasználat általános gyakorlat a fiatalok körében, aminek a legjellemzőbb esete a zenehallgatáshoz társítható különböző cselekvések (napi rutin, közlekedés, tanulás, kikapcsolódás, házi teendők stb.).

A multitasking jelenség szintén gyakori eleme a beszámolóknak. Multitaskingról beszélhetünk akkor, amikor a két különböző médium egyidejű használata valósul meg, amikor kettőnél több különböző médium együttes használatáról van szó, és amikor a párhuzamos médiahasználat ugyanazon az eszközön elérhető különböző felületeken valósul meg. A jelenség az időtakarékossgal és a feladatok hatékonyabb szervezésével magyarázható.

A Z-generáció tagjai sokféle tudományos téma iránt érdeklődnek, az ezzel kapcsolatos hírekről és eredményekről pedig a televízióból és az internetről tájékozódnak. A televízióból tájékozódó fiatalok esetében meghatározó a szórakoztatás funkciója, míg az internetről tájékozódók sokkal céltudatosabbak és a megszerzett információknak gyakorlati jelentősége lehet (pl. továbbtanulás).

A korosztály tudatos reklámkerülés jellemzi, médiahasználati szokásaik egyik meghatározó tényezőjévé válik, hogy olyan felületeket keresnek ahol nem jelennek meg reklámok, vagy ahol a hirdetések valamilyen módon kiszűrhetőek.

Az említett projekt során a roma fiatalok médiahasználati szokásait külön elemezték (Németh, 2013).²¹ A roma kisebbségi alminta interjúalanyainak hátterét nehéz szocio-ökonómiai viszonyok jellemezték; a gyerekek gyakran hátrányos helyzetű, illetve halmozottan hátrányos helyzetű családból származtak, tehát a szülők iskolai végzettsége alacsony volt. Így a konklúziók felsorolása jelen tanulmány keretein belül azért is indokolt, mert az a hátrányos helyzetűek kapcsán általunk feltárt jellemzőkhöz fontos adalékként szolgálhat.

²¹ Forrás: Németh B. (2013): Cigány fiatalok kommunikációjának és médiahasználatának vizsgálata. Tanulmány a TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0016, Tudománykommunikáció a Z generációnak projekt keretében végzett kutatásról. <http://www.zgeneracio.hu/tanulmanyok> Letöltés időpontja: 2014. 04.22.

A kutatók a következő eltérések az általános mintára vonatkoztatott megállapításokhoz képest a hátrányos helyzetű roma mintában:

- Az otthoni médiahasználatban nem a számítógép, hanem a telefon és televízió dominanciája figyelhető meg;
- Az újságok és magazinok szerepe a mintában nem releváns;
- A multitasking jelensége a technikailag elérhető médiumok vonatkozásában értelmezhető, tehát elsősorban a párhuzamos telefon- és televízióhasználatban
- Nem vagy csak nagyon korlátozottan jelenik meg a tudományos témák iránti érdeklődés
- A tudatosság általában véve kevésbé jellemzi a vizsgált hátrányos helyzetű roma almintát, a tudatos reklámkerülés sem érhető tetten.

A Z-generációhoz tartozó fiatalok roma almintájának kommunikációs és médiahasználatára vonatkozásában a kutatók úgy vélték, hogy nem a roma származás az, amely törésvonalat jelent a fiatalok médiahasználatában.

A fiatalok médiahasználatára tekintetében négy fő törésvonalat találtak:

- Szocio-ökonómiai helyzet szerinti törésvonal: hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet. E két tényező jelentősen befolyásolja az eszközöket, amelyekhez a fiatal hozzáfér (azok mennyiségét és minőségét), illetőleg a tartalmakat, amelyre igényük van.
- Intézményi törésvonal 1. –szerint, hogy a fiatal kollégista, illetőleg bejáró vagy helyben lakó. Előbbi csoport tagjainak médiafogyasztása jellemzően az átlagosnak tekinthető 5-6 órás médiafogyasztás alatt áll meg.
- Intézményi törésvonal 2. –iskolatípus szerint. – A gimnáziumban tanuló diákok szakiskolás, általános iskolás társaiknál tudatosabb, adott esetben önkorlátozó médiafogyasztási mintát mutatnak. Ez több esetben sokrétűbb, több médium felé kinyíló, mélyebb megismerésre törekvő médiahasználatot jelent. Iskolatípuson belül a jobb tanulmányi eredményre törekvő fiatalok tovább árnyalják ezt a mintát.
- Korosztályos törésvonal: a generáció a 13-14, 15-18, 20 év fölöttiek csoportjaiban eltérő médiafogyasztási mintát mutat – a korcsoport növekedésével nő a hírfogyasztás, illetve a tudományos-ismeretterjesztő tartalmak iránti fogékonyság, tudatosság.

Ezek a kutatási eredmények lehetőséget kínálnak a szociális marketing hatékonyabb tervezéséhez, amelyben a szabadidősport népszerűsítése is feladatként és célként jelenhet meg. A megfelelő kommunikációs csatornám megválasztása biztosíthatja ugyanis azt, hogy az információk nagyobb eséllyel jussanak el a kiszemelt célcsoporthoz. Bár a gyermekkorú, 6-14 éves koru populációról nem készült részletes elemzés, mely a sportolási szokásaikról, sport iránti attitűdjeikről átfogó képet adna, a médiahasználati szokásaik természetesen már a Z-generációra jellemző mintázatot követik.

A 15. táblázat összefoglaló jelleggel ábrázolja az egyes célcsoportok kutatás által feltárt, sporttal kapcsolatos attitűdjeit, a sportolás azon specifikus motivációit, amelyekre alapozva a csoport fizikai aktivitása felhívásokkal, kampányokkal növelhető lenne, illetve azokat a kommunikációs csatornákat, amelyeken keresztül leginkább elérhető az adott csoport.

CÉLCSOPORT	A SPORTOLÁS IRÁNTI ATTITÚD JELLEMZŐI és PROBLÉMÁI	A REAKCIÓKIVÁLTÁS LEHETSÉGES MOTIVÁCIÓS ALAPJA	PREFERÁLT KOMMUNIKÁCIÓS CSATORNÁK ÉS MÉDIUMOK
14-18 ÉVES FIATALOK	Legmagasabb részvételi arány Sportágak szélesebb skálája Nemi különbség a fiúk javára Formális színterek (iskola, sportpálya) használata, az otthoni sportolás alacsony aránya	A legszélesebb motivációs bázis: Szórakozás, barátokkal való együttlét Prevenció, Önbizalomfejlesztés, Attraktívabb külső Fizikai teljesítőképesség, fittség növelése, Stb. Férfiaknál: versengés	Internet Közösségi oldalak Televízió Barátok, ismerősök Iskola, egyesület
19-24 ÉVES FIATALOK	Csökkenő hajlandóság Változó sportolási színterek – az iskola helyett edzőterem, fitneszklub A munkahelyi sport hiánya A passzív sportfogyasztás csökken	Széles motivációs bázis Az egészséghez kapcsolódó motivációk erősödnek Kikapcsolódás , új barátok megismerése Férfiaknál: versengés	Internet Közösségi oldalak Televízió Barátok, ismerősök
25-29 ÉVES FIATALOK	Tovább csökkenő hajlandóság Időhiány szerepe nő Az iskolai végzettség hatása jelentkezik Nők: gyermekfelügyelet problémája	Egészségvédelem Fittség, edzettség növelése Öregedés ellensúlyozás Társas együttlét szerepe csökken	Televízió Internet Sajtó Férfiak: barátok, ismerősök

<p>30-59 ÉVES KÖZÉPKOROSZTÁLY</p>	<p>A férfiak jelentősen aktívabbak, mint a nők Alacsony arányú a megfelelő rendszeresség, fő ok az időhiány és az érdektelenség Klasszikus sportok kevésbé, inkább a szabadban vagy otthon űzhető mozgásformák Munkahelyi sport hiánya</p>	<p>Egészségvédelem Kondíciómegőrzés,- javítás Öregedés hatásának ellensúlyozása Szórakoztató funkció kis mértékű Férfiak: versengés</p>	<p>Televízió Sajtó Idősebbek esetében: rádió</p>
<p>60 ÉV FELETTIEK</p>	<p>Sporttól való idegenkedés, zuhanó sportolási hajlandóság A távolmaradás fő oka: egészségi problémák Klasszikus sport rendkívül alacsony aránya, inkább séta, kerékpározás Az alapfokú végzettségük nagyfokú passzivitása Formális helyszínek nem jelennek meg</p>	<p>Egészségvédelem Kikapcsolódás Öregedés hatásának ellensúlyozása</p>	<p>Televízió Rádió Sajtó</p>
<p>Hátrányos helyzetűek</p>	<p>Alacsony részvétel a szabadidősportban Többszörös akadályok a sport előtt (idő, pénz, infrastruktúra, sporttal kapcsolatos ismeretek hiánya, rossz egészségi állapot) Jelentős nemi különbségek a passzív sportfogyasztásban is</p>	<p>Társadalmi funkciók Szocializáció</p>	<p>Televízió</p>

<p>Fogyatékosággal élők</p>	<p>Alacsony arányú részvétel a szabadidőspontban Speciális akadályok a fogyatékoság típusától függően Akadálymentesítés és a szakemberek hiánya, információhiány Formális helyszínek nem jelennek Adaptált lehetőségek hiánya</p>	<p>Egészségvédelem Társadalmi integráció</p>	<p>Televízió Sajtó Internet</p>
------------------------------------	--	---	--

15. táblázat . Az egyes célcsoportok attitűdjei, motivációi, illetve a hozzájuk vezető kommunikációs csatornák (saját szerkesztés)

5. Szinergikus kulcsterületek

Számos szakpolitikai terület járulhat hozzá ahhoz, hogy a rendszeres testmozgás népszerűbbé váljon hazánkban és hogy egyre többen kapcsolódjanak be a szabadidősportba általában véve, illetve speciálisan a lemaradókat tekintve egyaránt.

Miután az inaktivitás nemcsak Magyarországon, hanem az Európai Unió közösségét nézve probléma, érdemes figyelembe venni azokat az ajánlásokat, melyeket az Európa Tanács fogalmazott a fizikai aktivitás fokozására vonatkozó iránymutatásaiban – 2008-ban az egészségjavító testmozgás támogatására irányuló politikai intézkedésekre, illetve 2013-ban az egészségvédő testmozgás ágazatközi előmozdítására.²²

Utóbbiban az ajánlások között az szerepel, hogy a sport, az egészségügy, az oktatás, a környezetvédelem és a közlekedés szakterületére kiterjedő ágazatközi megközelítést kialakítva, az Unió testmozgásra vonatkozó iránymutatásainak a figyelembevételével, továbbá a nemzeti sajátosságoknak megfelelően dolgozzanak ki az egészségvédő testmozgást népszerűsítő hatékony szakpolitikákat. Amint a 2008-as dokumentum megfogalmazza, a mindennapi életben több testmozgásra ösztönző intézkedések integrálásának biztosítása érdekében szoros és következetes együttműködésre van szükség az érintett kormányzati és magánszereplők közt a sportra, egészségre, oktatásra, közlekedésre, várostervezésre, munkahelyi környezetre, szabadidős tevékenységekre stb. vonatkozó politikák kidolgozásakor. Amennyiben a testmozgás népszerűsítését szolgáló politikák sikeres összehangolása megvalósul, az állampolgárok által választható legegyszerűbb lehetőség az egészséges életmód folytatása lesz.

A szabadidős sportolás hazai jellemzőit feltárva egyértelmű a felsorolt területek öszmunkája. Az iskolai testnevelésnek, illetve az oktatási intézmények infrastrukturális hátterének biztosítania kell a diákok sport iránti pozitív attitűdjének kialakítását. A sportolási lehetőségekről szóló információkat az iskolai környezetben, valamint a fiatalok körében divatos kommunikációs csatornákon célszerű leginkább terjeszteni. Az

²² Forrás: A Tanács ajánlása az egészségvédő testmozgás ágazatközi előmozdításáról. http://ec.europa.eu/sport/library/news-documents/hepa_en.pdf Az Európai Unió Hivatalos Lapja. Letöltés időpontja: 2014. 05.05.

elektronikus média – különös tekintettel a televízióra - elsősorban a diáksport bemutatásával segíthetné a sportolás népszerűsítését. Ezekben elsősorban a korosztályra jellemző, sporttal kapcsolatos ösztönzőket kell kihangsúlyozni (szórakozás, versengés, társakkal való együttlét).

Az egészségügyi tárca közreműködése a sportolási hajlandóság növelésében elengedhetetlen. Az idősebb korosztályok esetében az egészségvédelem jelenik meg leginkább a sportolás motivációi közül, de félő, hogy általában véve az a kijelentés, hogy az egészségünk érdekében rendszeres testmozgást kell végeznünk, napjainkra közhellyé vált. Itt feltétlenül speciális kommunikációra lenne szükség, amely bizonyos korosztályoknak, bizonyos egészségügyi problémák esetére speciálisan ajánl testmozgási formákat. Ezek legjobb közvetítő csatornája a televízió, de az idősebb korosztályoknál a sajtó és a rádió, míg a fiatal középkorúaknak az internetes hírportálok, sporttal vagy egészséggel foglalkozó honlapok is hatékonyak lehetnek. Utóbbiak esetében érdemes lenne felhívni a figyelmet a közös családi sportolás fontosságára, amely során a szülők mintaként jelenhetnek meg gyermekük előtt, egyben átadva a testmozgás gyakorlatát utódjaiknak. Amint a kutatások kimutatták, a nők és a férfiak motivációi különböznek a sport tekintetében, a fő drive-okat figyelembe kell venni a szociális marketing során.

A munkaképes korúak közül csak kevesen sportolnak ott, ahol mindennapjaik jelentős részét töltik: a munkahelyeken. Miután a sportolástól leggyakrabban az időhiány tartja vissza az embereket, érdemes ott sportolási alkalmat kínálni, ahol egyébként is sokat tartózkodnak. Az Európai Unió legtöbb országában ajánlott napi 30 percig tartó mérsékelt, vagy intenzív testmozgás megvalósítható lehetne munkahelyi környezetben, nem csak feltétlenül a szabadidőben.

A közlekedés, várostervezés szerepe a fizikai aktivitás elősegítésében vitathatatlanul válik azzal a ténnyel, hogy a séta, a gyaloglás, a kerékpározás a testmozgás leggyakoribb formája az idősek, illetve a hátrányos helyzetűek körében. Az életkor emelkedésével csökken a formális színterek (sportpálya, edzőterem stb.) szerepe a sportolás helyszínét tekintve, különösen igaz ez a kistelepüléseken élőkre. A nyugati országokban már évek óta fejlesztik a szabadtéri sportolási lehetőségeket,

előtérbe helyezve az idősek igényeit is. Hazánkban egyes nagyvárosokban már találhatunk olyan helyszíneket, ahol pl. tornapálya, vagy szabadtéri „kondicionáló terem” működik olyan szerekkel, erősítő gépekkel felszerelve, amit a nyugdíjasok is biztonságosan használhatnak. Ezek azonban sokszor csak a közelben élők számára ismertek, és használatuk mérsékelt, népszerűsítésükben nagyobb szerepet kaphat a média.

A közlekedés és a várostervezés, illetve a sportépítészet tehet a legtöbbet a fogyatékosokkal élők életminőségének, ezen belül szabadidősportjának fejlesztéséért az akadálymentesítés fontosságának szem előtt tartásával. E speciális társadalmi csoport integrációjában a sport fontos szerepet játszhat, de ehhez olyan segítséget kell nyújtani számukra, mely által elérhetővé válik számukra a sport. Az oktatási rendszernek a speciális szakemberek képzésével, a sportpolitikának az anyagi és erkölcsi támogatással, a társadalomnak az önkéntes segítséggel, a médiának pedig a parasport népszerűsítésével a lehető legtöbb kommunikációs csatornán.

6. Felhasznált irodalom

Armstrong, N., Balding, J., Gentle, P., Kirby, B. (1990). Patterns of physical activity among 11 to 16 year old British children. *BMJ*, 301: 203-205.

Béki P., Gál A. (2011). Átütő siker(?) a női sportban: Ringbe lépés Londonban. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 4. 3-6.

Bukodi E. – Altorjai Sz. – Tallér A. (2005). A társadalmi rétegződés aspektusai. KSH Népeségtudományi Kutató Intézet, Budapest.

Fábián Z. - Kolosi T. - Róbert P. (2000). Fogyasztás és életstílus. In Kolosi T, Tóth I. Gy. És Vukovich Gy. (szerk.) *Társadalmi Riport 2000*. TÁRKI, Budapest. 225-259.

Fekete M. – Prazsák G. (2012). Kulturális kasztrendszer: Autonómia és közösségiség szerepe a fiatalok kulturális aktivitásában. In Nagy Á. – Székely L. (szerk.): Másodkézből. Magyar Ifjúság 2012. ISZT Alapítvány-Kutatópont, Budapest. 195-218.

Földesiné Sz.Gy. (1998). Idős nők testedzéséről szociológiai nézőpontból. *Sporttudomány*, 3, 12-15.

Földesiné Sz.Gy. (2005). Az idősek - és különösen az idős nők – testedzéséről külföldi és hazai szociológiai vizsgálatok tükrében. In Némethné J. Gy. (szerk.) *Aktivitás-mozgás-sport a harmadik életkori szakaszban*. Senior könyvek, Győr,37-52.

Földesiné Sz. Gy. – Gáldiné G. A. (2008). Válaszút előtt a sportpolitika. *Sporttudományi Szemle*, 2. 4-10.

Gál A. (2007). *Sport és társadalmi nem a 21. század elején a média tükrében Magyarországon*. PhD értekezés, Semmelweis Egyetem Doktori Iskola, Budapest.

Gál A. (2008). A magyar lakosság egészségtudatossága és szabadidő-sportolási szokásai. In: Földesiné Sz. Gy.- Gál A. – Dóczi T. *Társadalmi riport a sportról*. 9-39.

Gáldi G. (2004). *Szabadidőstruktúra és fizikai rekreáció Magyarországon 1963-2000 között, életmód-időmérleg vizsgálatok tükrében*. PhD értekezés, Semmelweis Egyetem Doktori Iskola, Budapest.

Gidlow, C., Halley, L., Johnson, L., Crone, D., Ellis, N., James, D. (2006) A systematic review of the relationship between socio-economic position and physical activity. *Health Education Journal* 65(4), 338-67.

Giles-Corti, B. – Donovan, R. J. (2002). Socioeconomic status differences in recreational physical activity levels and real and perceived access to a supportive physical environment. *Preventive Medicine*, 61, 601-611.

Guinn, B., Vincent, V., Semper, T., Jorgensen, L. (2000). Activity involvement, goal perspective and self-esteem among Mexican-American adolescent. *Research Quarterly of Exercise and Sport*, 71:308-311.

Hetesi E. – Andics J – Veres Z. (2007). Az életstílus kutatási eredmények fogyasztásszociológiai interpretációs dilemmái. *Szociológiai Szemle*, 3-4, 115-134.

Keresztes N. - Pluhár Zs. - Pikó B. (2003). A fizikai aktivitás gyakorisága és sportolási szokások általános iskolások körében. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 4, 43-47.

Keresztes Noémi, Pikó Bettina (2006). A dél-alföldi régió ifjúságának fizikai aktivitását meghatározó szocio--demográfiai változók. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 1. 7—12.

Koivula, N. (1999). Sport participation: Differences in motivation and actual participation due to gender typing. *Journal of Sport Behaviour*, 22: 360-380.

Kopp M. – Kovács M. E. (2006). *A magyar népesség életminősége és egészsége az ezredfordulón.* Semmelweis Kiadó, Budapest.

Kovács V. A. - Gábor A. - Fajcsák Zs. - Martos É. (2010). Sportolási szokások és inaktív életmód óbudai általános iskolások körében. *Orvosi Hetilap*, Vol. 151, No.16. 652-658.

Marmot, M. (2004). *Status Syndrome.* Times Books, London.

Neulinger Á. (2007). *Társas környezet és sportfogyasztás. A folyamatos megerősítést igénylő tanult fogyasztás.* PhD értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástani Doktori Iskola, Budapest.

Neulinger Á. (2008). A szabadidősport iránti érdeklődés Magyarországon 1. —A sportolás megítélése és gyakorlata. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 4. 12—15.

Perényi Sz. (2013). Alacsonyan stagnáló mozgástrend: a fizikai inaktivitás újratermelődése. In Székely L. (szerk.) *Magyar Ifjúság 2012 Tanulmánykötet.* 229-249.

Sekot, A. (2011). Sport as a Form of Public Well-being in the Czech Republic. In Földesiné Sz. Gy. & Dóczy T.(eds.) *The Interaction of Sport and Society in the V4 Countries.* Hungarian Society of Sport Science, Budapest. 11-33.

Shank, M. D. (2002). *Sportmarketing.* Pearson Prentice Hall,. Upper Saddle River, New Jersey.

Szabó Á. (2003). A napirend néhány jellemzője: Testmozgás, képernyő-használat, tanulásra fordított idő. In Aszmann A. (szerk.): *Iskolás korú gyermekek egészségmagatartása.* Országos Gyermekegészségügyi Intézet, Budapest. 36-48.

Szabó Á. (2012). *A magyar szabadidősport működésének vizsgálata. Piacok, értékteremtés, feladatok a szabadidősportban.* PhD értekezés, Corvinus Egyetem, Budapest.

Tari-Keresztes N. (2009). *Fiatalok szabadidős aktivitásának magatartástudományi vizsgálata.* PhD értekezés, Semmelweis Egyetem Mentális Egészségtudományok Doktori Iskola, Budapest.

Varga Cs. (2008, szerk.). *Kistérségi sport és szabadidős stratégia.* ÖTM Sport Szakállamtitkárság, Budapest.

Wilson, T. C. (2002). "The Paradox of Social Class and Sports Involvement: The Roles of Cultural and Economic Capital." *International Review for the Sociology of Sport* 37.1: 5-16.